

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

**ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİ FARKINDALIK
ÖLÇEKLERİNİN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK
ÇALIŞMALARI İLE OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMEN
ADAYLARININ FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

Büşra CELİLOĞLU

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Kamile ÖZER AYTEKİN

Konya–2018

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Büşra CELİLOĞLU
	Numarası	158302021020
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim
	Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Çocuk İstismarı Ve İhmali Farkındalık Ölçeklerinin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışmaları İle Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

03.12.18
Öğrencinin
Büşra CELİLOĞLU
İmzası

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Büşra CELİLOĞLU
	Numarası	158302021020
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim
	Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Kamile ÖZER AYTEKİN
	Tezin Adı	Çocuk İstismarı Ve İhmali Farkındalık Ölçeklerinin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışmaları İle Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “Çocuk İstismarı Ve İhmali Farkındalık Ölçeklerinin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışmaları İle Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma 09/11/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Kamile ÖZER AYTEKİN	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Emel ARSLAN	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Sema SOYDAN	

TEŞEKKÜR

Bu araştırma süresince bana rehberlik eden, deneyimlerini ve bilgi birikimini samimiyetle aktaran, araştırmanın her aşamasında kolaylık sağlayan, desteğini ve yardımlarını esirgemeyen danışmanın Sayın Dr. Öğretim Üyesi Kamile ÖZER AYTEKİN'e

Yüksek Lisans dönemim boyunca fikirlerine ve yardımlarına ihtiyaç duyduğum her konuda içtenlikle yardımlarını esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Osman AKANDERE'ye

Bulduğum noktaya gelmemde, hayatımın her döneminde, bugüne kadar öğrendiğim her şeyde mutlaka imzaları olan, çalışma boyunca yardımlarını ve katkılarını esirgemeyen, motive edici sözleri, bana olan inançları ve destekleriyle hep güç veren sevgili ailem; babam Resul CELİLOĞLU'na, annem Elif CELİLOĞLU'na, bu süreçte en az benim kadar yorulan, sevgisini, emeğini bir an olsun üzerimden eksik etmeyen ablam Fatmanur Kübra AYLAN'a, motivasyon kaynağım kardeşlerim Alperen CELİLOĞLU ve Beyza CELİLOĞLU'na

Yardımlarıyla ve destekleyici konuşmalarıyla hep yanımda olan arkadaşlarım; Gülcan YARAR, Zeynep Yasemin BÜLBÜL, Derya BAYSAL ve İlayda KİMZAN'a

Sonsuz teşekkürler...

“Çocuklar geleceğimizin güvencesi, yaşama sevincimizdir. Bugünün çocuğunu, yarının büyüğü olarak yetiştirmek hepimizin insanlık görevidir. Çocuklar her türlü ihmal ve istismardan korunmalı, onlar her koşulda yetişkinlerden daha özel ele alınmalıdır.”

Mustafa Kemal ATATÜRK

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Büşra CELİLOĞLU
	Numarası	158302021020
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim
	Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Kamile ÖZER AYTEKİN
	Tezin Adı	Çocuk İstismarı Ve İhmal Farkındalık Ölçeklerinin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışmaları İle Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi

ÖZET

İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana çocuğa yapılan kötü muamelenin, istismar ve ihmal davranışlarının sadece şekil değiştirerek halen varlığını sürdürdüğü bilinmektedir. Bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı çocuklar, sağlıklı toplumlar demektir. Bu nedenle geleceğe bir yetişkin, bir arkadaş, belki bir eş/ebeveyn adayını yetiştirmek sadece anne-babaların sorumluluğunda olmamalıdır. Toplumun her kesimini, devletin her kurumunu özellikle de çocuğun ailesinden sonra eğitim aldığı ilk kişiler olan okul öncesi öğretmenlerini fazlasıyla ilgilendiren bir sorumluluktur. Bugünün ve geleceğin çocuklarının istismar ve ihmalden korunabilmesi için öğretmenlerin bu konudaki farkındalık düzeylerinin yüksek olması hepimiz için önemli noktadır. Bu çalışma okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma Konya ili Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenli Programında öğrenim görmekte olan ve anketi gönüllü olarak doldurmayı kabul eden 17-34 yaş arası, toplam 420 öğrenciyle yapılmıştır. Anketlerin içinden 33 tanesinin tam olarak doldurulmaması sebebi ile çalışma 387 anket üzerinden tamamlanmıştır. Araştırmanın ilk kısmında geçerlilik analizleri; madde analizi, AFA ve DFA analizleri yapılmıştır. Daha sonra ise korelasyon, güvenilirlik testi, normallik analizi, demografik değişkenler ve maddeler için frekans analizi, bağımsız örneklem t testi ve Anova testi yapılmıştır. Sonuç olarak öğretmen adaylarının çocuk ihmali, fiziksel istismar ve duygusal istismar konularında farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu ancak cinsel istismarın belirtilerini anlamlandırmada kararsız kaldıkları görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: çocuk, istismar, ihmal, farkındalık, okul öncesi öğretmen adayları, ölçek geliştirme.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Büşra CELİLOĞLU
	Numarası	158302021020
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim
	Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Kamile ÖZER AYTEKİN
	Tezin İngilizce Adı	Examination Of Reliability And Validity Studies Of Child Abuse And Negligence Awareness Scales And The Awareness Levels Of Preschool Teacher Candidates

SUMMARY

Maltreatment, abuse and negligence behaviors committed on children since the early history of humanity are known to still exist merely in different forms. Physically and mentally healthy children means healthy communities. Hence, raising an adult, a friend, may be a spouse/parent candidate for the future should not be under the responsibility of just the parents. It is a responsibility that highly involves every segment of the community, every institution of the state, particularly the preschool teachers, who are the first persons from whom the child receives education after his/her family. The important point for all of us is that the awareness levels of the teachers in the regard is high for today's and tomorrow's children to be protected from abuse and negligence. This study was conducted to determine the awareness levels of preschool teacher candidates regarding child abuse and negligence. The study was conducted with a total of 420 students aged 17 to 34 years old, who are studying in Konya province, Necmettin Erbakan University, Ahmet Keleşoğlu Education Faculty, Preschool Teaching Program, and who accepted to complete the questionnaire voluntarily. The study was completed based on 387 questionnaires since 33 of the questionnaires were not fully completed. Validity analyses, item analysis, AFA and DFA analyses were conducted in the first part of the study. Then, correlation, reliability test, normality analysis, frequency analysis for demographic variables and items, independent sample t test and Anova test were conducted. In conclusion, it was seen that awareness levels of the teacher candidates were high in regard to child negligence, physical abuse and emotional abuse, however, that they were undecided in interpreting the signs of sexual abuse.

Keywords: child, abuse, negligence, awareness, preschool teacher candidates, scale development

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	v
SUMMARY.....	vi
KISALTMALAR.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	x
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu.....	1
1.2.Amaç.....	7
1.2.1.Alt Amaçlar:.....	7
1.3.Hipotezler.....	8
1.4.Araştırmanın Önemi.....	10
1.5.Sayıtlar.....	11
1.6.Sınırlılıklar.....	12
1.7.Tanımlar.....	12
BÖLÜM II.....	14
2.LİTERATÜR TARAMASI.....	14
2.1.Kavramsal Açıklamalar.....	14
2.1.1.Çocuk.....	14
2.2.Çocuk Hakları.....	20
2.3.Çocukluk Çağı Travmaları.....	25
2.4.Çocuk İstismarı Ve İhmali.....	27
2.4.1.Çocuk İhmali Ve İhmal Türleri.....	32
2.4.2.Çocuk İstismarı Ve İstismar Türleri.....	38
2.5.Çocuk İstismarı Ve İhmaline Neden Olan Risk Faktörleri.....	51
2.5.1.Aileden Kaynaklı Risk Faktörleri.....	51
2.5.2.Çocukla İlgili Risk Faktörler.....	52
2.5.3.Çevresel (Aile Dışı) Faktörler.....	52
2.6.Çocuk İstismarı Ve İhmalinin Tarihçesi.....	53
2.7.Çocuk İstismarı Ve İhmalinin Yaygınlığı.....	55
2.8.Çocuk İstismarı Ve İhmali İle İlgili Araştırmalar.....	57

BÖLÜM III.....	66
3.YÖNTEM.....	66
3.1.Araştırmanın Modeli.....	66
3.2.Veri Toplama Aracı.....	66
3.3.Evren.....	67
3.4.Örneklem.....	67
3.5.Verilerin Toplanması.....	67
3.6.Verilerin Analizi.....	68
BÖLÜM IV.....	69
4.BULGULAR.....	69
4.1. ÇİHFÖ Ve ÇİFÖ Ölçeklerinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları.....	69
4.1.1. Kapsam Geçerliliği.....	69
4.1.2. Pilot Çalışması.....	69
4.1.3. Esas Uygulama.....	80
4.1.4. Normal Dağılım Analizi.....	92
4.1.5.Hipotezlerin Test Edilmesi.....	93
BÖLÜM V.....	112
5.TARTIŞMA.....	112
BÖLÜM VI.....	117
6.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	117
6.1.Sonuç.....	117
6.2.Öneriler.....	119
KAYNAKÇA.....	122
EKLER.....	135
ÖZGEÇMİŞ.....	138

KISALTMALAR**WHO:** Dünya Sağlık Örgütü**UNICEF:** Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu**ÇİVİ:** Çocuk İstismarı Ve İhmali**TÜİK:** Türkiye İstatistik Kurumu**İHD:** İnsan Hakları Derneği**SHÇEK:** Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu**TDK:** Türk Dil Kurumu**TCK:** Türk Ceza Kanunu**TMK:** Türk Medeni Kanunu**ÇHS:** Çocuk Hakları Sözleşmesi**ÇİFÖ:** Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeği**ÇİHFÖ:** Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeği**İÖH:** İfade Özgürlüğü Hakkı**İYYSEH:** İnsana Yakışır Bir Yaşam Standardına Erişim Hakkı**YGH:** Yaşam Ve Gelişim Hakkı**ÖGYOH:** Özel Gereksinimleri ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Madde Toplam Korelasyonu	70
Tablo 2. KMO ve Bartlett Küresellik Testi	72
Tablo 3. Varimax Döndürme Öncesi Özdeğer, Varyans ve Yığılımlı Varyans Değerleri.....	72
Tablo 4. Varimax Döndürme Sonrası Maddelerin Faktörlere Dağılımı	73
Tablo 5. ÇİHFÖ Ölçeğın Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları	74
Tablo 6. Madde Toplam Korelasyonu	75
Tablo 7. KMO ve Bartlett Küresellik Testi	76
Tablo 8. Varimax Döndürme Öncesi Özdeğer, Varyans ve Yığılımlı Varyans Değerleri.....	76
Tablo 9. Varimax Döndürme Sonrası Maddelerin Faktörlere Dağılımı	77
Tablo 10. ÇİFÖ'nün Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları	78
Tablo 11. ÇİHFÖ ve ÇİFÖ ölçekleri ve Alt Boyutlarına İlişkin Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayıları.....	79
Tablo 12. KMO ve Bartlett Küresellik Testi	80
Tablo 13. Varimax Döndürme Öncesi Özdeğer, Varyans ve Yığılımlı Varyans Değerleri.....	81
Tablo 14. Varimax Döndürme Sonrası Maddelerin Faktörlere Dağılımı	81
Tablo 15. Modifikasyon Öncesi Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri	84
Tablo 16. Modifikasyon Sonrası Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri	85
Tablo 17. KMO ve Bartlett Küresellik Testi	87

Tablo 18. Varimax Döndürme Öncesi Özdeğer, Varyans ve Yığılımlı Varyans Değerleri.....	87
Tablo 19. Varimax Döndürme Sonrası Maddelerin Faktörlere Dağılımı	87
Tablo 20. Modifikasyon Öncesi Birinci Düzey Doğrulamalı Faktör Analizi Uyum İndeksleri	89
Tablo 21. Modifikasyon Sonrası Birinci Düzey Doğrulamalı Faktör Analizi Uyum İndeksleri	90
Tablo 22. Araştırmaya Katılanlara İlişkin Demografik Özellikler	91
Tablo 23. Normal Dağılım Testi (n:388).....	92
Tablo 24. Katılımcıların Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeği (ÇİHFÖ) Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyetlerine Göre t-testi İstatistikleri.....	93
Tablo 25. Katılımcıların Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeği (ÇİHFÖ)'nin Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Yaş Aralığına Göre t-testi İstatistikleri	94
Tablo 26. Katılımcıların Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeği (ÇİHFÖ) Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Anova İstatistikleri	96
Tablo 27. Katılımcıların Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeği (ÇİHFÖ) Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Daha Önce Eğitim Almış Olma Durumlarına Göre Anova İstatistikleri.....	97
Tablo 28. Katılımcıların Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeği (ÇİFÖ) Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyetlerine Göre t-testi İstatistikleri.....	100
Tablo 29. Katılımcıların Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeği (ÇİFÖ) Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Yaş Aralığına Göre t-testi İstatistikleri.....	101
Tablo 30. Katılımcıların Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeği (ÇİFÖ) Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Sınıf Düzeylerine Göre Anova İstatistikleri	102
Tablo 31. Katılımcıların Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeği (ÇİFÖ) Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Daha Önce Eğitim Almış Olma Durumlarına Göre Anova İstatistikleri.....	103

Tablo 32. Katılımcıların Ölçek İfadelerine Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımı

.....106

Tablo 33. Katılımcıların Ölçek İfadelerine Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımı

.....109

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Birinci Düzey DFA Diyagramı.....	86
Şekil 2. Birinci Düzey DFA Diyagramı.....	90

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amaçları, alt amaçları, sayıtları, sınırlılıkları, tanımlara yer verilmiştir.

1.1.Problem Durumu

Çocuk ve çocukluk kavramı ilk çağlardan itibaren her toplumun kendi kültürel değerlerinden süzülerek anlamlandırıldığı ve şekillendirdiği bir kavram olmuştur. Bununla birlikte çocuk kavramına, çocukluk çağı süreçlerine ve bu süreçlerin ne zaman başlayıp ne zaman sona erdiğine dair toplumların, her çağda birbirine paralel olarak değişen ve gelişen benzer fikirleri olsa da, çocuk ve çocukluk tanımları yapılırken toplumların bulunduğu kültüre, coğrafi konumuna, sosyo-ekonomik yapısına, dini inanışlarına göre farklı algılara sahip oldukları da gözlenmiştir. Özellikle Batı toplumlarında 18. yy.' a kadar çocuğun kendine özel bir tanımının olmadığı, yarım yetişkin kabul edildiği ve bu nedenle tıpkı yetişkinler gibi giydirildiği, çalışma hayatının içine alındığı, üzerlerinde otorite sağlamak için yetişkinlere verilen cezaların uygulandığı bilinmektedir.

Orta Çağ'da çocuk kavramı ile ilgili en iddialı ilk fikir 1960 yılında Philippe Ariés tarafından Fransızca olarak kaleme alınan İngilizceye *Centuries Of Childhood* adıyla çevrilen *Çocukluğun Yüzyılları* adlı eserde öne sürülmüştür. Ariés, batı toplumlarında Orta Çağ'da 1600'lü yıllara dek çocukların yetişkinlerden ayrı düşünüldüğü bir çocukluk anlayışının olmadığını anlatmıştır. Batı medeniyetlerinde çocuğun yerinin olmayışı iddiasına delil olarak da 1200'lü yıllara kadar Orta Çağ'da çocukların sanatın herhangi bir dalında bulunmayışını gösterir. Ariés'in, Orta Çağ sanatının çocukluk kavramının günümüzdeki ile aynı olmadığını öne sürmesinin sebeplerinden biri ise dönemin el yazmalarında görülen çocuk figürlerinin çocuksu özellik taşımaktan ziyade boyut olarak küçük resmedilmesidir (Kuyumcu,2014) Buradan çıkarılabilecek anlam ise çocuğun; Orta Çağ Batı toplumları için ayırt edici tek özelliğinin boyutu olması, kişiliği ya da gelişimsel özelliğinin dikkate

alınmamasıdır. Ancak unutmamak gerekir ki; günümüz modern çağ çocuk kavramının karşılığını Orta Çağ'da aramak bizlere o dönemde çocukların sevilmediğini ve herkes tarafından bilinçli istismar edildiğini düşündürür. Çocuklar o dönemde de toplumun bir bireyi olarak kabul ve değer görmüşlerdir ancak, çocukluk kavramı ile ilgili bilgi sahibi olunmaması, onların tabiatlarına aykırı muameleler ile karşılaşmalarına neden olmuştur (Özcan, 2017).

Ariés, modern Avrupa'da çocukluk fikrinin okulların yaygınlaşması sonrasında ortaya çıktığını belirterek; Orta Çağ'da annesinin ya da ondan mesul bir büyüğünün bakım ve gözetiminden bağımsız yaşayabildiği andan itibaren yetişkinlerin dünyasına katılarak sosyalleşen çocukların, okulların yaygınlaşması sayesinde yetişkinlerin dünyasından koparak, kendi başlarına ayrı birer varlıklar olarak görülmeye başlandığını belirtmiştir (Akt: Karataş, 2016). Ariés'in iddialarının tersine Heywood, 15. y.y.'a kadar çocuk ile yetişkin yaşamının birbirine karışarak harmanlandığını kabul etmekle birlikte bu durumun çocukluk çağı ile ilgili fikir sahibi olmamaktan kaynaklandığı savını reddeder. Çocukların bebeklik çağı sona erdiği andan itibaren önce evde, daha sonra dışarıda çalışma hayatının içinde yer alarak sadece kademeli olarak sorumluluklarının verildiğinden bahseder (Akt: Kuyumcu, 2014; Heywood, 2003).

Çocukluk kavramının yeniden anlamlandırılmasında konusundaki temel aktörlerden biri olarak kabul edilen Jean-Jacques Rousseau Hristiyanlığın çocukların doğuştan günahkâr olması öğretisine karşı çıkararak, çocukların masum olarak dünyaya geldiklerini öne sürmüştür. Rousseau, *Emile* (1762) adlı kitabında çocukluğun gelişim dönemlerinden bahsederken yine çocuğun ön yargılar, iktidarlar, mecburiyetler ve etrafını çevreleyen toplumsal normlar nedeniyle kendini gerçekleştirememe riskiyle karşı karşıya kaldığını da belirtmiştir (Karataş, 2016).

Türkler için ise İslâmiyet'ten önceki dönem ve İslâmiyet'in kabulünden sonraki döneme kadar ki tarihsel süreç içerisinde ayrı ayrı değerlendirmek daha doğru olacaktır. Türk toplumunda bir kurum kabul edilen ailenin, sosyo-kültürel değişme sürecine bağlı olarak geçirdiği yapısal evrimler ve özellikler üzerinde

durularak söz konusu değişimlere paralel bir şekilde çocuk kavramının niteliği ve içeriğine değinilmelidir.

İslamiyet öncesi Türklerde çocuk; neslin devamı, gelenek-göreneklerin ve kültürün aktarımı açısından oldukça önemli görölmektedir. Çocuğa yetişkin gibi davranmaktan ziyade yetişkinliğe hazırlamak esastır. Göçebe bir toplum olmalarının doğurduğu okullaşmanın olmaması sorununu aile içerisinde eğitim alarak aşmaya çalıştıkları gözlenmiştir. Aileler sahip oldukları tüm bilgi ve beceriler ile aynı zamanda toplumsal yaşamı kolaylaştırıp devam ettirebilecek ahlaki değerleri çocuklarına kazandırmakla mükelleftiler. Türklerin savaşçı bir toplum olması sebebiyle eğitimlerinin büyük bir kısmını da at binme, ok atma, kılıç kuşanma vb. beceriler kapsıyordu. Aile içerisinde kız ve erkek çocuk üzerine spesifik bir ayrılık gözlenirse de atfedilen değerlerin farklı olduğu söylenebilir. Ancak bu demek değildir ki İslamiyet öncesi Türklerde erkek çocukları kız çocuklarından daha değerlidir. Eski Türklerde çocuklar cinsiyetlerine göre farklı alanlarda yetiştirilmiş ancak eşit değere sahip olmuşlardır. Erkek çocuklarının yanı sıra kız çocuklarının da aile ve sosyal hayatta fikir beyan edebildiği, evlenme çağı gelen kızların rızası alınmadan evlendirilmediği bilinmektedir (Aksoy, 2011).

İslamiyet'in kabulünden sonra Türk toplumunda ise bilhassa Osmanlı Devleti zamanında görölmektedir ki çocuk kavramı; İslam Hukukundaki çocuk tanımının devamıdır. Osmanlı Devleti'nde çocuk kavramının kapsamlı ve ilk araştırmacılarından birisi olan Yahya Araz, Ottoman History Podcast'te bulunan bilgilendirici söyleşisinde çocuk kavramının dönemin toplumuna göre ne ifade ettiğine dair açıklayıcı söylemlerde bulunmuştur. Araz, Osmanlı da çocuk algısının kaynağını İslam Hukuku'ndan aldığını, çocukluktan erişkinliğe geçiş evresini de yine İslam hukuku çerçevesinde tanımladıklarını söyler. Bu geçiş evresini ve çocuk kavramının net tanımını mahkeme kayıtlarında yahut fetva mecmualarında görmek mümkündür (Araz, 2014).

Araz'ın, 12 yaşındaki bir kız çocuğunun mahkemede kendi adına konuşması hikayesi ile başlayan *Osmanlı Toplumunda Çocuk Olmak* adlı kitabında da belirttiği gibi Osmanlıda bir kız çocuğu mahkemede kendi adına konuşabiliyorsa erişkin kabul

ediliyordu. Yine buradan ve fetva mecmualarından hareketle söyleyebiliriz ki o dönemde kız çocukları 9-15 yaş, oğlan çocukları ise 12-15 yaş bandında erişkinliğe girmiş kabul ediliyordu. İslamiyet sonrası Türklerde özellikle Osmanlı kültüründe kız çocukları; aile hayatında, sosyal hayat ya da eğitim hayatında daha geri plana itilse de Araz' a göre Ariés'in bahsettiği durum Türk toplumlarında geçerli değildir. Her ne kadar Tanzimat sonrası modernleşme sürecinde yapılan araştırmalarda 19.yy öncesine dair sınırlı bulgular olsa da görülmektedir ki çocuklar, her zaman yetişkinlerden ayrı tutulan, onlardan ayrı hak ve sorumlulukları olan bireyler olmuşlardır (Araz, 2013).

Buna rağmen dönemin çocuk algısındaki günümüzde en çok tartışılan kısımlarından biri de çocuk evliliğidir. Araz'ın aktarımına göre Osmanlı Devleti'nde, alt sınırı olan 9 yaşında evliliğe çok sık rastlanmasa da 10-15 yaş arası çocukların evliliği konusunda hiçbir kaygı duyulmamaktadır. Ancak 19. y.y. da Suriye'den İstanbul'a yazılan çocuk evlilikleri ile ilgili bir dilekçede 14 yaşındaki çocukların hem bedensel hem zihinsel olarak henüz olgunlaşmadığı dolayısı ile evlilik için uygun bir yaş olmadığı bu nedenle bu yaş grubundaki çocuk evliliklerinin engellenmesi isteği yer almaktadır. Merkez (İstanbul) bunu o dönem reddetmiş ancak 1917 Hukuk-u Aile kararnamesinde bu kararın yer almasını sağlamaya çalışmıştır (Ottoman History Podcast, 2014).

Tüm bunlara dayanarak görülmektedir ki Türk toplumu dualist bir yapıya sahip olduğu için modern çağ çocukluk kavramı halen daha toplumun iç kesimlerinde radikal bir değişim sağlayamamış olsa da 19.yy tüm dünyada olduğu gibi Türk topraklarında da çocuğa yeni bir bakış açısı getirmiş, yeni haklar ve yeni anlamlar verilmeye başlanmıştır.

19.y.y.'ın getirdiği bu gelişmeler sayesinde çocuk istismarı kavramı ve istismarın tanısıyla beraber çocuk istismarı farkındalığının ortaya çıkışı 1860 yılı olsa da istismarın başlangıcının insanlık tarihi kadar eski olduğu yordayabilen bir gerçektir. Tarihin ilk çağlarından bu yana dünyanın her yerinde çocuklar, yetişkinlerin kendi doğrularını ve onların kendilerini koydukları yere göre çizdikleri hayatı yaşamak mecburiyetinde bırakılmışlardır. Bu mecburiyet bünyesinde de kimi

zaman ihmal ve istismara uğrama gibi olumsuzluklar doğurmuştur. Bu durum çocuk kavramını ve çocuk haklarını tanımlama biçimlerine göre de çoğu zaman istismar ya da ihmal adı altında yer almadığı gibi çocuk yetiştirmenin doğal süreci olarak tanımlanmıştır.

Ancak 1860 yılında Tardieu tarafından tanımlandıktan sonra istismar olgusu üzerine çalışmalar yapılmaya, istismarın nedenleri-sonuçları, istismarı önleme ve istismar sonrası tanı ve tedavi çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. Sonraki en önemli tanı ise 1972 yılında Kempe tarafından “*Battered Child Syndrome*”Türkçe’ ye “Hırpalanmış Çocuk Sendromu” adı ile geçen, “Sarsılmış Bebek Sendromu” adıyla da bilinen çocuk istismarı ve ihmalinin; ebeveynlerin veya çocuğun bakımını üstlenen yetişkinlerin yaptığı ya da yapmadığı eylemlerin çocukların kaza dışı yaralanmalarına sebep olması olarak ortaya konulmuştur (Kempe, 1989).

Kendi haklarını, bedensel bütünlüklerini savunamayacak varlıklar olan çocuklara karşı işlenen ve onların geri kalan yaşamlarını olumsuz yönde etkileyebilecek istismar durumları, sadece çocuk sahibi olan kişileri ya da uzmanlık alanları çocuk psikoloji ve eğitimi üzerine olan bireyleri değil, dünya üzerinde yaşam süren tüm insanlığı ilgilendirecek ve etkileyecek derecede önem arz eden, üzerinde titizlikle çalışılması gereken bir sorun olarak görülmelidir. Aile, çocuğun dünyayı tanımaya başladığı ilk durak, eğitim aldığı ilk birim olduğu için, anne ve babaların istismar durumlarına karşı bilinçli olmaları da elbette ki önceliğimiz olmalıdır (Sarı,2010).

Bu noktada bireylere istismar kavramı kazandırılmaya çalışılırken hem dikkate almamız gereken bir özellik olarak hem de aşmamız gereken bir sorun olarak kültürel boyut kavramı karşımıza çıkmaktadır. Çocuk ihmal ve istismarının sınırlarını çizerken kültürel boyutu da ekleyen Parke ve Colimer’e göre ihmal ya da istismar; “Ana-babaların ve çocuğa bakmakla yükümlü olanların giriştiği, çocuk yetiştirme ile ilgili kültürel standartlara uygun olmayan, eylem ve eylemsizlikler sonucu çocuğun kaza dışı hasara uğraması” durumudur (Uncu, 2013). Dünya Sağlık Örgütü’ne göre (1999); çocuğun yaşamını, bedensel ve ruhsal sağlığını, gelişimini,

genel değerlerini ve becerilerini rselemek, ocuk istismarı olarak kabul edilmektedir (Oral vd., 2010).

ocuk ihmali ise pasif yahut bilinçsiz davranış ve tutumlar bütünü olduğu için halen üzerinde titizlikle çalışılan bir konu değildir. ocuk ihmalinin gündemimizde yeterince yer işgal edememesinin bir başka sebebi ise çoğu ihmali çeşidinin toplumların kültürel değerlerince kabul görmüş bir ocuk yetiştirme şekli olarak zihnimizde şema oluşturmasıdır. Bu nedenle ocuk ihmalinin; ekonomik yetersizlikler, toplumsal normlar, gelenek-görenekler ve bilinçli ebeveyn olmama durumunun doğurduğu doğal bir süreç olabileceği konusunda birçok görüş tarafından zihnimizde kabul ettirilmeye çalışılmaktadır.

Oysaki ocuğun bedensel, zihinsel ve psikolojik gelişimini sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmesinin önüne bilinçli yahut bilinçsiz konulan her türlü engelin ihmali ve istismar kapsamına girmesi mümkündür. Ancak ihmalin pasif bir olgu olması ve geleneksel ocuk yetiştirme normlarının içinde yer alması dolayısıyla çoğu zaman ocuk ihmali kapsamında değerlendirilebilecek bir davranışa aile veya evre tarafından ihmali isminin verilmesi pek de mümkün görülmemektedir. Yine aynı sebeplerden ötürü çocuğun ihmale uğradığının farkına varmaması nedeniyle bu davranışlardan çıkardığı anlam veya uğradığı zarar kestirilemeyebilir. İstismarın ise her ocuk üzerinde etkisi farklı olduğundan kimi zaman fark edilemediği kimi zaman da istismar sonrası somut bir etki görülmüyorsa nemslenmediği bir görülmüştür. Oysaki toplumların gelişebilmesi, çıtasını yukarıya taşıyabilmesi, o toplumun yeşerttiği çocukların fiziksel, zihinsel ve psikolojik açıdan sorunsuz gelişimi ve başarılı sosyal ilişkiler ile doğru orantılıdır.

Çocukların sağlıklı birer birey olarak yetiştirilerek, sosyal uyum sorunu yaşamadan toplum içerisinde hayatını idame ettirmesine katkı sağlayan en önemli sosyal yapı ailedir. Ebeveynler ocuk yetiştirme sürecinde bilinçsizce veya bilinçli olarak çocukların kişilik gelişimine olumsuz etkisi olan bazen istismar bazen de ihmali içeren tutum ve davranışlar sergileyebilmektedir. Bu sebeple istismar ve ihmalin toplumun bütün bireyleri tarafından tanınması, önlenmesi gerektiğinde müdahalelerde bulunulması gerekmektedir (Yücel, 2014).

Ancak ihmal ve istismarın türü, süresi, şiddeti ne olursa olsun her çocuk için tahrip edici, yıkıcı bir etkisi olduğu kabul edilmelidir. Dolayısı ile ihmal ve istismar kavramının tanımı, nedenleri ve alınabilecek önlemler konusundaki çalışmalar artırılmalıdır. Çocuklukta yaşanan istismar ve ihmal davranışlarının travmaya dönüşmesi sadece mağdur çocuğun yaşamını değil onunla ilişkilenen herkesin hayatını etkilemektedir. Çocukların ailelerinden sonra en fazla vakit geçirdiği kurum okul ise ebeveynlerinden sonra ilk eğitim aldıkları kişi de öğretmenleridir. Özellikle 36-66 ay arası çocukların bazılarının öğretmenleriyle ailelerinden bile daha çok zaman geçirdikleri, onları model aldıkları ve onlara güvendikleri bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında öğretmenlerin hem kendileri ihmal ve istismar davranışları sergilememeleri adına hem de olası ihmal ya da istismara uğramış çocuğun tespiti açısından bu kavramların anlamlarını, belirtilerini ve bu süreçte neler yapılması gerektiğini bilmeleri önemlidir. Bu nedenle çalışmada, okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmali konusundaki farkındalık düzeylerini ölçmek amaçlanmıştır.

1.2.Amaç

Bu araştırma, Çocuk İstismarı ve İhmali Farkındalık ölçekleri geliştirilerek okul öncesi öğretmen adaylarının farkındalık düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaca yönelik belirlenen alt problemlere yanıt aranmıştır.

1.2.1.Alt Amaçlar:

- 1- Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeğinin yeterli geçerlik düzeyine sahip midir?
- 2- Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeğinin yeterli güvenirlik düzeyine sahip midir?
- 3-Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk istismarı puan ortalamalarının cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?
- 4-Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk istismarı puan ortalamalarının yaş aralıklarına göre farklılık göstermekte midir?

5-Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk istismarı puan ortalamalarının düzeyleri sınıf düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?

6-Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk istismarı puan ortalamalarının daha önce konu ile ilgili bir eğitim/ders alıp almadıklarına göre farklılık göstermekte midir?

7- Okul öncesi öğretmen adayları çocuk istismarı belirtileri konusundaki farkındalık düzeyleri nedir?

8- Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeğinin (ÇİFÖ) yeterli geçerlik düzeyine sahip midir?

9- Çocuk İstismarı ve Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeklerinin yeterli güvenilirlik düzeyine sahip midir?

10- Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk ihmali puan ortalamalarının göre farklılık göstermekte midir?

11-Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk ihmali puan ortalamalarının yaş aralıklarına göre farklılık göstermekte midir?

12-Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk ihmali puan ortalamalarının sınıf düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?

13-Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk ihmali puan ortalamalarının daha önce konu ile ilgili bir eğitim/ders alıp almadıklarına göre farklılık göstermekte midir?

14-Okul öncesi öğretmen adayları çocuk ihmali belirtileri konusundaki farkındalık düzeyleri nedir?

1.3.Hipotezler

H₀₁: Okul öncesi öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre çocuk ihmali farkındalığı arasında anlamlı farklılık yoktur.

H1₁: Okul öncesi öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre çocuk ihmali farkındalığı arasında anlamlı farklılık vardır.

H0₂: Okul öncesi öğretmen adaylarının yaş aralığına göre çocuk ihmali farkındalığı arasında anlamlı farklılık yoktur.

H1₂: Okul öncesi öğretmen adaylarının yaş aralığına göre çocuk ihmali farkındalığı arasında anlamlı farklılık vardır.

H0₃: Okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre çocuk ihmali farkındalığı arasında anlamlı farklılık yoktur.

H1₃: Okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre çocuk ihmali farkındalığı arasında anlamlı farklılık vardır.

H0₄: Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumuna göre çocuk ihmali farkındalığı arasında anlamlı farklılık yoktur.

H1₄: Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumuna göre çocuk ihmali farkındalığı arasında anlamlı farklılık vardır.

H0₅: Okul öncesi öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre çocuk istismarı farkındalığı arasında anlamlı farklılık yoktur.

H1₅: Okul öncesi öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre çocuk istismarı farkındalığı arasında anlamlı farklılık vardır.

H0₆: Okul öncesi öğretmen adaylarının yaş aralıklarına göre çocuk istismarı farkındalığı arasında anlamlı farklılık yoktur.

H1₆: Okul öncesi öğretmen adaylarının yaş aralığına göre çocuk istismarı farkındalığı arasında anlamlı farklılık vardır.

H07: Okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre çocuk istismarı farkındalığı arasında anlamlı farklılık yoktur.

H17: Okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre çocuk istismarı farkındalığı arasında anlamlı farklılık vardır.

H08: Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumuna göre çocuk istismarı farkındalığı arasında anlamlı farklılık yoktur.

H18: Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumuna göre çocuk istismarı farkındalığı arasında anlamlı farklılık vardır.

H09: Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumuna göre çocuk istismarı farkındalığı arasında anlamlı farklılık yoktur.

H19: Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk istismarı konusunda daha önce eğitim almış olma durumuna göre çocuk istismarı farkındalığı arasında anlamlı farklılık vardır.

1.4.Araştırmanın Önemi

Araştırma çocukların zihinlerinde öğretmen modelinin oluşmasını sağlayan, karşılaştıkları ilk eğitimciler olan okul öncesi öğretmenlerinin mesleğe başlamadan önce farkındalık düzeylerini ölçerken aynı zamanda onlara çocuk ihmali ve istismarı konusunda farkındalık kazandırmak açısından önemli görülmektedir. Araştırma hazırlanırken yapılan taramalar sonucunda, özellikle ihmal olgusunun hem toplumda hem de eğitimciler arasında ne kadar ihmal edildiği gözlemlendiği için öğretmen adaylarının bu konuda vereceği cevaplarla çocuk ihmali konusuna da dikkat çekilmek istenmiştir. İhmal ve istismar ne kadar erken tespit edilirse tedavi süreci de bir o kadar etkili ve daha az zararla tamamlanacağı bilinmektedir. İstismara ve ihmale uğrayan çocuğun davranışsal ve fiziksel belirtilerinin erken fark edilmesi yaşadığı travmatik ve olumsuz durumdan daha hızlı kurtulması demektir.

Eğitimin ilk kademesi olan okul öncesi eğitim ve bu dönemin mimarları olan okul öncesi öğretmenlerinin konu ile ilgili yüksek farkındalıkta olmaları da bu açıdan oldukça önemlidir. Özellikle okul öncesi dönemde edinilen yaşantılar çocuğun sonraki yaşamının temelini oluşturacağından; bu dönemde uğrayacağı fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik istismarın çocuğun psiko-sosyal gelişimine, akademik başarısına, gelecekteki aile hayatına ve cinsel yaşamına yön vereceği göz önünde bulundurulmalıdır. MEB'na bağlı ilköğretim bünyesindeki anasınıfları ile bağımsız anaokulları çocuğun ailesinden sonra eğitimle tanıştığı ilk yerdir. Çocuk okul öncesi eğitimle kişisel hak ve özgürlüklerini, aynı zamanda kendisine ve başkalarına karşı oluşturması gereken sınırları öğrenir. Bu bağlamda araştırma okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk istismarı ile ilgili farkındalıklarının artırılması açısından önemlidir. Üniversitelerde okul öncesi eğitim programlarında açılan bazı dersler bünyesinde çocuk istismarı ve ihmali barındırır da çok az üniversite çocuk istismarı ve ihmali adı altında sadece seçmeli dersler açmaktadır. Bu derslerin öğretmen adaylarının çocuk istismarı konusundaki farkındalıklarını arttırdığı kabul edilen bir gerçektir. Bu sebeple araştırma, öğretmen adaylarına verilen derslerin kapsamının artırılmasına, ülkemizin ve dünyamızın geleceği olan çocukların en çok üzerinde durulması gereken “istismara ve ihmale uğramama hakkının” korunabilmesi için derslerin zorunlu tutulmasına ve öğretmen adaylarının mesleğe başlamadan önce çocuk istismarı ile ilgili eğitim almasına ve daha kapsamlı yasal düzenlemelerin oluşturulmasına katkı sağlamak açısından önemlidir. Çocuk istismarı ve ihmali konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde, sağlık bilimleri alanı %72.66 ile çalışmaların en büyük kısmını oluştururken %86.02 oranıyla ilk sırada tıp alanının yer aldığı gözlenmiştir (Bakır ve Kapucu, 2017). Çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesini sağlayabilmek için en önemli güç olan eğitimcilerin konu ile ilgili daha fazla çalışma yapabilmesi adına teşvik edici olabileceği düşünülmektedir.

1.5.Sayıtlar

1. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının anket sorularını içtenlikle yanıtladıkları varsayılmaktadır.

2. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket, araştırmanın amacına uygun verilerin toplanması için gereken şartları sağladığı varsayılmaktadır.

3. Araştırma kapsamında belirtilen örneklem grubunun evreni temsil edebileceği varsayılmaktadır.

1.6.Sınırlılıklar

1.Araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılı Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Eğitim Programında öğrenim gören öğretmen adaylarının verileri ile sınırlıdır.

2. Araştırma çocuk istismarı ve ihmali boyutlarıyla sınırlıdır.

3. Araştırma veri toplama aracı olarak geliştirilmiş olan ölçek ile sınırlıdır.

1.7.Tanımlar

Çocuk:0-18 yaşına kadar olan her birey çocuktur (Sarıbaş, 2013; Çocuk Hakları, 2004: 171). Çocuk kavramı, kullanıldığı yere göre farklı bakış açılarından ele alınan bir kavramdır. Çocuk kelimesi Türk Dil Kurumu'na göre sözlükte; “küçük yaştaki oğlan veya kız; bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız” olarak ifade edilmiştir (TDK)

İstismar:18 yaş altı çocukların; sağlığına, yaşamına, gelişimine zararı dokunan herhangi bir bedensel, duygusal ve cinsel kötü muameleyi, ihmali, ekonomik ve diğer sömürüleri tanımlar (Kaya, 2015; WHO, 2010).Bu bağlamda çocuk istismarı dört boyut altında incelenmiştir (Akçay, 2008). Bunlar;

1. Fiziksel İstismar

2. Cinsel İstismar

3. Duygusal İstismar

4. İhmal'dir.

Fiziksel İstismar: Wolfe'a göre, çocuğun sağlığı üzerinde uzun süreli hasara sebebiyet veren şiddet davranışına fiziksel istismar denilmektedir. Çocuğun

vücudunun herhangi bir yerine kasıtlı olarak güç uygulamayla, kaza dışı yaralanmaya sebep olan davranışlar bütünüdür (Akt: Kubin Mete, 2015; UNICEF, 2007).

Cinsel İstismar: Çocuk ile yetişkin arasındaki her türlü temas ve ilişki, o yetişkinin ya da herhangi birinin cinsel tatmini için kullanılırsa cinsel istismar olarak tanımlanır (Ballı, 2010).

Duygusal İstismar: Çocukların, psikolojik açıdan kötü etkilenebileceği tutum ve davranışlara maruz bırakılarak, ihtiyaç duydukları ilgi ve sevgiden mahrum edilerek yerel ve uluslararası standartlara göre ruhsal tahribata uğratılmalarıdır (Polat, 2001).

İhmal: Çocuğun bakımını üstlenen bireylerin, diğer yetişkinlerin çocuğun beslenme, giyinme, barınma, eğitim, sağlık ve sevgi gibi temel ihtiyaçlarını karşılamamaları sonucunda çocuğun bedensel, duygusal, ahlaksal ya da sosyal gelişiminin zarar görmesi olarak tanımlanmaktadır (Kanak, 2011).

Fiziksel İhmal: Fiziksel ihmal; Çocuğun yeterli ve dengeli beslenmemesi, temizliğinin sağlanmaması, uygun ve temiz giydirilmemesi, ev içi ve ev dışında olması muhtemel kazalara karşı önlem alınmaması gibi durumları kapsar (Akt: Sağır, 2013; Hergüner, 2011).

Duygusal İhmal: Çocuğa gereken sevgiyi, ilgiyi ve ihtiyaç duyduğu duygusal yakınlığı göstermemek olarak tanımlanabilir. Bu durum güven oluşumuna zarar vermekle kalmayıp kendini yeterli görebilme durumunu engellemektedir (Kara Doruk, 2012).

Cinsel İhmal: Çocukların cinsel açıdan sömürülmesine karşı önlem alınmaması, sağlıklı cinsel gelişim için gerekenlerin yapılmaması olarak adlandırılır (Kara Doruk, 2012).

Eğitim İhmali: Çocuğun eğitim hakkının elinden alınması, özel eğitim ihtiyaçlarının önemsenmemesi, sürekli devamsızlık yapmasına müsaade edilmesi eğitim ihmalidir (Ballı, 2010; Reece, 1997).

Tıbbi İhmal: Tıbbi ihmal çocuğun gereksinimi olan tıbbi yardımın çocuğun ailesi veya bakıcısı tarafından sağlanmamasıdır (Akt: Tugay, 2008; Vatansever, 2004).

BÖLÜM II

2.LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde, çocuk ihmali ve istismarı kavramsal alanı hakkında açıklamalar ile bu kavramsal alanlar ile ilgili yapılan araştırmalar yer almaktadır.

2.1.Kavramsal Açıklamalar

2.1.1.Çocuk

Çocuk kavramına, hangi alanda kullanıldığına bağlı olarak değişik çerçevelerden bakıldığı bilinmektedir. Toplumsal ilişkilerde kişilerin birbirlerine karşı olan tutum ve davranışlarının her toplumda farklılık gösterdiğini göz önünde bulunduracak olursak, çocuk kavramının tanımını yaparken de kültürel boyutunu es geçmemek gerekir. Bu nedenle çocuk kavramının tek ve geneli kapsayan bir tanımı yapılamaz. Çocuğun bizzat varoluş yapısının yanında içinde yaşadığı toplumsal normlara göre de değerlendirilmesi gerekmektedir (Öktem, 2012).

Buna göre çocuk kavramı toplumun aynası olan sözlük anlamına bakıldığında; “küçük yaştaki oğlan veya kız; bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız” olarak ifade edilmiştir (TDK). Hukuk, çocuğun hangi yaşlar arasında korunmaya muhtaç olduğu ile çocuğun zihinsel olgunluğa erişme zamanını temel alır (İpek, 2010; Akyüz, 2000: 67).

Türk Ceza Kanunu (TCK) çocuk tanımını yaparken, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde belirtilen daha önce erginleşmiş olsa da 18 yaşına kadar herkesin çocuk olarak kabul edildiği tanımı esas almaktadır. Türk Ceza Kanunu (TCK) çocukları, doğumundan 12 yaşına kadar I. grup, 12 ile 15 yaş aralığını II. grup, 15 yaşından 18 yaşına kadar olan dönemi ise III. Grup olarak üç kategoriye ayırmıştır. Türk Medeni Kanunu’na bakıldığında, çocukluğun sona ermesi tespiti yapılırken olgunlaşmanın esas alındığı gözlenmektedir. Türk Medeni Kanunun

(TMK) 11. maddesine göre: “Erginlik on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlar. Evlenme kişiyi ergin kılar.” (Güven, 2014).

Çocuklar için yapılan yasal düzenlenmeler ise bu grupların yaş ve gelişimsel özellikleri ile bu özelliklere bağlı olan ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Gelişim psikolojisi çocukluk çağı dönemleri üzerine yoğunlaşırken, bilimsel araştırmalarda ise çocuk kavramının çeşitli tanımları mevcuttur. Yavuzer (2006)’e göre; “Çocuk, yaşamın doğuştan ergenliğe kadar süren dönemini yaşayan varlıktır” (Göcek, 2009). Güler ise çocuğun, gelişmekte olan küçük insan olduğunu söyler. Ancak çocuk insanlığı ve bunun getirdiği tutum ve davranışları hayatın içinde sonradan öğrenir (Can, 1995). Bu sebeple yapılan çalışmada çocuk tanımının kullanıldığı alanlara göre açıklamasına yer verilmiştir.

2.1.1.1. Günlük Dilde Çocuk Kavramı

Günlük hayatta çocuk kelimesinin; çocuğu yetişkinden ayırmak ya da toplum içinde kişilerin soy bağıını ifade etmek amacıyla iki farklı anlamı karşılayacak şekilde kullanıldığı bilinmektedir (İpek, 2010; Akyüz, 2000). Ancak hak dilinde kullanılan çocuk tanımının göreceli olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Çocukluk çağı genel kaniya göre bebekliğin bitimi kabul edilen 18. aydan itibaren başlayan ve ergenliğin başlangıcı olan 12–14 yaşları boyunca devam eden bir dönemdir. Ancak bu kani dünyanın her yerinde, tarihin her döneminde topluluklar arasında; her toplumun kendi özelliğine ve dönemin şartlarına göre şekillenmiştir (Can, T., 1995).

Rosche, “Çocuklar hakkında söyleyip yaptığımız her şey, aslında yetişkinler olarak kendimiz hakkında, bu dünyada kendimizi nereye yerleştirdiğimiz ve ne yapmak istediğimiz hakkındadır,” diyerek, “yetişkin-çocuk” ilişkisine başka bir açıdan bakmamızı sağlamıştır. Poster’in de belirttiği gibi yapılan tanımlardan herhangi birini seçtiğimiz zaman, günlük dilde çocukların muhakkak güçsüz ve masum olduklarının altının çizildiğini görmüş oluruz. Tan ise, gelişmiş topluluklarda hakim çocukluk anlayışını, belli hipotezlere dayandırır. Ona göre çocuk, yetişkinlerle aynı biyolojik grupta yer almaz dolayısı ile yetişkinlik, çocukların bunun için hazırlanacağı sonradan kazanılan bir olgudur. Bu hazırlık sürecinin sorumluluğu elbette ki yetişkinlerin üzerindedir (Güler, 2009).

Çocukların yetişkinliğe hazırlanma sürecinde, mama önlüğü ile yetişkinlik çağı arasına önceleri pek önemsenmeyen ancak gün geçtikçe yaygınlaşan okul çağının girmesi günlük dilde çocukluk çağı kavramının süresinin uzamasına sebep olmuştur. Okul sistemi çocukları yetişkinlik hayatından giderek uzaklaştırmaya başladı. Bu nedenle yetişkin kabul edilebilmek için gerekli olan yoğun alıştırma süreçleri niteliğindeki eğitim aşamalarının, çocuğun yeteneklerine gittikçe daha az güven duyulmasına sebep olduğu gözlenmiştir (Tan, 1989).

2.1.1.2.Psikolojide Çocuk Kavramı

Gelişim çok boyutlu ve disiplinlerarası bir alandır. Rice'nin 1997'de oluşturduğu *Gelişimin Dört Boyutu*'na göre insan gelişimi;

- 1.Fiziksel Gelişim
- 2.Zihinsel Gelişim
- 3.Duygusal Gelişim
- 4.Sosyal Gelişim

olmak üzere dört ana hattın oluşturduğu karmaşık bir süreçtir. Her bir boyut gelişimin belirli bir yönüne değinse de kendi aralarında karşılıklı ve süreğen bir ilişki olduğu bilinmektedir.

Bu durumu daha iyi kavrayabilmek adına; bilişsel gelişimin fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimden etkilendiği, sosyal gelişimin de biyolojik olgunlaşma, zihinsel gelişim, duygusal gelişim gibi farklı gelişim evrelerinden etkilendiği örnekleri verilebilir (İnanç, Bilgin ve Kılınç, 2007). Gelişim psikolojisi uzmanları çocuk gelişimini Rice'nin dört boyutunu da içinde barındıran dört döneme ayırmaktadırlar:

1. Bebeklik Dönemi(0-2 yaş)
2. İlk Çocukluk Dönemi (2-6 yaş)
3. İkinci Çocukluk Dönemi (6-12 yaş)
4. Ergenlik Dönemi (12-18 yaş)

Çocukluğun bitişi ile ergenliğin başlangıcı arasındaki bir ya da iki yıllık kısa süre erinlik olarak adlandırılmaktadır. Gelişim psikologları erinliğin başlaması ile çocukluk döneminin sona erdiğini ifade etmektedirler (Yıldız, 2012; Akyüz, 2000).

Erikson ise çocuk tanımını yaparken;

1. 0-18. ay; Güvene Karşı Güvensizlik
2. 18-36.ay; Özerkliğe Karşı Utanç Duygusu
3. 36-72.ay; Girişimciliğe Karşı Suçluluk Duygusu
4. 72.ay-11yaş arası; Başarıya Karşı Aşağılık Duygusu
5. 12-18 yaş; Kimlik Kazanımına Karşı Kimlik Karmaşası şeklinde dönemlere ayırarak çocukların her dönemde kazanması gereken kritik davranışlardan bahseder (Erikson, 1963).

Bu açıdan bakıldığında psikolojik temelli çocuk kavramı gelişim psikolojisi baz alınarak, genelde “insan yaşamında gebelikten başlayıp ölüme kadar devam eden fiziksel, bilişsel, ruhsal ve sosyal gelişmeleri, değişimleri ve evreleri inceleyen”, çocukluk çağı dönemleri açısından ele alınarak açıklanmaya çalışılmaktadır (İpek, 2010).

2.1.1.3.Türk Hukukunda Çocuk Kavramı

Hukukta çocuk; “küçüğü yetişkinden ayırmak”, “anne-babaya olan soy bağıını ifade etmek” olarak farklı şekillerde yer almaktadır. Çocuk teriminin hukukta geçen karşılığını anlayabilmek için ilk kullanılan anlamından bahsetmek gereklidir. Çünkü hukuki açıdan çocuk kabul edilebilmek, doğumundan itibaren kaçınıcı yaşına kadar korunmaya ihtiyaç duyulduğuyla ilintilidir. Burada ifade edilmek istenen, hukukta çocuk tanımı yapılırken rüştünü ispat etmemiş olan küçüklerin güvenliğinin sağlanması temel alınır (Akyüz, 2000). Hukukun çocuk tanımı yapmasının temel amacını daha iyi kavrayabilmek adına Resmi Gazete’de yayınlanan Çocuk Koruma Kanununun Temel İlkelerine bakıldığında;

1. Çocuğun yaşam ve gelişim hakkının teminat altına alınması
2. Ayrımcılığa maruz bırakılmaması

3. Alınan her türlü kararda çocuğun faydasının gözetilmesi gerektiği gibi ifadelerle bu durum belirtilmiştir.

Görülmektedir ki çocuğun yetişkinlerle aynı biyolojik kategoride yer almamasının doğurduğu farklılıklar hukuk sisteminde çocuğun tanımını gerekli kılmıştır. Bunu yaparken de çocukların korunma ihtiyacı ve güvenliğinin ne zamana kadar bir yetişkine bağlı olması gerektiği konusu temel alınmıştır (Akt: İpek, 2010; Sevük, 1998).

Anayasa'nın 41., 61., 62. maddelerinde çocuk kavramı kullanılırken 19., 24., 50., 141. maddelerinde de çocuğu karşılaması açısından "küçük" tabiri kullanılmaktadır (Göcek, 2009; Gören, 1998). Anayasa'nın çocuklarla ilgili hükümlerine göz atıldığında; kişi hak ve hürriyetine, ülkenin refahı için özellikle annelerin ve çocukların bedensel-ruhsal sağlığına dikkat edilmesine çocukların her türlü istismar ve ihmal davranışından korunmasına, çalışma koşullarına, kötü alışkanlıklardan uzak tutulması gerektiğine, kendi kültürüyle beslenmesi gerekliliğine, yargılanırken özel hükümlerin uygulanması ve sonrasında topluma kazandırılmasına dikkat edilmesine dair ibarelerin yer aldığı görülmektedir.

Ancak Anayasa'nın 65. maddesinde Devlet'in sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa'da belirtilen görevlerini yerine getirebilmesi için mali kaynaklarının yeterli olması gerektiğinin belirtildiği görülmektedir.

Türk Medeni Hukuk'una daha yakından ve detaylı göz atacak olursak Türk hukukunda çocuk kavramını, çocuğun yerini, çocuğun temel hak ve özgürlüklerinin korunması için gereken önlemlerin alınmış olduğunu görürüz. Çocuk kavramı Türk Medeni Kanunu'nun Kişiler Hukuku, Aile Hukuku ve Miras Hukuku kitaplarında düzenlenmiş olup detaylı bilgiler mevcuttur. TMK'nın çocuk kavramı ve çocuğun korunması bakımından önemli maddelerine kısaca değinirsek;

TMK m. 28 uyarınca, kişiliğin kazanılması ve dolayısıyla çocukluğun başlayabilmesi için tam doğum ve sağ doğumun gerçekleşmesi gerekmektedir.

Doğumun tamamlanması, çocuğun anadan tamamen ayrılması, ana rahminin dışında bağımsız bir varlık kazanması ile mümkündür. Kişiliğin kazanılması için gereken tam doğum şartının gerçekleşmesi için doğumun normal ya da dıştan müdahale ile olmasının önemi olmadığı gibi, genel fikir uyarınca göbek kordonunun da kesilmiş olması aranmamaktadır (Göcek, 2009; Dural, 2001). Kişiliğin kazanılması için diğer bir koşul ise, çocuğun kısa bir süre için de olsa, anadan bağımsız yaşaması; yani sağ doğumdur.

TMK m. 28 ceninin korunmasına yönelik olarak genel hükme yer vermiştir. Sözü edilen maddeye göre, Ceninin hak ehliyeti, sağ doğmak geciktirici şartına bağlıdır. Eğer sağ ve tam doğum gerçekleşirse, doğumla kişilik kazanan çocuğun hak ehliyeti ana rahmine düştüğü andan itibaren var sayılacaktır (Arpacı, 2000).

TMK m. 348 uyarınca; kararda aksi belirtilmedikçe velayetin kaldırılması doğacak bütün çocuklar için de geçerlidir.

TMK'da çocuğun nişanlanmasının ve evlenmesinin koşulları da belirtilmiştir. Nişanlanma kişinin benliğini doğrudan ilgilendiren bir hak olduğu halde,

TMK m. 118'e göre henüz erginliğe kavuşmamış çocuk tarafından yasal temsilcilerinin rızasının alınması gerekmektedir.

TMK m. 124 uyarınca, evlenme ehliyeti için temyiz kudretinden başka on yedi yaşın doldurulması gerekmektedir. Ayrıca TMK m. 126'da yasal temsilcinin izni olmadıkça küçüklerin evlenemeyeceği düzenlenmiştir.

TMK m. 128'e göre, yasal temsilci küçüğün evlenmesine haklı sebep olmaksızın izin vermiyorsa, küçük mahkemeye başvurarak evlenmesine izin verilmesini isteyebilecektir.

TMK m. 157'de, mahkeme tarafından butlanına karar verilen evlilikten doğan çocukların evlilik içinde doğmuş sayılacakları hükme bağlanmıştır.

TMK m. 182’de boşanma sonucunda çocuğun velayetini alamayan tarafın hakim belirlediği çerçevede çocukla görüşmesi ve imkanı doğrultusunda çocuğun masraflarına ortak olması gerektiği belirtilmiştir.

TMK m. 286 uyarınca, çocuk soy bağının reddi davası açabilecektir.

TMK m.296’a göre, baba tanıma beyanında bulununca, bu beyan nüfus memurluğunca çocuğa bildirilecektir.

TMK m. 298’de ise, çocuğun tanımının iptalini dava yoluyla ileri sürebileceği düzenlenmiştir.

TMK m. 335’te, reşit olmayan çocuğun velayetinin anne ve babasında olduğu ve yasal bir gerekçesi yoksa ebeveynlerden geri alınamayacağını düzenlemiştir.

TMK velayet hakkının kapsamını ve kaldırılmasını da düzenlemiştir. Ayrıca TMK’da ailenin korunmasına, küçüklerin evlat edinilmesine, çocuğun soyadına, çocuğun anne ve babası ile kişisel ilişkisine, çocukların bakım ve eğitim giderlerinin karşılanmasına, çocuk mallarına, kayımlık ve vesayete ilişkin konularda düzenlenmeler bulunmaktadır (Göcek, 2009).

2.2.Çocuk Hakları

Çocuğa karşı daha hassas davranmak gerektiği,1924 tarihinde yayınlanan Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi’nde ve Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulu tarafından kabul edilen 20 Kasım 1989 tarihli Çocuk Hakları Bildirisi’nde belirtilmiştir. 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe giren Çocuk Hakları Evrensel Bildirisi’ni Türkiye dâhil 142 ülke imzalamış ya da onay ve katılma yoluyla taraf devlet haline gelmiştir. Türkiye’de 2 Ekim 1995’te uygulamaya başlanan sözleşmeyle çocuk haklarının ülkemizde de korunması hedeflenmiştir (Unicef TR, Erişim Tarihi: 01.05.2018). Çocuk istismarı ve ihmali olguları hakkında şema oluştururken çocukların sahip oldukları hakların bilinmesi, *ihmal ve istismardan korunma hakkı* ile ilgili maddelere hakim olunması gerekmektedir.

Unicef’e göre başlıklar halinde çocuk hakları şunlardır;

1. Bir isme ve vatandaşığa sahip olma ve bunu koruma hakkı
2. Yaşama ve gelişme hakkı
3. Sağlık hizmetlerine erişim hakkı
4. Eğitime erişim hakkı
5. Sosyal güvenlik hizmetlerine erişim hakkı
6. İnsana yakışır bir yaşam standardına erişim hakkı
7. Eğlence, dinlenme ve kültürel etkinlikler için zamana sahip olma hakkı
8. İstismar ve ihmalden korunma hakkı
9. Uyuşturucu bağımlılığından korunma hakkı
10. Cinsel sömürüden korunma hakkı
11. Ekonomik sömürüden korunma hakkı
12. Satış, kaçırılma ve zorla alıkoymadan korunma hakkı
13. Her türlü suistimal biçimlerinden korunma hakkı
14. İşkenceden korunma hakkı
15. Özgürlükten yoksun bırakıcı uygulamalardan korunma hakkı
16. Silahlı çatışmalardan dolayı yada dolaysız korunma hakkı
17. İfade özgürlüğü hakkı
18. Düşünce özgürlüğü hakkı
19. Din ve vicdan özgürlüğü hakkı
20. Dernek kurma özgürlükleri hakkı

21. Çocukların kendileriyle ilgili konularda görüşlerini dile getirme hakkı
22. Gerekli bilgilere ulaşma hakkı
23. Özel yaşamı saklı tutma hakkı
24. Özel gereksinimleri olan çocukların (mülteciler, yetersizlikleri olanlar, azınlık ve yerli gruplara mensup olanlar, ailesi olmayanlar) hakları
25. Rehabilitasyona özel bir önem verilmesi dahil adil bir çocuk ceza adaleti sistemi uygulanması hakkı (Unicef TR, Erişim Tarihi: 01.05.2018).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan bu haklar bizlere hangi davranışların ihmal ve istismar kapsamına girebileceği konusunda fikir vermektedir. Ancak daha iyi kavrayabilmek adına sözleşmeye göre (ÇHS) çocuğun her türlü *ihmal ve istismardan korunma hakkı* ile ilgili bazı maddeler ise aşağıda yer almaktadır;

Madde 6

1.Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

2.Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 16

1.Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.

2.Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 19

1.Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

2.Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Madde 34

Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

- a. Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;
- b. Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurularak sömürülmesini;
- c. Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde malzemede kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

Madde 35

Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

Madde 36

Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

Madde 37

Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

a. Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tâbi tutulmayacaktır. Onsekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.

b. Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.

c. Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.

d. Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

Madde 39

Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı

çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

2.3.Çocukluk Çağı Travmaları

Günümüzde “travma” kelimesi ruhsal olduğu baz alınarak hem kişisel hem de toplumsal değerlendirmelerde bireyin mutsuzluğuna yol açan herhangi bir olay için kullanılsa da esasında ruhsal travmanın; kişinin sağlıklı fiziksel, zihinsel ya da psikolojik gelişiminin bütünlüğüne bir tehdit olarak yaşanmış olan ve kişinin olay esnasında aşırı korku, kaygı, çaresizlik, dehşete düşme gibi duygu durumlarını yaşadığı, sonrasında da kişisel savunma mekanizmalarını kullanarak atlatamadığı durumlar olduğu söylenilebilir.

Fischer ve Riedesser’a (1999) göre travma, tehdit içeren durumlar ile kişinin başa çıkma kabiliyeti arasındaki negatif yönlü ilişkinin sebep olduğu; onulmazlık ile hayatının yönünü çevresindekilerin merhametinin belirleyeceğini düşünme hissi nedeniyle kendisini ve dış dünyayı algılamasında şok etkisi oluşturan, iz bırakan deneyimdir (Akt: Yücel, 2014; Ruppert, 2011). 2002 yılında Koçak’ın yaptığı Aleksitimi (Duygu Sağırlığı) ile ilgili araştırmasında belirttiği üzere Psikanalitik kuramda, kelimelere dökülmeyen acı veren duyguların, çatışma ve gerginliklerin beden dili kullanılarak istemli ya da istemsizce aktarıldığı bilinmektedir (Şenkal ve Işıklı, 2005). Travmalarda da yaşanan örseleyici deneyimler sonucu bastırılan hüznün, öfke, korku vb. duygular bireyin beden dili aracılığıyla dışa vurulabilir.

Burgess ve arkadaşları çocuklukta kötü muamele hikayesi olan kişilerin psikolojik problemlere yönelik daha fazla risk altında olduğunu, diğer insanlarla sosyalleşirken çekimser, ürkek, uyumsuz davranışlar sergilediğini ifade etmişlerdir. Bu durumu çocukların tahrip edici yaşam öyküleri sebebiyle, travmaya özgü olan ani reaksiyon gösterme, çekinme, örseleyici davranışlar, çaresizlik gibi durumlar oluşturduğunu, tüm bunların da zihinde oluşan şemalar yoluyla yetişkin yaşamına taşınmasıyla açıklanmaktadır. Bu kişilerin yetişkinlik çağındaki ilişkilerinde

çocuklukta yaşadığı kötüye kullanılma, şiddet görme ve tahrip edilme anlarının tekrarlandığına inanılmaktadır (Sayar, 2002).

Travmanın etkilerinin kalıcı olmasının sebepleri arasında bireysel yapıdan söz edilebileceği gibi içinde bulunduğu toplumun travmaya verdiği tepkilerin de payı olduğu unutulmamalıdır. Gelişimsel açıdan tahrip edilmiş bir insanın ailesi, okulu veya işi gibi yaşantısında yer alan değişkenlerin travmanın kalıcılığında toplum boyutunu oluşturduğu bilinmektedir. Geçmişten günümüze bireylerin neredeyse tamamı çocukluk çağında farklı sıklıklarla da olsa muhakkak kaygıya sebep olan etmenlerle veya bazı ihtiyaç ve isteklerinin karşılanmaması gibi durumlarla karşı karşıya gelir ve bu deneyimler normal şartlar altında herhangi bir travma oluşturmaz. Ancak kaygıya neden olan bu durumun şiddeti, hırpalanan kişinin yaşı, kişiliğinin güç durumlar karşısındaki dayanma yeterliliği ile olayın meydana geldiği aile ve çevresel koşulların uygun olmayışı gibi durumlar, bu deneyimlerde travmatik süreç başlatabilir ve bütün bir hayatı derinden sarsacak ruhsal sonuçlar doğurabilir (Şahiner, 2010).

Terr, ruhsal travmanın kişinin hayatında doğrudan veya dolaylı olarak ortaya çıkabileceğini belirtirken, doğrudan travmaların da kendi içinde iki gruba ayrılabilceğini ifade eder. Bunlar;

I. Tip Travma; Ansızın ve beklenmedik bir anda yaşanan tekrarlanmayan kötü bir tecrübenin yeterli olabileceği; doğal afet, kaza vb. travma türü olarak tanımlanır.

II. Tip Travma; İnsanların tahammül sınırını zorlayan, birbiriyle bağlantılı sıralı olayların tekrarlayan, uzun vadeli seyri olarak adlandırılmaktadır. Karmaşık travma olarak da tanınan bu tür; bünyesinde (ekonomik yetersizlik, aç kalma, süreğen veya hayati risk oluşturan hastalıklar vb.) kişinin hayatında bir veya daha çok alandaki fonksiyona olumsuz etki eden, devamlılığı olan durumları barındırır. Çocuğunuzun zaman dilimi boyunca istismara uğraması, bireyin sık sık ve süreğen bir şiddete maruz bırakılması gibi tekrarlanan, uzun süreli travmalar buna örnek gösterilebilir (Biçer vd, 2011).

Özellikle istismar ve ihmal yaşantıları çocukluk çağında yineleyici biçimde meydana geldiğinde, yetişkinlik dönemine dek uzanan psikiyatrik bozukluklara yol açabilmektedir (Yücel, 2014). Benzer görüş olarak, Örsel ve arkadaşlarının, 1994 yılında Bernstein tarafından geliştirilen Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'ni kullanarak yaptığı çalışma sonucunda çocuklukta istismar öyküsü bulunanların yetişkinlikte artan ruhsal rahatsızlık gelişebilme olasılığıyla birlikte olduğu kanısına varıldığı gösterilebilir (Örsel, Karadağ, Kahiloğulları ve Aktaş, 2011). Bu nedenle çevresel faktörler tarafından bedenen, ruhen ve zihnen tahribata uğratılmamış sağlıklı yetişkinlerin yaşam sürdüğü bir gelecek için istismar kavramını tanımalı, istismarı önleyici tedbirler almalı ve istismara uğramış çocukların tedavi süreci için sonrasında yapılması gerekenler ile ilgili fikir sahibi olmalıyız.

2.4.Çocuk İstismarı Ve İhmali

Çocuklar, var olan bütün toplumlar için geleceğe şekil verilmesinde temel etken olmasından dolayı oldukça önemlidir. Her toplum neslin devamı için sağlıklı, güçlü bireyler yetiştirme çabasındadır. Çünkü soyun devamı olacak olan çocuk, bir medeniyetin yaşatılmasında ve geliştirilmesindeki en büyük ve en önemli kaynaktır (Akt: Çelik, 2017; Salim, 2011). Bir toplumda uzun vadede değişim ve gelişim planlanıyorsa eğer çocuklar, üzerinde en çok çaba gösterilmesi gereken bireylerdir. Aileler sevgi ihtiyacı ve soylarının devamı için çocuk yetiştirirken aynı zamanda geleceğe bir vatandaş, bir arkadaş belki de bir eş ve anne-baba adayını da yetiştirmektedirler. Bu nedenle bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı bir çocuk yetiştirme gayreti sadece ebeveynleri ilgilendiren bir konu olmamalıdır.

Modern, adil, her kesime saygılı bir dünya oluşturmak için çabalanıyorsa çocuğun; fiziksel, zihinsel, ruhsal, duygusal gelişimi ve çevresi tümüyle ele alınmalı, evrensel ve bilimsel değerlerle düzenlenen eğitim anlayışları ağırlıklı tutulmalıdır. Bu nedenle bir toplumun çocuklarına verdiği değer onlar için yaptığı çalışmalar ve bu çalışmaların kalitesiyle doğrudan ölçülebilir (Çelik, 2017; Tahir'den aktaran Bıyıklı, 1995). Ancak toplumlar gelişimi ve değişiminde bu denli önemli rol oynayan çocukların, bedensel ve ruhsal sağlığı için gereken hassasiyeti halen daha tam olarak kanıksayamamışlardır. Bu iddiaya örnek olarak dünya üzerindeki çocuk ihmali ve

istismarı vakaları gösterilebilir. Araştırmalara göre çocuk istismarı dünyada %1 ile %10 arasında görülürken bu oran Türkiye’de %10 ile %53 arasında değişiklik göstermektedir. Yine ülkemizde *Türkiye’de Çocuk İstismarı Raporu-2* ‘de yer alan TÜİK verilerine göre çocuk mağdur sayısı 2014’te 74.064 iken 2016’da 83.552’ye yükselmiştir. Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne göre; Çocuk cinsel istismarından hüküm giyenlerin yüzdesi % 42,5 iken (2006 yılında) % 58,8’e (2016’da) yükselmiştir. Cinsel istismar mağduru olan çocukların yüzdesi 2014’ten 2016’ya %33 artmıştır (Polat, 2018).

Çocuklar, insan hakları kendilerinden esirgenen en büyük toplumsal gruplardan birini oluşturmaktadır. Bu esirgeme kısmen çocuğun modern tanımındaki ‘zayıflık’, ‘bağımlılık’, ‘akıl dışılık’ gibi özelliklerden kaynaklansa da, asıl neden çocuğun toplumsal yapıları değiştirecek, karar alma mekanizmalarına katılacak ekonomik ve siyasi gücünün olmamasıdır. Çünkü çocukların haklarını savunmak ve düzenlemek yine günümüz toplumlarında yetişkinlerin sorumluluğu olarak görülmektedir (Güler, 2009).

İstismar, çocuğun dünyaya geldiği an itibari ile bulunduğu her ortamda (ev, okul, park, bahçe) farklı şekillerde karşısına çıkabilecek ciddi bir toplumsal problemdir. Çocuk istismarı ve ihmali sorunu asırlardır bütün toplumlarda çeşitli şekilde gözlenmiştir. Ancak, bu kadar yaygın olmasına karşın, halen istismar sorunu ile ilgili yeterli bir çözüm ortaya konulamamıştır. İstismarın tanısını yapabilmek ve sonrasına çözüm üretebilmek için önce tanımını, nedenlerini ve belirtilerini bilmek gerekir. Çocukluk çağı travmaları içinde, yinelenebilirliği olması ve çoğu zaman çocuğa çevresindeki tanıdıkları tarafından uygulanması sebebiyle adlandırılması güçleşen ve iyileştirme sürecinde en fazla zorlanılan travma şekli istismardır (Akt: Küçük, 2012; Yılmaz vd., 2003; Buchanan ve Wilcins, 1991).

İnsan yaşamıyla ilgili yapılan araştırmalarda doğumdan on sekiz yaşına kadar olan dönem boyunca kişinin bağlı olduğu çevre ile o çevreden edindiği deneyimlerin yetişkinlik hayatını şekillendirmede büyük payı olduğu kabul edilmiştir (Okuşluk Çapur, 2006). İnsanların toplumda özerk bir yaşam sürebilmeleri, hayat standartlarını arttırabilmeleri genelde sosyal çevresiyle arasındaki ilişkilere bağlıdır. İnsanın

herhangi bir toplulukta uyum halinde yaşayabilmesi, var olan sosyal becerisiyle doğru orantılıdır (Gür, 2016).

Bununla birlikte Bowlby (1969), anne ile kurulan ilişkinin niteliği aslında ileriki yaşam dönemlerinde bir ilişkiyel prototip oluşturduğunu savunur (Yüksek Usta, 2014). Dolayısıyla çocukluk döneminde ailesi ya da herhangi bir yetişkin tarafından istismara uğramış bir bireyin toplumsal uyum konusunda zorluk yaşayabileceği tahmin edilebilecek bir gerçektir. Tüm bunlar dikkate alındığında en geniş tanımıyla çocuk istismarı, ebeveynler, çocuğun bakımını üstlenen kişiler ya da herhangi bir yetişkin tarafından çocuğun gelişim alanlarına, fiziksel ve psikolojik bütünlüğüne bilinçli olarak zarar verme durumudur (Kanak, 2011).

İstismar tanımı ve sebepleri arasına 1975 yılında Parke ve Colimer tarafından kültürel boyut da eklenmiştir. Bu boyut göre çocuk ihmal ve istismarı, içinde bulunulan toplumun kültürünün ve geleneklerinin kabul etmediği davranışlar bütünüdür (Ballı, 2010).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ise çocuk istismarını; “Çocuğun sağlığını, fiziksel gelişimini, psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir yetişkin, toplum veya ülke tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar” olarak kabul etmektedir (Sarıbaş, 2013).

Dünya Sağlık Örgütünün 1985 yılında oluşturduğu bu tanım, istismara maruz kalanların durumu algılayamayıp adlandıramadığı veya istismarı uygulayanların kabul etmediği tutum ve davranışları da kapsar. Söz konusu davranışların muhakkak, çocuk açısından fark edilmesi yada yetişkinlerin bu davranışların istismar olduğunu bilerek yapması şart koşulmamaktadır. Dolayısıyla çocuğun yaşam ve gelişim hakkını olumsuz etkileyen her davranış çocuk istismarı kabul edilmektedir (Ergündüz, 2010). Buna paralel olarak Dünya Sağlık Örgütü çocuk istismarını;

- Fiziksel İstismar
- Cinsel İstismar
- Duygusal İstismar

–İhmal olmak üzere 4’e ayırır. Ancak literatür taramaları sonucunda yapılan çalışmalarda ihmale diğer istismar türleri kadar yer verilmediği görüldüğünden bu çalışmada daha detaylı anlatılmaya özen gösterilmiştir.

Bununla beraber bazı ebeveynlerde ya da çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerde ekonomik istismar olarak da adlandırılan çocuktan iş gücü anlamında faydalanma isteği olduğu görülmüştür. Birçok yaygın görüş bu faydalanma isteğini *Ekonomik İstismar* adıyla tanımlamışlardır. Dünya Sağlık Örgütü’nün ve çoğu bilim insanının henüz resmi olarak kabul etmediği ekonomik istismar; çocuğun bakımını üstlenen yetişkinin çocuktan ekonomik olarak fayda sağlama çabası olarak kabul edilmektedir. Yetişkinlerin daha çok kazanç sağlayabilmek adına çocukları her türlü işte çalışmaya zorlayabildikleri gözlenmiştir (Bahar vd., 2009). Burada dikkat edilmesi gereken nokta yapılan davranışların neye göre istismar kapsamına alınabileceğidir. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)’in 14 Mart 1986 tarihli raporunda, çocuk istismarını belirleyen özellikler aşağıda belirtilmiştir (Kanak, 2011) :

- Çocuğa bilinçli olarak zarar verilmesi,
- Sosyal açıdan yasaklanmış bir hareket olması,
- Hareketin istismar olduğu konusunda uluslararası düzeyde ne kadar çok görüş birliği olduğunun ifade edilmesi,
- Bir veya daha fazla çocuğun zarar görmesi.

Tüm bu bilgiler göz önüne alındığında çocuk istismarı ve ihmalinin, birçok sektörün ortaklaşa çalışmasını gerektiren önemli bir sorun olduğu görülmektedir. Çocuk istismarı; birbiriyle bağlantılı ve karmaşık nedenleri ile beraber tahrip edici sonuçları olan, bu nedenle toplumun her bireyi ile devletin her kurumunu derinden etkileyen ve ilgilendiren ciddi bir sorundur. Hiçbir çocuğun böylesine örseleyici bir yaşantısının olmaması ve iyi bir gelecek için sağlıklı nesiller yetiştirebilmek adına, kısa vadede gerekli olan çözümleri elden bırakmamakla beraber uzun vadeli ve etkili çözümler üretebilmek amacıyla kararlı, süreğen çalışmalar yapılmalıdır.

Çocuğun sağlıklı olması, bedensel ve ruhsal gelişimi için gereken temel ihtiyaçların giderilmemesi ise “Çocuk ihmali” olarak adlandırılmaktadır (Kara Doruk, 2012; Tezcan,1995). Çocuğun hayatta kalması, bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı olması için gereken temel ihtiyaçlarının ebeveynleri tarafından ya da onların olmadığı durumlarda devlet tarafından karşılanmaması durumudur. Bilim insanları ihmâl türlerini en yaygın biçimde;

1. Fiziksel İhmâl
2. Cinsel İhmâl
3. Duygusal İhmâl
4. Eğitim İhmali
5. Tıbbi İhmâl
6. Ekonomik İhmâl olarak 6 ayrı boyutta incelemiştirlerdir. İhmâl kelimesi

kulağa istismar kadar ürkütücü gelmese de ağır derecede ihmâl ölümle sonuçlanabilmektedir (Kara Doruk, 2012; Polat, 2001). Boyutları göz önüne alınarak incelendiğinde çocuk ihmali; genel olarak ebeveynlerin, ilgili kurumların ve devletin çocuğa karşı olan temel görevlerini yerine getirmemesi olarak özetlenebilir. Toplumun her kurumu ve her bireyi tarafından uygulanabilen bu davranışlar, çocukların yaşam ve gelişim, ifade özgürlüğü gibi birçok hakkından mahrum edilmesi nedeniyle onların kendini gerçekleştirme potansiyellerini ve gelişimlerini engelleyen davranışlardır. Çocuğun bakım ve beslenme ihtiyaçlarının gerektiği kadar karşılanmaması, çocuğa gereken tıbbi hizmetin verilmemesi, ebeveynlerin çocuğa yeterince sevgi göstermemesi ya da rehberlik etmemesi ve çocuğun madden ya da manen yalnız bırakılması ihmâl davranışlarına örnek gösterilebilir (Dervişoğlu, 2012).

Çocuğa yönelik istismar ve ihmâl davranışının önlenmesi durumunun birçok alanla iç içe geçmiş bir sorun olduğu herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Buna paralel olarak kötü muamelenin tekrarlayan yapısı ve günümüzde mağdur olanların gelecekte istismarcı olabilecekleri konusunda da fikir birliği bulunmaktadır. Bu durum ise istismar ve ihmalin önlenmesi için yapılan çalışmaların öncelikli olması gerektiğini göstermektedir (Tuna, 2010).

Konu ile ilgili ülkemizde 2012 yılında Geleceğimizin Çocukları Vakfı ve Uluslararası Çocuk Merkezi Derneği tarafından, yaşları 11-17 bandında olan 440 çocuk ve ergenle karşılıklı görüşmeler yapılarak, Çocuğa Karşı Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Projesi kapsamında yapılan araştırmada, çocukların %25,7'sinin en az bir kez ihmal öyküsüne sahip olduğu gözlenmiştir (Beyazıt, 2017). Ancak ihmal istismardan daha çözümsüz kılan nokta, genel olarak tüm ihmal türlerinin bireyin yaşadığı toplum içinde kabul görmüş davranışlar olmasıdır. Dolayısıyla hayatımızda istismar kadar öncelikli bir problem olarak görülmediğinden tahmin ettiğimizden daha fazla çocuk farkında bile olmadan ihmale maruz kalmaktadır. Bunun yanında çocuk ihmal konusunun gündemimizde yer etmesi adına aşırı ihmalin istismara kapı araladığı da unutulmamalıdır.

2.4.1.Çocuk İhmali Ve İhmal Türleri

Çocuk ihmal geniş bir çerçevede bakıldığında, çocuğun bedensel ve ruhsal sağlığının korunabilmesi için çocuktan esirgenmemesi gereken tutum ve davranışların gözlenmemesi durumudur. İhmal; ebeveynler, çocuğun bakımını üstlenen yetişkinler, öğretmenler ve bu sorumlulukta en büyük payı olan devlet tarafından temel ihtiyaçlarının (beslenmesi, sağlıklı olması, barınması, eğitimi, korunması, gözetimi vb.) karşılanmaması sonucunda çocuğun gelişiminin ve güvenliğinin risk altında olmasıdır (Ballı, 2010; Polat, 1999). Çocuğun temel gereksinimleri 6 başlıkta toplanmıştır (Schmitt ve Mauro, 1989).

- Dokunulma
- Güven
- Düzen
- Sosyalleşme
- Kendini değerli hissetme

İhmalin, istismardaki gibi bilinenin aksine net çizgileri görülmemektedir. İhmal ile istismarın ayırt ediciliğini sağlayan en önemli fark; istismarın etken, ihmali ise edilgen bir formu olmasından kaynaklanır. İhmalin belirtileri, semptomları ve hukuki açıdan tarifi belirgin değildir. Ancak yine de genel kabul görmüş alt boyutlara

ayrılmıştır (Reece, 1997). İhmal olgusu istismarın yanında daha zararsız gibi görüldüğü için hep ikinci planda kalsa da istismara sebebiyet veren önkoşul olduğu unutulmamalıdır. Çamurdan, ihmalin istismar oranlarıyla karşılaştırıldığında daha yaygın olduğunu ancak o denli sansasyonel olmadığını belirtirken dünya üzerinde yaşayan çocukların %1-2'sinin ihmale uğradığını ve bütün istismar türlerinin neredeyse %48-63'nün ihmal davranışlarıyla beraber uygulandığını ifade etmektedir (İHD, 2008).

2.4.1.1.Fiziksel İhmal

Çocuğun yeterli ya da dengeli beslenmemesi, temizliğinin sağlanmaması, uygun ve temiz giydirilmemesi, ev içi ve ev dışında olması muhtemel kazalara karşı önlem alınmaması gibi durumları kapsar. Bu çocuklar zayıf ve çelimsizdir, bazılarında ise gelişme geriliği mevcuttur. Seyrek yıkandıkları için idrar, ter ya da dışkı kokabilirler. Dişlerinde çürük vardır. Elbiseleri kirli, yırtık ve eskidir, genelde boyuna göre küçük ya da büyük, mevsime göre ince ya da kalın giysiler giyerler. Ebeveynler, hasta olduğunda çocuğu sağlık kuruluşuna götürmez ya da geç götürürler, hekimin önerilerine uymazlar (Akt: Sağır,2013; Hergüner, 2011).

Fiziksel istismar da kendi içinde gruplara ayrılmaktadır.

–Yetersiz Beslenme: Çocuğun yeterli ya da dengeli beslenmesinin ihmal edilmesi sonucunda gelişiminin normalin altında seyretmesidir.

–Uygun Olmayan Giysiler: Çocuğa giydirilen kıyafetlerin beden ölçüsüne ya da mevsim koşullarına göre olmaması durumudur.

–Yetersiz Temizlik: Çocuğun gerektiği kadar banyo yaptırılmaması kıyafetlerinin sık sık yıkanmaması nedeniyle görülen hijyen eksikliğidir.

–Yetersiz Ev Koşulları: Barınma ihtiyacı için zaruri olan gereksinimlerin yeterli olmaması durumu söz konusudur.

–Kazalara Karşı Önlem Alınmaması: Çocuğun ev içi ev dışı karşılaşılabileceği ve hayati risk taşıyabilen durumları önceden belirleyip buna göre gerekli tedbirlerin alınmaması durumudur.

–İntrauterin İhmal: Sağ doğumu gerçekleşmemiş anne karnındaki bebeğin anne tarafından hamilelik boyunca dikkat etmesi gereken noktalara özen göstermemesi, bağımlılık yapan madde kullanımı gibi davranışlarla ihmal edilmesidir (Akt: Tugay, 2008; Şahin,2002). Erermiş (2001)'e göre;

1. Terk Etme: Çocuğun bakımının ve gözetiminin sağlanacağı düzeni oluşturmadan yanından ayrılma durumu olarak tanımlanmaktadır. Literatürde terk, ebeveyn ya da bakıcı tarafından bırakılan çocukların iki gün boyunca aranmamış olmaları ve anne babaları hakkında bilgi verilmemiş ya da yanlış bilgi verilmiş olması şeklinde belirtilmiş bir durumdur.

2. Kovma: Sürekli ya da bilinmeyen zaman aralıklarıyla çocuğun bakımın gözetileceği bir düzen olmaksızın kovma ya da geriye gelmesini reddetme olarak tanımlanabilir.

3. Diğer Koruma Güçlükleri: Terk etme ve kovmadan farklı olarak tekrarlayan dışlanma ve bakımını üstlenmeme bu kapsamda değerlendirilebilir (Akt: Tugay, 2008).

2.4.1.2.Duygusal İhmal

Duygusal ihmal de tıpkı duygusal istismar gibi somut bir belirtisi, fiziksel bir bulgusu olmadığından dolayı tespit edilmesi ve adlandırılması oldukça güç olan davranışları kapsamaktadır. Çocuğun tüm gelişim evrelerini sağlıklı bir biçimde tamamlayabilmesi için gereken tutum ve davranışların sergilenmemesi, ihtiyaç duyduğu sosyal ve duygusal yaşantıdan mahrum edilmesi ve aşırı ilgisiz ya da çocuğun birey olabilmesini engelleyecek kadar aşırı ilgili aile yaklaşımı sergilemek bu ihmal türüne örnek verilebilecek davranışlardır.

Çocuğun evlilik içinde şahit olmaması gereken çatışmalara maruz kalması, yanında bağımlılık yapan maddeler kullanılması, çocuğun bulunduğu ortamlarda riskli ve örseleyici davranışlar sergilenmesi, çocuğun takip ettiği yayın organlarının içerik ve görsel öğelerinin kontrol edilmemesi, çocuğun gereksinimleri ve hayatı ile

ilgili konularda hassas olunmaması veya özensiz davranılması da bu ihmal türünün yaygın davranış özelliğidir (Yetiş, 2017).

Çocuğa ihtiyaç duyduğu ilgi, yakınlık ve sevginin yeteri kadar verilmemesi anlamına gelebilen bu ihmal, çocuğun güven oluşturmasını ve öz yeterliliğini engellemektedir (Kara Doruk, 2012). Çocuklar beslenme, temizlik, sağlık hizmeti, denetleme yönünden ihmal edilebildiği gibi çocuğun bakım sorumluluğunu üstlenenlerin alkolik ya da madde bağımlısı olma durumu, hamilelik sürecinde annenin gereken özeni göstermemesi de ihmal kapsamında ele alınmaktadır (Polat, 2001).

Ancak özellikle yetersizliği olan çocuklarda daha sık görülen çocuğun ihmali ifade edememesi, bu durumun aile içi disiplin şekli olarak benimsenmesi, daha belirgin olumsuz sonuçlarının uzun vadede kendini göstermesi veya bu sonuçlarla ihmal arasında bağlantı kurulmaması gibi sebepler ihmalin tanımlanmasını zorlaştırırken aynı zamanda istismar ile arasındaki farkı bulanıklaştırmaktadır (Dursunkaya vd., 2008). Bu noktada ihmal ile istismarın arasındaki en belirgin farkın; istismarda etken, ihmalde ise edilgen bir davranış türü görülmesi olduğu hatırlanmalıdır (Polat, 1999). Ancak çoğu zaman ihmal tipleri birbirlerinden istismarda görüldüğü kadar kesin olarak ayrılamazlar. Örneğin terk edilmiş bir bebek hem fiziksel, hem de duygusal ihmale uğradığı kabul edilmektedir. Bu bebekler bulunamayacakları bir yere bırakılarak ölüme terk edilebilir ya da daha yaygın görülen hastane bahçesi, cami avlusu gibi kolayca bulunup bakılabilecekleri yerlere bırakılabilirler. Prematüre ya da kronik hastalığı olan bebeklerin de hastaneye bırakılıp terk edilmesi yine hem duygusal hem de fiziksel ihmale örnek verilebilir (Şahin, 2002).

Ülkemizde duygusal ihmal içeren hal ve tavırlar geleneksel çocuk yetiştirme yöntemi olarak kullanıldığı, kültürümüzün çocuğu disipline etmek amaçlı alternatif olarak sunduğu davranışlar olduğu için nüfusun büyük bir çoğunluğunun ihmale uğradığı tahmin edilebilir (Sağır, 2013).

2.4.1.3.Cinsel İhmal

Çocuğun cinsel açıdan uğrayabileceği kötü muameleye karşı önlem alınmaması, bu durumun önemsenmemesi, sağlıklı cinsel gelişimi için gerekli olan yakınlığın kurulmaması davranışlarını içerir (Kara Doruk, 2012).

Karaman'dan (1993) aktaran Altınsu; cinsel ihmalin çocuğa, insanların geçirdiği cinsel gelişim evreleri hakkında yeterli cinsel eğitimin verilmemesi olarak ele alındığından bahseder. Günümüzde bu konuya tabu gözüyle bakılıyor olması gerek eğitimcilerin gerekse anne babaların bu konuyla ilgili nasıl bir yaklaşım içinde olacaklarını bilememelerine neden olmuştur. Altınsu (2004), çocuğa ailede verilen eğitimde doğumundan altı yaşına kadar olan dönemin öneminin büyüklüğünü vurgularken aynı dönem içinde çocuğun cinsel kimliğini keşfetmesinin, cinsiyet ve cinsellik ile ilgili merak ettiklerine anlayacağı şekilde, düzeyine göre yanıt verilmesinin de önemini ifade eder (Tugay, 2008).

Çocuğun, iki yaşını doldurduğu andan itibaren cinsel kimliğini keşfetmeye başladığı bilinmektedir. Bu dönemde cinsiyetinden utanmasına yol açabilecek söylemlere şahit olması yetişkinlik çağında davranış bozukluklarına sebep olabilmektedir (Ballı, 2010; Reece, 1997). Bunun yanında gelişim çağına göre olmayan herhangi bir içeriği izlemesi, dinlemesi ailenin ilgisiz olması ve bu konuda gereken özeni göstermemesi sebebiyle bu tür içeriklere sık sık maruz kalması da yine yetişkinlik çağına kötü izler bırakabilecek olan ihmal davranışlarıdır (Yetiş, 2017).

2.4.1.4.Eğitim İhmali

Okul çağındaki çocukların okula gönderilmemesi, özel eğitim gereksinimlerinin karşılanmaması, okula süregelen devam etmeme davranışına izin verilmesi bu kapsamda değerlendirilir. Eğitim alması sağlanan çocukların ise akademik başarısı ya da okul içindeki sorunlarıyla ilgilenilmemesi durumunu da içermektedir (Ballı,2010; Reece,1997). Çocuğun eğitim gereksinimlerini göz ardı etmek; okul için gerekli ihtiyaçların temin edilmemesi, eğitim-öğretim için gerekli olan sosyal olanaklardan yararlanmasının engellenmesi, okul toplantılarına katılımın

olmaması veya eğitimde aile katılımına destek verilmemesi olarak da örneklendirilebilir (Yalçın, 2007).

Bir başka ifadeyle çocuğun eğitimini tamamlamak için gereksinim duyduğu maddi- manevi ihtiyaçlarının tamamının veya bir kısmının kasıtlı ya da kasıt olmadan karşılanmaması ve eğitim politikalarındaki yanlışlıkların okullarda eğitim sürecine olumsuz yansımaları olarak da tanımlanabilir. Ülkemizde özellikle kız çocuklarının eğitim hakkından mahrum bırakılma oranının oğlan çocuklarına göre oldukça yüksek olmasının, yetersizliği olan çocukların eğitim hakkından faydalanamamasının sebebinin eğitim politikalarındaki eksiklikten kaynaklandığı bilinmektedir (Yolcu, 2009).

2.4.1.5. Tıbbi İhmal

Vatansever (2004) tıbbi ihmali çocuğun gereksinimi olan tıbbi yardımın çocuğun ailesi veya bakıcısı tarafından sağlanmaması olarak kabul eder. Bilinen tanılama yöntemlerini ve tedavi sürecini reddetme ya da tedavi süreci bitmeden sonlandırma isteğinde bulunma da örnek kabul edilmektedir. Yasalara göre, ebeveynlerin gelir durumlarının yetersizliğini öne sürerek çocuklarının sağlığının kötüleşmesine müsaade etmeleri suç kabul edilmektedir. Şahin (2002) ise hem bu durumu açıklayabilmek adına hem de sorunun hangi etmeden kaynaklandığını bulmak sorunla başa çıkmanın için ilk şartı olduğundan bu doğrultuda tıbbi ihmal önlenmeye yönelik ihmali nedenlerini şu şekilde sıralamıştır (Tugay,2008):

1. Eğitimsizlik
2. Ekonomik yetersizlikler
3. Çocuğa karşı kinci duygular
4. Dini inanışlar
5. Hastanın sağlık kuruluşuna ulaşımının çok zor olması
6. Sosyal güvence olmaması
7. Verilen tedavinin iyi anlaşılmamış olması
8. Tedavinin aileye çok zor gelmiş olması gibi etmenler sayılabilir.

Elbette aynı nedenlerden dolayı görülen hamile kadınların alkol, sigara ve uyuşturucu kullanımını, yeterli ve dengeli beslenmemesini, doğumdan önce gereken tıbbi bakımı almamasını, doğumdan sonra bebeğin sağlık kontrollerinin yaptırılmamasını, aşılarının yaptırılmaması veya eksik yaptırılması gibi davranışları Beyazova (2011) tıbbi ihmal olarak değerlendirmektedir (Kefeli,2016). Çocukların yetişkinlik çağında bedensel anomaliler, kronik rahatsızlıklar, dolayısıyla sosyal uyum problemi, sosyal fobi ya da madde bağımlılığı gibi ruhsal sorunlar yaşamamaları adına çocukluk çağında gerekli tıbbi hizmetleri alma hakkı konusunda hassas davranılmalıdır.

2.4.2.Çocuk İstismarı Ve İstismar Türleri

Çocuk istismarı konusu üzerine yapılan araştırmalar ve tartışmalar son yüz yılda ivme kazansa da çocukların istismar ile insanlığın başlangıcından beri muhatap olduğu düşünülebilir. Dünya üzerindeki tüm topluluklarda farklı biçimlerde kendini gösteren çocuk istismarının varlığı, kimilerinde toplumun bir parçası olan, günlük hayatın içinde yer alan ve onu şekillendiren gelenek-görenekler olarak kabul edilirken, kimi toplumlarda ise aynı davranışlar sonucunda çocuklar belirli haklarla koruma altına alınarak engellenmeye çalışılmaktadır.

Çocuk istismarı ülkemizde maalesef henüz daha çok yeni tartışılan bir konu olarak kamuoyu, eğitim, tıp gündemine dahil olabilmıştır. Bu nedenle konu ile ilgili yapılan çalışmalar da yeterince geriye gidilememektedir. Toplumumuzda geleneksel disiplin yöntemi olması sebebiyle geçmişten günümüze kabul görmüş ve üzerinde hiç kaygı duyulmayan dayak olgusunun bile istismar kapsamına alınması ancak 1980’li yılların başında kabul edilmiştir. Ankara’da 1986 yılında “Çocuk İstismarını Önleme Derneği” kurulmuş ancak geniş kitlelere yönelik etkili çalışmalar yapılması beklenen dernek henüz sadece uluslararası kongre düzenleyebilmiştir (Şanyüz,2009).

Polat çocuk istismarı ve ihmalini; doğduğu andan itibaren yasal olarak rüşdünü ispat ettiği ana kadar bakımını üstlenen yetişkinler tarafından zarara uğratılması olarak tanımlar (Uncu,2013).

Polat' a (2007) göre çocuk istismarının her toplum açısından farklı şekilde benimsenen, Türk toplumunun da içinde yer aldığı bazı topluluklarda halen daha normal kabul edilen, inanışların yerini davranışların aldığı geleneksel uygulamaları da mevcuttur. Genel olarak başlık halinde örnek verecek olursak, gözlenen geleneksel istismar davranışları şunlardır:

1. Namus, töre cinayeti
2. Çeyizle bağıntılı şiddet
3. Bekâret kontrolü
4. Eğitimde ayrımcılık
5. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı
6. Çocuk evliliği
7. Cinsel organlara zarar verilmesi
8. Erkek çocuk sahibi olma isteği (Kefeli, 2016).

Bu bakış açısının çocuk istismarı sorunu üzerine 1980'lerde başlayan radikal feminist bakış açısıyla örtüştüğü söylenilebilir. Corby'e (2006) göre feminist bakış açısından çocuk istismarı; Macleod ve Saraga, genelde oğlan çocuklarının ve yetişkin erkeklerin cinselliğe düşkünlüklerinin zaptı zor bir güç olduğunu; itaatkar objeler üzerine cinsel dürtülerine odaklanmayı ve cinsel arzularına hizmet edilmesini beklemeyi öğrendiklerini ifade ederler. İstismar kurum haline getirilen erkek egemen gücün kadınlar üzerindeki örneğidir. Erkekler ya da oğlan çocukları psikolojik rahatsızlıklar veya duygusal eksiklikleri sebebiyle değil, cinsiyetler arası oluşturulan güç dengesizliği ve bunun doğurduğu farklı sosyalleşme durumları nedeniyle istismar ederler. Feminist bakış açısına göre, toplumda var olan ataerkil yapı fiziksel, cinsel ve duygusal istismar ile ihmalin nedenleri üzerinde büyük bir etkiye sahiptir(Türk,2010).Başka bir ifadeyle çocuk istismarı; ebeveynler, çocuğun bakımını üstlenen kişi ya da herhangi bir yetişkin tarafından çocuğa uygulanan, toplumsal normlar ve uzmanlar tarafından uygun olmayan ve ya tahrip edici olarak kabul edilen, çocuğun gelişimine mani olan yahut sınırlayan tutum ve davranışlar bütünüdür. Bu davranışlar sonucunda çocuğun bedensel, psikolojik, cinsel ya da

sosyal yönden zarara uğratılması sonucunda sağlığı ve güvenliği ile ilgili risk oluşması söz konusu olabilir (Tıraşçı veGören,2007).

Bu noktadan hareketle Polat'ın çocuk istismarı düzeylerini belirtmekte fayda vardır:

1. Çocuk yetiştirmede kültürel farklılıklar; toplum tarafından kabul edilen ancak diğer kültürlerce yadırganan durumlardır.
2. Kişisel kültürün devamı niteliğinde davranışlar; geleneksel çerçevenin etkisiyle bireysel istismarın habercisi olan davranışlardır.
3. Toplumsal zarar; yoksulluk, barınma ihtiyacının karşılanmaması, yetersiz sağlık hizmetleri, yetersiz besin kaynakları gibi evrensel boyuttaki olaylardır (Özdemir,2012).

Edinilen bilgilere göre istismar tanımında kilit noktaların “tekrar etmesi, kasıtlı olması, çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal ve sosyal gelişimi ile sağlığını olumsuz etkilemesi” olduğu görülmektedir (Pelendecioğlu ve Bulut,2009). Dünya Sağlık Örgütü de bu kilit noktaları dikkate alarak çocuk istismarını;

1. Fiziksel İstismar
2. Cinsel İstismar
3. Duygusal İstismar
4. İhmal olmak üzere dört ana başlığa ayırmıştır (UNICEF,2010).

İstismarı önlemek, erken teşhis etmek ya da etkilerini tespit etmek adına türleri, belirtileri ve en önemlisi istismarcının özellikleri konusunda fikir sahibi olmamız gerekmektedir. Bu nedenle istismar türlerine geçmeden önce istismarcının belirgin özelliklerine değinmek gerektiğine inanılmaktadır. Genel olarak bu özellikler;

- Sözlü tehditler veya fiziksel eylemlerle başkalarını kontrol etme
- Öfke, hırçın tavırlar vefiziksel şiddete yatkın olma
- Empati yoksunluğu
- Saldırgan davranışlara maruz kalma
- Alaycı konuşma

- Çevresindeki insanları etkileyerek istismarın uygulanmasında model olma
- Kişisel imajını korumanın tek yolunun şiddet olduğunu düşünme

olarak sıralanabilir (İHD,2008).

2.4.2.1.Fiziksel İstismar

Psikanalitik ve yapıçözümücü bir akıl yürütme ile yaklaşıldığında, “toplumsal öteki” diye konumlandırılan ‘çocuk’, aslında bizim içimizdeki yüzleşemediğimiz, baş edemediğimiz ‘öteki ben’in temsilcisidir. Dolayısıyla, yetişkin ve çocuk olma durumları arasında bir kontrast kurulduğunda, eşitliğin diğer tarafında kalan çocuklara güvenmediğimiz söylenebilir. Bu aslında içimizdeki ötekiye, yabana, kötüye, onun tekinsizliğine güvenmediğimizden kaynaklanmaktadır. Çocuğun ne olmasını istediğimizi söylediğimizde, aslında kendimizin ne olduğunu söylemiş oluruz. Yani ‘eksik-birey olarak çocuk’ imgesi bizim öz imgemizin bir yansımasıdır ve çocuğun disipline edilebilmesi için uygulanan otorite esasında kendi kontrolümüzü sağlamak için oluşturduğumuz bir mekanizmadır. Burada önemli olan, ötekinin farklılığına saygı duymayı öğrenerek, aslında kendi içimizdeki farklıya, kendi çocukluğumuza saygı duymak anlamına da gelecek bir etiğin oluşturulmasıdır (Güler, 2009). Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Merkezi’nin ifadesiyle fiziksel istismar; yanık, kırık, çürük, kafa yaralanmaları ve içsel yaralanmalar gibi fiziksel hasarla sonuçlanan çocuk istismarıdır. Fiziksel istismarın çoğu zaman çocuğu disipline etmek ya da cezalandırmak adına yapıldığı bilinmektedir (Walker vd., 1988).

Oral ve İnanıcı’ya göre fiziksel istismarda çocuğun kaza dışı yaralanmaları, küçük bir morluk ya da yara ve sıyrıktan ölüme kadar değişebilen nitelikte olabilmektedir. Yapılan muayene sonucunda bu yaraların tek tek tanımlanması, istismar ile kazayı ayırmada belirleyici faktör olacaktır. Yara özellikleri, yaralanma nedenini belirlemede yardımcı olabilmektedir (Bekçi,2006).

Daha geniş bir ifadeyle fiziksel istismar; çocuklara bakmakla yükümlü olan kişiler, çocuğun eğitiminden sorumlu bireyler ya da herhangi bir yetişkin tarafından uygulanan, sözünü dinletme, ceza verme veya sinirini boşaltma gibi sebeplerle

yapılan tespit edilmesi diğer istismar türlerine oranla daha kolay olabilen gelişmiş ülkelerde en yaygın ihbar edilen istismar çeşididir (Akt: Ballı, 2010; Ludwig, 2000).

Bu noktada, kültürel farklılıklardan dolayı hangi davranışların fiziksel istismar kabul edileceğine dair evrensel bir ölçüt bulmak oldukça zordur. Türk toplumunun kültürel yapısı incelendiğinde şiddeti öğreten, meşrulaştıran ve insanları farkında olmadan şiddete karşı duyarsızlaştıran sosyal değerlerle dolu olduğu görülebilir. Özellikle çocuğun yetiştirilmesinde kullanılan katı disiplin yöntemlerinin kültürel değer olarak kabul edilip pekiştirilmesi (dayağın eğitim aracı olarak kullanılması ya da dayağın normallğine veya gerektiğine dair atasözleri) Türk toplumunda aile içinde çocuğa yönelik istismar ve ihmal davranışının kültürel temelini oluşturmaktadır. Öte yandan gelişen kitle iletişim araçlarının kendilerini cazip kılma ve seyredilme oranlarını arttırma telaşı içinde şiddet olaylarını bir araç olarak kullanması şiddetin tanık olarak öğrenilmesinde etkili olabilmektedir (Ayan, 2009).

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından 1993'te yapılmış olan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmasına bakıldığında; 15 yaşından 49 yaşına kadar olan skalada minimum bir kez evlenmiş kadınlara verilen “kadın kocasına itaat etmediği zaman erkek karısını dövebilir” önermesinin bazı kadınlar tarafından doğru kabul edilmiş olması şiddetin Türk toplumunda normalleştirildiğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir (Akt: Kaya, 2015; Keser, 2011). Şiddetin kültürümüzde yer bulabilmesinin en önemli sebebi bir disiplin aracı olarak görülmesidir. Ancak Ünal, çocuğa sık sık uygulanan fiziksel kuvvetin, çocukta yetersiz iç denetim gelişmesine sebebiyet vereceğini, fiziksel istismara uğrayan çocukların çoğu insanın beklediğinin aksine daha çok dış denetime ihtiyaç duyacaklarını, zaman ilerledikçe insanlara zarar vermeyi ve şiddeti günlük hayatının bir parçası olarak algılayabilecekleri belirtmektedir (Yetiş,2017).

Polat (2001) fiziksel istismarı, istismarı uygulayan kişilere göre;

1. Ebeveyn tarafından istismar (Parental Abuse); çocuklara bilinçli olarak zarar verme sonucunda tespit edilen ebeveynler tarafından,

2. *Kurumlarda istismar (Institutional Abuse)*; okul, kreş, yetimhane gibi kurumların yöneticileri veya öğretmenleri tarafından yöneltilen olgular olarak farklı şekilde sıralamaktadır.

Ayrıca uygulanma şekline göre de iki şekilde incelenebilir;

1. *Aletsiz Saldırıları*; Yabancı cisim kullanılmaksızın yapılan; yüze vurma, yumruk atma, tekmeleme, sıkıştırma, sarsma ya da çimdikleme vb.

2. *Aletli Saldırıları*; Genellikle terlik, kemer, temizlik fırçası, sandalye, bıçak, boru, sıcak soba, kaynar su gibi bir alet kullanılarak çocukta çeşitli lezyonların oluşmasına neden olan saldırılardır(Türk,2010).

Aksoy ve Arkadaşlarına göre (2004) fiziksel kötü muamelenin somut bulguları şunlardır:

–Tekrarlanan yara ve bereler, vücutta sık sık darp izine rastlanması, yanık izleri, vücutta çeşitli kırıklar, ısırılma izleri, gözde oluşan lezyonlar, vücutta morluklar

Davranışsal belirtilerine bakacak olursak istismara uğrayan çocuklar (Adalı, 2007) ;

- Çekingem ve ürkek görünebilirler
- Anne- baba ya da öğretmenlerinin yanından ayrılmak istemeyebilirler
- Okula gitme konusunda isteksiz olabilirler
- Saldırgan davranışlar ve kararsız tutumlar gösterebilirler
- Sıklıkla depresyon, kendine güvensizlik ve kaygı sergileyebilirler
- Kendilerine ve etrafına zarar verici davranışlarda bulunabilirler.

Fiziksel istismarın bu gibi davranışsal belirtileri üzerinden ilerlersek davranışsal etkilerini tahmin etmek zor olmayacaktır. Yaşam öyküsünde fiziksel istismar bulunan bir çocuğun yetişkinlik çağında istismara yönelik davranışlara sahip olma, şiddete meyilli olma, özgüvensiz, sevgisiz ve öfkeli olma, insanlara karşı

güvensizlik oluşması sebebiyle anti-sosyal kişilik bozukluğu geliştirme gibi olumsuz sonuçlar doğuracağı bilinmelidir.

2.4.2.2.Cinsel İstismar

Çocuğa yönelik cinsel istismar olgusunu açıklamadan önce hukuki açıdan tanımının yapılması ve sınıflandırılması daha yararlı olacaktır (Kanak,2011).

Madde 103 - (1) Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismar deyiminden;

a) On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,

b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar, anlaşılır.

(2) Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Reşit olmayanla cinsel ilişki

Madde 104 - (1) Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Cinsel taciz

Madde 105 - (1) Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikâyeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına hükmolunur (Bozkurt vd., 2004).

Olive ve arkadaşlarına göre yetişkinin başlattığı ve sonucunda haz duyduğu, çocuğa yöneltilen tüm cinsel içerikli eylemleri kapsar. Bu eylemler çocuğun herhangi

bir yerini haz alma amaçlı öpmek, memelerine, kalçasına veya genital organına dokunmak, okşamak ve vajinal, anal, oral gibi her türlü cinsel birlikteliği içerebilir. Cinsel birliktelik zorlayarak, cebren ve tehditle uygulandığından tecavüz olarak adlandırılır. Bunun yanında çocuğa dokunmadan cinsel organını çocuğun görmesini sağlamak, mastürbasyon yaparken izletmek, cinsel tatmin için çocuğun fotoğraflarını çekmek ve müstehcen konuşmalar yapmak gibi davranışlar da istismara örnek kabul edilir (Bilgin, 2015). Brown ve Anderson ise failin istismarcı kabul edilebilmesi için aile içinden ise en az iki yaş, aile dışından ise en az beş yaş büyük olan bir kişi olması gerektiğini ve çocuğu cinsel tatminini sağlamak için kullanması gerektiğini belirtir. Yapılan bu tanımlarda, cinsel istismarın üç farklı kritere göre değişkenlik gösterdiği görülmektedir(Tugay,2008);

1. Çocuğun yaşının üst sınırı
2. Çocuk ve istismarcı arasındaki yaş farkı
3. Uygulanan istismar davranışının şekli.

Karşılaşılan bir durumun cinsel istismar kapsamına alınıp alınamayacağı konusunda,kabul edilen bu istismar tanımlarının sağladığı verilerlebir takım çıkarımlara ulaşılmıştır (Çakıcı, 2002):

–Çocuğun psikoseksüel gelişimi tamamlanmamış dolayısıyla yapılan cinsel aktiviteye rıza gösteremeyecek yaşta olması,

–Failin cinsel tatminini sağlayabilmek için yapıyor olması,

–Çocuğu cebren ve tehditle veya kandırarak cinsel aktiviteye dahil etmek gibi durumlar yapılan davranışı istismar kategorisine dahil etmelidir.

Bu bağlamda da seksüel davranışların neye dayanılarak suç kabul edildiği durumlar şu şekilde özetlenebilir(Tugay,2008):

1. 15 yaşını doldurmamış bir çocuğa uygulanması (rıza verse de suç kabul edilir),

2. Ergin kabul edilmeyen 18 yaşını doldurmamış çocuklara uygulanması,
3. Ergin kabul edilen bireye zorla veya tehdit ederek uygulanması,
4. Kumpas düzenlenerek yapılması (bayıltmak vb.),
5. Mental sağlığı tam yerinde olmayan kişilere uygulanması,
6. 15 yaşını dolduran çocukların evleneceklerine dair umut verilerek vajinal ilişkiye ikna edilmesi,
7. Cinsel olayların açıkta olması
8. Cinsel istismar olguları genellikle;
9. Yalıtılmış ailelerde,
10. Yoksulluk problemi,
11. Alkolik veya madde bağımlılığı olan biriyle yaşama,
12. 6–8 yaş aralığına ve özellikle cinsiyetin kız olması,
13. Ailede ruhsal rahatsızlıklar görülmesi,
14. Yetişkinde görülen küçük cinsel eş seçme eğilimi,
15. Annede kronik hastalık görülmesi, annenin çalışması ya da annenin olmaması,
16. Yetişkinlerin çocuklarla aynı odada veya yatakta uyumaları
17. gibi durumlarda görülebilen risk faktörleri için yukarıdaki maddeler sadece bazılarıdır (Tugay,2008;Polat,2001).

2.4.2.2.1.Cinsel İstismar Türleri:

1.Temas olmayan cinsel istismar türleri(İnci, 2010):

–Müstehcen konuşmalar

–Teşhirci olma: Failin kendi cinsel bölgelerini çocuğa göstermesi veya çocuğun önünde mastürbasyon yapmasıdır.

–Voyerizm: Failin açıkça veya gizlice çocuğu çıplakken faile cinsel doyum sağlayacak herhangi bir durumdayken gözetlemesidir.

2.Cinsel amaçlı fiziksel temas: Göğüs, vajina, penis, anüs gibi cinsel bölgelere dokunma olarak tanımlanır. Frotaj olarak tanımlanan failin cinsel bölgelerini mağdurun vücuduna sürterek cinsel haz alması da bu gruba girer.

3.Oral-genital temas: Failin çocuğun cinsel organına ağız yoluyla temas etmesi veya çocuğun kendi cinsel organına ağız yoluyla temas etmesini sağlamasıdır.

4.Interfemoral ilişki: Failin penisini çocuğun vulvasına veya bacaklarının arasına sürtmek yoluyla cinsel haz alması olup penetrasyonun gerçekleşmemesi durumudur.

5.Penetrasyon: Dört tip penetrasyon tanımlanmıştır. Bunlardan dijital penetrasyon, parmakların vajina veya anüse girmesidir. Objelerle penetrasyonda bir obje kullanır. Genital penetrasyon, penisin bir kısmının veya tamamının anüse ya da vajinaya girmesidir. Anal penetrasyonda ise aynı şekilde anüse girilmesidir.

6.Cinsel sömürü: Cinsel sömürde çocuğun doğrudan sorumlu kişiyle cinsel teması olmayabilir. Genellikle sorumlu kişinin maddi kazanç karşılığında, çocuğu cinsellik içeren birtakım eylemler içerisine sokmasıdır. İki türlü cinsel sömürü bulunmaktadır. Bunlardan birincisi çocuk pornografisi diğeri ise çocuk fuhuşudur.

7.Çocuk pornografisi: Çocuğun bedeninin ya da herhangi bir cinsel aktiviteye dahil edildiği görüntülerin yazılı, görsel, interaktif yayınlarla insanlara ulaştırılmasını ve bu durumun sektöre dönüşebilmesi adına yayıncı ya da talep edici taraf olunmasını da içeren suistimal durumları olarak kabul edilir.

Çocuk pornografisinin;

–Ticareti ile kar amacıyla üretilen çocuk pornografisi,

–Başlangıçta satış amacıyla değil, taciz edenin deneyimini kaydetmek için üretilen evde yapılmış çocuk pornografisi olarak 2 ana kaynağı bulunmaktadır.

8.*Çocuk Fuhuşu*: Çocuğa yöneltilen cinsel zorbalığatemel oluşturan başka bir durum da “seks turizmi”dir. Turizm ile seks arasında kurulmuş bu ilişki,pazarda sunulan ve istenilen hizmete göre ve seksi ticaret haline getirmiş ülkelerinbirbiriyle yarışına dayalı olarak büyümektedir. 1960’lardan sonra çocuk seks turizminde yedi kat artış olduğu bildirilmektedir (Akt: Tugay, 2008).

10.*Ensest*: Mağdur ile kan bağı bulunan ve hukuken evlenmeleri yasaklanmış olan aile üyeleri tarafından uygulanmış cinsel istismardır(Bilginer vd.,2013).

11.*Diğer istismar türleri ile beraber görülen cinsel istismar*: Yukarıda tanımlanan cinsel eylemlerin dışında, sadist ve mazoşistdavranışlarda bulunulması (ürinasyon, defekasyon, alkol ve madde kullanımının da cinsel istismarın parçası olduğu durumlar sayılabilir(Tugay,2008).

Günümüzde internet kullanımının bu kadar çabuk yayılması ile çocukların pornografik sitelere ulaşımı ve pornografik sitelerdeki çocuk cinsel istismarı yaygınlaşmıştır. Bu durum çocuk pornografisinitüm dünyada çözülmesi gereken en önemli sorunlardan biri haline getirmiştir. Çocuk pornografisinde kullanılan çocukların ve bunu talep eden kullanıcıların sayısı durumun vehametini gözler önüne sermektedir. Ayrıca bu durumun ne kadar ciddi boyutta oluşunu giderek artan internet kullanımı ile birlikte çocuk pornografisinde kullanılan yazılımların kullanıcılarının artan sayısı göstermektedir (Turla ve Özkanlı, 2006). Kişinin tüm yaşamını derinden sarsacak bu tür davranışlara maruz kalması, istismar mağdurlarında ruhsal ve cinsel bozukluklar, intihara meyilli olma, depresyon, anksiyete ve şiddet eğilimi gibi tedavisi çok zor sorunlara yol açmaktadır. Hiçbir hal ve durum cinsel istismarın bahanesi olamaz ve bunu haklı çıkaramaz. İnsanların böylesine yıkıcı yaşantıları tecrübe etmemesi adına devletin her kurumu, toplumun her kesimi ortak çalışarak cinsel istismarı önleyici ve koruyucu tedbirler almalıdır.

2.4.2.3. Duygusal İstismar

İstismar türlerinin hepsinden bağımsız olarak tek başına görülebileceği gibionlara da çoğunlukla eşlik edebilen, çocuğun psikolojisini olumsuz etkileyen, reddedilme, aşağılanma, tehdit edilme, suçlanma gibi davranışlarla örülen durumu, yaşının ya da gelişiminin karşılayamayacağı beklentilerle karşılaşması duygusal istismarda en sık rastlanan durumlara örnek verilmektedir (Beyazova ve Şahin, 2011). Çocukların, negatif olarak etkilendikleri davranışlarla karşılaşmaları, ihtiyaç duydukları ilgiye, sevgiye ve bakıma cevapsız kalınması ve toplum normlarına göre ruhsal tahribat yaratılması olarak kabul edilir (Polat, 2001). Bu noktadan hareketle çocukların benlik saygısı ve bireyler arasında ilişki kurma becerilerinin gelişimini reddeden veya cezalandıran tutum ve davranışlar olarak da tanımlanabilir (Garbarino, 1977).

Çocuğa bağırarak, reddetmek, aşağılamak, küfretmek, yalnız bırakmak, yanılmak, korkutmak, yıldırarak, tehdit etmek, sevgi ve ilgi ihtiyaçlarını karşılamamak, yaşına uygun olmayan beklentilere sahip olmak, kardeşleriyle arasında ayrımcılık yapmak, değer vermemek, önemsememek, küçük düşürmek, fazla otorite olmak, anti-sosyal davranışları öğretmek, toplumun kabul etmediği ilgiler geliştirmesi için cesaretlendirmek, bağımlı kılmak ve aşırı korumacı davranmak en sık rastlanan örneklerindedir (Akt: Akçay, 2008).

Duygusal istismar; fiziksel istismarı ve cinsel istismarı da içine alan ve tüm istismar türlerinin ayrılmaz bir parçası olarak görülen, geniş bir kavramdır. Tüm istismar türlerinin odağı olarak kabul edilmekte olan duygusal istismarın tanımlanması çok zordur. Duygusal istismarın sınırlarını çizmek için çalışmalar yapılmış fakat duygusal istismarın oluşmasında diğer istismar türlerinin sonuçlarının da rolü olabileceği için genel geçer bir tanımlama yapılamamıştır. Bunun nedeninin ihmalin yaygınlığının ortaya çıkarılamamasıyla paralel olduğu düşünülmektedir. Öyle ki diğer istismar türleriyle kıyaslandığında, daha yaygın, daha yıkıcı ve somut delilleri olmadığı içinde tepsi edilmesi daha zor olan bir istismar çeşididir. Ayrıca

diğer istismar türlerinden bağımsız olarak da görülebildiği gibi cinsel ve fiziksel istismarın gözle görülebilir etkileri geçmesine rağmen duygusal istismarın etkileri geçmeyebilir(Erkman,1999).

Diğer istismar türlerinin beraberinde gözleendiği zaman onların yol açtığı hasar tedavi edildiğinde dahietkileri görülmeye devam edebilmektedir. Duygusal olarak istismar edilen çocuklar; aileden uzaklaşan, korkak, öfkeli, bağımlı kişilik geliştiren, değersiz ve özgüvensiz hisseden, uyumsuz ve saldırgan davranışlarda bulunabilenbir yapıya sahipolabilir (Bilginer vd., 2013). Öte yandan çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerinde de negatif seyirgörülebilmektedir. Çocuklari gelişim düzeylerine uygun kapasitede olmalarına rağmen, özgül öğrenme güçlüğü ve dikkatitoplamama gibi problemler gözlenebilir(Akçay, 2008; Polat, 2000).

2.4.2.6. İstismardan Korunma Çalışmaları

Çocukları istismardan koruyabilmek için öncelikle istismara neden olan, ortam hazırlayan faktörler bilinmeli daha sonra bu duruma yönelik önlemler alınmalıdır.Bu doğrultuda istismarın oluşumunu engellemek adına birincil koruma, tekrarlanmasının önüne geçmek için ikincil koruma, istismar mağdurlarının tedavi sürecini daha sağlıklı geçirmelerini sağlamak için üçüncül koruma adıyla çalışmalar yapılmaktadır (Turhan vd., 2006).

Birincil koruma;istismara neden olabilecek etmenler belirlenerek risk oluşturabilecek durumların ortadan kaldırılabilmesi için üzerinde yapılan çalışmalardır.

İkincil koruma; istismarın fiziksel ve davranışsal bulgularının tanınmasıyla belirtilerin hangi istismar türüne ait olduğu belirlenerek uygun tedavi sürecinin hemen başlatılması ile ilgili çalışmaları içerir.

Üçüncül koruma;mağdurun uğradığı kötü muamelenin, yaşadığı travmanın tekrarlanmaması ve kişiye özgü başlatılan tedavi sürecinden olumlu sonuçlar alınması için gereken çalışmalar bütünüdür.

2.5.Çocuk İstismarı Ve İhmaline Neden Olan Risk Faktörleri

Çocuk istismarının; katılımsal hastalıkların getirdiği psikolojik sorunlar, sosyo-ekonomik düzey, ruhsal problemler, eğitim durumu, kültür, çevre gibi birçok sebebi vardır ancak genel hatlarıyla çocuk istismarının nedenleri 3'e ayrılabilir.

2.5.1.Aileden Kaynaklı Risk Faktörleri

Çocuğun bakımı ve yetiştirilmesinde aile bir toplumsal kurum olarak önemli bir işleve sahiptir. Günümüzde sağlıklı bireyler yetiştirmenin yolunun aile kurumunun işlevselliğinin ve niteliğinin iyileştirilmesi olduğu anlaşıldığı için gereken önem verilmeye başlanmıştır (Güçray,1989). Bu nedenle çocuğu örseleyici yaşantıdan korumak adına istismar ve ihmalin neden olduğu etmenler arasında ailenin rolü dikkate alınmalıdır.

Araştırmalar, düşük benlik saygısı, antisosyal kişilik bozukluğu, zayıf dürtü kontrolü, depresyon, anksiyete ve alkol-madde kullanımının çocuklarını istismar eden ebeveynlerde görülen özellikler olduğunu göstermiştir (Akt: Bekçi, 2006; Horton ve Cruise, 2001; Kolko, 1996). Güler ve arkadaşları (2002) tarafından hazırlanan araştırmada, anneler tarafından çocuklara uygulanan fiziksel ve duygusal ihmal ve istismar davranışlarıyla bu duruma etken faktörler belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, annelerin %87,4'ünün fiziksel istismar ve ihmal, %93'ünün duygusal istismar ile ihmal uyguladıkları tespit edilmiştir. Bunun yanında sahip olunan çocuk sayısı ile eşinden şiddet görme durumunun bu davranışlara teşebbüs etmede büyük rol oynadığı saptanan diğer bir bulgudur (Bekçi, 2006).

Hollanda Büyükelçiliği'nin desteklediği İnsan Hakları Derneği'nin yürüttüğü "Çocuk İstismarını Önleme" projesiyle listelenen ihmal ve istismara yol açan ailesel faktörler şu şekilde sıralanmıştır;

1. Ebeveyn, bakıcı deneyimsizliği
2. Çocuğun yaşına ve düzeyine uygun olmayan beklenti sahibi olma
3. Sosyal çevreden dışlanmış olma
4. Giderilmeyen duygusal beklentiler

5. Sık rastlanan aile içi kaoslar
6. Örselenmiş çocukluk öyküsü
7. Alkolik ya da madde bağımlısı olma
8. Mental rahatsızlıklar
9. Ailenin güvenli sınır çizememesi(İHD,2008)

2.5.2.Çocukla İlgili Risk Faktörler

McCoy ve Keen'in (2009) belirttiği üzere hiçbir çocuk uğradığı istismardan dolayı suçlanamaz ancak çocukla ilgili bazı faktörler çocuğun istismara uğrama olasılığını arttırmaktadır. Çocuğa ait bu özellikler çoğu zaman değiştirilemez niteliktedir ama risk oluşturan özelliklerin tanımlanması risk altındaki çocuklara yönelik koruyucu tedbirlerin alınması açısından önemlidir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) (2010) Çocukların istismara uğrama olasılığını arttıracak çocuğa ilişkin bazı risk faktörlerini;

1. Dört yaşından küçük veya ergen olmak,
2. Anne babanın beklentilerini karşılamayan veya istenmeyen bir çocuk olmak,
3. Bazı anormalliklere sahip olmak veya özel bakım gerektirmek şeklinde ifade etmektedir (Kaya,2015).
4. Prematüre Düşük doğum ağırlığı
5. Fiziksel veya zihinsel yetersizlik
6. Hiperaktif veya çok ağlayan çocuk
7. Doğumdan sonra çeşitli nedenlerle uzun süre annesinden ayrı kalmak zorunda olan bebekler de yine risk faktörleri arasında yer almaktadır(Deveci ve Açık,2003).

2.5.3.Çevresel (Aile Dışı) Faktörler

Çocuklar sadece doğrudan kendilerine yöneltilen cinsel suistimal, öfke veya agresiflikten değil aynı zamanda bu olguların barındığı bir ortamda bulunurlarsa da olumsuz etkilenirler (Cummings vd.,1981). Polat (2000) çocuğa yönelik toplumsal zararı; toplumsal yoksulluk, yetersiz barınma ve sağlık hizmetleri, yetersiz besin

kaynakları gibi dünya çapındaki olaylarla ifade eder. Ebeveynlerin kişisel iradelerinin dışında seyreden bu olumsuzluklar çocuğun sağlıklı gelişimini engellediği için istismar grubuna dahil edilebilen durumlardır (Deveci ve Açıık,2003) .

Bu noktada WHO (2010) çocuğa yönelik kötü muamele riskini arttıran toplumsal veya sosyal özellikleri aşağıdaki gibi sıralar:

- Toplumda cinsiyet ve sosyal eşitsizliklerin varlığı
- Aileyi ve kurumları destekleyebilecek yeterli hizmetlerin olmaması
- Yüksek işsizlik ve yoksulluk oranları
- Alkol ve uyuşturucu maddeye kolay ulaşım
- Çocuk ihmal ve istismarını, çocuk pornografisi, çocuk işçiliği gibi sorunlara dikkat çekecek ve engelleyecek program ve ülke politikalarının yetersizliği
- Diğer insanlara yönelik şiddeti olumlayan, bedensel cezalandırmayı destekleyen, katı cinsiyet rollerini dayatan, ebeveyn çocuk arasında düşük bir ilişki olması gerektiğini ifade eden sosyal ve kültürel normlar
- Sosyo-ekonomik düzensizlik ya da eşitsizliklere ve düşük yaşam standartlarının sürmesine sebep olan sosyal, ekonomi, sağlık ve eğitim politikaları.

Runyan ve diğerleri (2002) ise çocuk ihmal ve istismarı riskini arttıran toplumsal özellikleri; yoksulluk, kültürel değerler, aile politikaları, sosyal sistem, çocuğu koruma sistemleri ve büyük sosyal olaylar ya da savaşlar şeklinde sıralarlar (Kaya, 2015).

2.6. Çocuk İstismarı Ve İhmalinin Tarihçesi

Çocuk istismarı konusuna tarihin bilinen başlangıcından bu yana çeşitli kaynaklarda rastlansa da bu durumun sorun olduğuna evrensel düzeyde ancak 19. y.y. dan itibaren dikkat çekilebilmiştir. Çocukları öldürmek, özellikle sakat doğanları ve kız çocuklarını doğar doğmaz yok etmek eski çağlarda oldukça yaygın görülmüştür. 17. ve 18. yüzyıllarda özellikle İngiltere’de isteğe bağlı yapılmayan doğum neticesinde annelerin bebekleri uyurken üzerine yatıp ezerek öldürüldüğü bilinmektedir. Eskimolar bebeklerini buzlu suya atar, Araplar ise erkek çocuk isteminden dolayı yeni doğan kız çocuklarını canlı canlı toprağa gömerlerdi (Polat,

2001). Antik döneme ait bulgular, birçok toplumda genç kızların yetişkin erkekler tarafından cinsel olarak istismar edilmesinin, çocuk ve bebekleri öldürmenin veya onları cinsel amaçlı kullanmanın, bazen çocukları kazanç kaynağı olarak görme, köle olarak satmanın ya da çalıştırmanın çok yaygın bir durum olduğunu göstermektedir (Akt: Kaya, 2015; McCoy ve Keen, 2009; Polat, 2007).

Tarih boyunca süregelen bu anlayışlar yakın çağa doğru bilimsel buluşlar, teknolojik gelişmelerle paralel revize edilmiştir. Bulaşıcı hastalıklar için geliştirilen tedbirler, yeni tanılama ve tedavi metotları sayesinde çocuk ölüm oranları düşmüş, çocuğa verilen değer artmıştır. Barınma, beslenme, giyim ve eğitim olanakları artmış çocuğun sağlığı olumlu yönde etkilenmiştir. Ancak buna rağmen dünyada halen birçok çocuğun istismar ve ihmal ile karşı karşıya kalması da yine teknolojinin dezavantajları ve yaygın kültür anlayışı olarak görülmektedir. Çalıştırılan, taciz ve tecavüze uğrayan, suça itilen ve madde kullanan çocuklar ile sokak çocuklarının sayısı gerilemesi gerekirken ilerlemektedir (Kara Doruk, 2012).

Tardieu, 1860 yılında Paris Tıp Akademisi'nde ilk kez istismar kavramına değinerek çocuk istismarı ile ilgili bilimsel çalışmaların öncüsü olmuştur. Daha sonra Caffey 1946 yılında "Caffey Sendromu" ve Kempe ise 1961 yılında "Hırpalanmış Çocuk Sendromu" tanımlarını öne sürmüşlerdir (Zoroğlu vd., 2001). Çocuk istismarı ve ihmal konusunda atılan bu önemli adımlar devamında birçok çalışmanın yapılmasında teşvik edici olmuştur. Helfer ve Kempe 1972 yılında çocuk istismarını; ebeveynlerin veya çocuktan sorumlu diğer kişilerin gerçekleştirdiği, sorumluluklarını yerine getirmediği için ortaya çıkan çocukların kaza dışı zarara uğraması olarak tanımlamışlardır. Garbarino ve Gilliam ise 1980 yılında istismar belirtileri üzerinde durarak çocuğa karşı yapılan uygunsuz ve zarar verici davranışların özellikle uzmanlar tarafından tespit edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Akt: Ballı, 2010; Dokgöz ve Afşin, 2004).

Ülkemizde ise çocuk istismarı ve ihmal (ÇİVİ) ancak son yıllarda eğitim, sağlık ve kamuoyu gündeminde yer alabilmiştir. Çocukların korunması için hizmet veren ilk kurum Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) dur. Bu kurum Himaye-i Etfal Cemiyeti adıyla 1921 de Kurtuluş Savaşı esnasında ailesiz,

öksüz ve yetim kalan çocukların korunması ve yetiştirilmesi amacıyla kurulmuştur. Gönüllü kişiler tarafından yürütülen bu hizmet, 17 Ocak 1921 yılında padişah kararı ile kamu yararına çalışan cemiyet olarak kabul edilmiştir. Himaye-i Etfal Cemiyeti, daha sonra Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu adını alarak aile ve çocuğa yönelik sosyal hizmet çalışmaları yapmaya başlamıştır. Uygulamaların büyük bir kısmı yazılı talimatlar ve yönergelerle sistemli hale getirilmiştir. 5 Mayıs 1981'de Resmi Gazete'de yayımlanan kararla cemiyet feshedilerek, görevleri Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na devredilmiştir. 27 Mayıs 1983'te Resmi Gazete'de yayımlanan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu ile Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu tarihe karışmış, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın yönetiminde, kamu tüzel kişiliği olan katma bütçeli bir kurum haline gelmiştir. 1991'de ise SHÇEK, Başbakanlık'a bağlanmıştır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü günümüzde halen Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı olarak görevlerini yürütmektedirler.

İstismar ve ihmal ile ilgili çalışmalar yapan sivil toplum örgütlerinde ve gönüllü kuruluşların verici artışlar gözlenmektedir. Yapılan çalışmalar, çocuk istismarı ve ihmalinin oldukça yaygın bir şekilde bütün topluluklarda varlık gösterdiğini bildirmektedir. Araştırmalara göre çocuk istismarı ve ihmali faillerinin geçmişten günümüze gelen yaygın bir anlayışla ruhsal açıdan problemlili kişiler oldukları konusundaki fikir sanıldığı kadar doğru olmayabilir. Sadece istismar ve ihmal uygulayanlara mahsus bir psikolojik sorun bulunmadığı ayrıca psikolojik rahatsızlığı bulunmayan bireylerin de ihmal ve istismar uygulayabileceği gözlenmiştir. Bu tarz istismar davranışlarının bütün sosyo-ekonomik düzeylerde görüldüğü, çocukluk çağı istismar öyküsü olanların tamamının yetişkinlikte fail olmayacağı ve istismara uğramamış olanların da istismar davranışları sergileyebileceği gözlenmiştir. Son yıllarda çocuk istismarı ve ihmali olaylarında görülen artış oranının bu konuda yapılan araştırmalar ve bunun sonucunda oluşan farkındalık bilincine bağlı olabileceği düşünülmektedir (Yılmaz, 2008).

2.7. Çocuk İstismarı Ve İhmalinin Yaygınlığı

Çocuklara kötü muamele yaşam boyu etkisi devam edebilen küresel bir problem olmasına rağmen dünya genelinde sorunun yaygınlığına yönelik güvenilir

tahminlerde bulunmak oldukça zordur. Çünkü birçok ülkede yeterli veriye ulaşılamamakta, ulaşılan veriler ise ülke ve kullanılan araştırma yöntemlerine göre farklılıklar göstermektedir.

İstismar ve ihmalin yaygınlığını araştırmak için yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkan sonuçlara bakarak bu tür davranışların toplumda seyrek olmadığı görülmektedir. Hatta araştırmalarla ortaya çıkarılanlardan daha fazla olduğu düşünülmektedir. İstismar ve ihmal durumu doğasında var olan; ailede ya da kapalı alanlarda uygulanması, çocuğa kimseye söylememesi için tehditle tembih edilmesi, çocuğun kendisini suçlaması, utanç duyması, sevdiklerine zarar verilmesinden korkması gibi nedenlerle tespit etmekten çok zorlanılan sorundur (Yılmaz, 2008).

Tüm bunlar dikkate alınarak uluslararası çalışmalar kadınların yaklaşık % 20'sinin, erkeklerin ise yaklaşık % 5- 10'unun çocukluk çağında cinsel istismara uğradıkları, genel olarak insanların % 25- 50'si arası bir oranının fiziksel istismara maruz kaldığı bildirmektedir. Ayrıca birçok çocuk duygusal istismara ve ihmale maruz kalmaktadır. Her yıl 15 yaşın altında yaklaşık 31.000 çocuk birileri tarafından katledilmekte ve insanların kendi elleri ile öldürdükleri çocuk sayısının en hafif tahminle 50 bin civarında olduğu ve dünya genelinde her yıl 40 milyon kız ve erkek çocuğun istismar edildiği tahmin edilmektedir (Akgiray, 2007; WHO, 2010).

Rao ve Lux (2012), genel olarak istismar sıklığının ülke bazında değişiyor olmasına rağmen fiziksel istismar için %5 ile %35 arasında değişen bir sıklığının olduğunu, İngiltere ve ABD'de cinsel istismarın kızlar için % 15-30, erkek için ise %5- 15 arasında değiştiği, penetrativ cinsel istismarın ise kızlarda % 5-10, erkekler için %1- 5 arasında olduğunu tahmin edildiğini ifade etmektedirler. Dünya genelinde cinsel istismara dair yapılan meta analiz çalışmalarında cinsel istismarın herhangi bir formu için kızlarda risk oranının % 25.3, erkek için ise % 8.7 olduğu öne sürülmüştür. Ciddi duygusal istismarın İngiltere ve ABD'deki yaygınlığının ise toplamda % 4-9 arasında değiştiği düşünülmektedir. Ülkemizde çocuk istismarı ve ihmali mağdurlarının sayısına dair net bir yaygınlık oranı açıklamak oldukça zor görülmektedir. Bu oranı bulabilmek için taranan çalışmalarda, nüfusun %15 ile

%75'inin fiziksel%20' sinin ise cinsel istismara uğramış olduğu belirtilmektedir (Akt: Yılmaz, 2008).

Yalçın (2011) istismar ve ihmali konu alan tüm araştırmaların % 0.76'sı Türkiye referanslı olmakla birlikte bu araştırmaların dünyada yapılan çalışmalar listesinde 16. sırada bulunduğu belirtilmiştir. Bu noktadan hareketle ülkemizde yeterli sayısal verinin toplanmadığı görülmektedir. Saka'nın (2004) belirttiği üzere İstanbul Adli Tıp Kurumu Başkanlığı tarafından sonuçlanmış çocuk ölümlerini istismar ve ihmal şüphesiyle inceleyen bir araştırmada 2000-2002 yılları boyunca devam eden 216 olay saptanmıştır. Bu olayların nedenlerine bakıldığında 161 vaka ile (% 74,5) ihmal birinci sıradayken 30 vaka (% 13,9) ile fiziksel istismar onu takip etmektedir(Özen,2013).

TÜİK verilerine göre çocuk mağdur sayısı 2014'te 74.064 iken 2016'da 83.552'ye yükselmiştir. Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne göre; Çocuk cinsel istismar hükümlülerinin yüzdesi % 42,5 iken (2006 yılında) % 58,8'e (2016'da) yükselmiştir. Cinsel suç mağduru olan çocukların yüzdesi 2014'ten 2016'ya %33 artmıştır. Türkiye'de 27 ilde 30 Çocuk İzlem Merkezi bulunmaktadır. Ocak 2011 – Mayıs 2016 arası Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM)'lere Türkiye genelinde 21.068 olgu başvurmuştur. Vakaların %85'i kız, %15'i erkek çocuktur(Polat,2018).

Özellikle ülkemizdeki yaygın kültürel anlayıştan dolayı birçok davranışın günlük hayatta ihmal veya istismar kabul edilmemesine ve çoğu cinsel istismar vakasının utanç, suçlanma, korkma gibi durumlardan dolayı ihbar edilmemesine rağmen rakamlar oldukça fazladır. Bunların yanında birde bildirilmeyen ihmal ya da istismar vakaları göz önüne alındığında ortaya çok ağır bir bilanço çıkabileceği tahmin edilebilir.

2.8.Çocuk İstismarı Ve İhmali İle İlgili Araştırmalar

Türkiye de çocuk istismarını incelerken öncelikle daha önce yapılmış tanım ve çalışmalarla ilgili kritik yapmak, istismar içeren davranışların sınırlarını çizmek,sorunun doğasını anlamaya çalışmak, ne kadar yaygın olduğunu tespit etmeye çalışmak, literatür çalışmalarının yöntemlerini ve sınırlılıklarını

değerlendirmek gerekmektedir.Yalnızca buradan elde edilen bilgiler sonucunda istismara karşı önlem alınabilir ya da çözüm bulmak için çalışılabilir (İşmen, 2004).

Adalı (2007) İlkokul 3. 4. ve 5. sınıflarda okuyan 10, 11 ve 12 yaşlarındaki çocukların istismar konusu hakkında bildiklerini öğrenmek ve araştırmacı tarafından hazırlanan eğitimin etkili olup olmadığını ortaya çıkarmak için bir çalışma yapmıştır. Aynı amaç doğrultusunda araştırmaya katılması sağlanan çocukların ebeveynleri için de hazırlanan bilgilendirme broşürü dahilinde ebeveynler değerlendirilmeye alınmış hazırlanan broşürün etkileri araştırılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına genel olarak bakıldığında çocukların ön test son test karşılaştırmalarında aldıkları eğitime bağlı olarak ebeveynlere göre daha yüksek puan değişimi olduğu gözlenmiştir. Başka bir ifade ile çocukların verilen eğitim sonucunda istismara ilişkin görüşlerinde daha fazla değişiklik olduğu sonucu elde edilmiştir. Verilen eğitim ve bilgilendirme çocukların kendilerini daha iyi ifade edebilmelerine, daha aktif olmalarına, olumsuz bir yaşantı karşısında cezalandırılma ve utanma yaşamamaları gerektiğine dair bilgiler sunmaktadır. Ölçeği oluşturan farklı maddelerin bir kısmında çocukların ve ebeveynlerin görüşlerinin anlamlı bir şekilde değiştiği buna karşın bazı maddelerde değişimin gözlenmediği belirtilmiştir.

Adalet Bakanlığı'ndan elde edilen verilere göre ülkemizde 2009 yılında 12.720 çocuk, 2010 yılında 25.924 çocuk, 2011 yılında 16.354 çocuk, 2012 yılında 16.897 çocuk, 2013 yılında 16.938 çocuk cinsel istismara uğramıştır (Bilgin,2015; Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2013).

Ersoy (2012) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenler ile velilerin büyük bir kısmının çocuk haklarına dair yeterince bilgilerinin olmadığı gözlenmiştir. Anlattıkları dersin müfredatında çocuk hakları yer alan öğretmenlerin diğer meslektaşlarından konuya daha hakim oldukları belirtilmiştir (Sağır, 2013).

Currie ve Widom (2004) Çocuk istismarı ve ihmalinin uzun vadede ekonomik refahı nasıl etkilediğine dair kapsamlı bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada 1967 ve 1971 senelerinde istismara (fiziksel, cinsel) ve ihmale uğramış çocuklar ile bu süreçte istismara uğramamış çocuklar gözlenmiştir. 2003-2004 senelerinde ise bu

bireylerin ekonomik düzeyleri ve üreticilikleri gözlemlendiğinde, ihmal ve istismara uğrayan çocukların eğitim seviyelerinin, işsizlik oranlarının ve kazançlarının daha düşük olduğu ile kötü muameleye maruz kalmış olmanın kadınlarda erkeklere oranla daha yüksek etki bıraktığı sonucuna varılmıştır.

Mckee ve Dillenburger'ın 2009 yılında Kuzey İrlanda'da öğretmenlik eğitimi alan 216 1. sınıf öğrencisi ile yaptığı araştırmada istismar ve ihmalin belirtileri ile risk oluşturduğu durumları tanımlama anketi uygulanmış birçok öğrencinin istismar türleri arasındaki farkları bilmediği tespit edilmiştir (Sağır, 2013; Mckee ve Dillenburger, 2009).

Young ve Widom çocukluk çağı istismar ve ihmal yaşantılarının yetişkinlik dönemindeki duygu durumlarını, duygularını ifade edebilme ve olumlu hisler geliştirebilme yetilerini ne ölçüde etkilediğini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla Amerika'da 1967-1971 yılları arasında çocuk istismarı ve ihmalinin yetişkinliğe geçişte duyguların üzerinde nasıl uzun süreli bir etkisi olduğuna dair çalışmalar yapmışlardır. Erken yaşta istismar ve ihmale uğrayan çocukların yetişkinlik dönemlerinde sorun yaşamamaları adına oluşan duygusal eksiliğin giderilmesi amaçlanan 0-11 yaş arası istismara uğrayan ve uğramayan bireylerin karşılaştırıldığı bu araştırmada, çocukluk çağında istismara uğrayan bireylerin diğerlerinden daha negatif ve duygularını saklayan bireyler olduklarını gözlemlemişlerdir (TIJ,2014).

Pala (2011) öğretmen adaylarının henüz eğitim aşamasındayken çocuk istismarı ve ihmeline ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerini ölçmek amacıyla yaptığı çalışmada, çalışma grubunu fen ve matematik bölümü öğretmen adayları oluşturmuştur. Çalışmaya 171 öğrenci davet edilmiştir. Araştırmaya katılanların 156'sı (%91.2) daha önce konu ile ilgili eğitim almadıklarını belirtirken katılımcıların %20.5'inin fiziksel, %28.1'inin cinsel, %16.4'ünün de duygusal istismarı tanımlamakta, %18.7'sinin ise çocuk ihmali tanımlamakta yetersiz olmaları dikkat çekmiştir. katılımcıların 23'ünün istismar ve ihmalden şüphelendiği durumlarda herhangi bir yere bildirmediği belirtilmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%87.7) hukuki açıdan bildirmekle yükümlü olduklarını bilmektedirler.

Yüzde 73.7'si bildirimde bulunmanın Milli Eğitim'in politikasının gereği olduğunu belirtirken %96.5'i ahlaki açıdan bildirmek gerektiğini ifade etmişlerdir.

2006 yılında Lyons-Ruth tarafından geliştirilen *Saldırganlık ve Çaresizlik Ölçeği*'ni kullanarak Milotve Arkadaşlarının çocukluk döneminde ihmal davranışlarına maruz kalmış 70 anne ile yaptıkları çalışmada dağınık ruh halinin ihmalin ve ihmal riski altında olmanın sonucu olabileceğine dair incelemeler yapılmıştır. Bunun yanında annelerin çocukluk travmaları ile saldırganlık ve çaresizlik ruh hali arasındaki ilişki de incelenmiş olup 45 anne saldırgan ve çaresiz olarak nitelendirilmiştir.

Sağır (2013) Kayseri ilindeki okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali konusundaki görüşlerini ve farkındalık düzeylerini tespit etmek için yapılmıştır. Öğretmenlerin %89,7'si konu ile ilgili daha önce hiç eğitim almadıklarını, %75,8'i çocuk koruma kanunu bilmediklerini ve %70,8'i bilgilendirilmelerine ihtiyaç olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar kendilerinin orta düzeyde yeterli olduklarını belirtirken çalışmanın sonucuna göre farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu gözlenmiştir.

Cuadra ve arkadaşlarının *The International Journal* dergisinde 2014 te yayınlanan araştırmalarında kriminal durumların, suç ve suçluluğun arkasında çocukluk çağında yaşanan istismar vakalarının olup olmadığına bakılmıştır. Amerikalı 338 tutuklu mahkum üzerinde yapılan bu araştırmada, yetişkinlik dönemindeki suçlu davranışların çocukluk döneminde yaşanan fiziksel ya da cinsel istismar gibi tahrip edici öykülerle bağlantısını incelemişlerdir. Yapılan bu çalışma sonucunda çocukluk çağında uğranılan cinsel istismar ve yetişkinlik döneminde cinsel suçlara yönelim arasında olumlu bağlantı tespit edilerek çocukluk döneminde yaşanan istismarların suçlu davranışlarına psikolojik yol oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

Sarıbaş (2013) okul öncesi öğretmenleriyle çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili farkındalık düzeylerini ölçmek için anket kullanarak tarama niteliğinde araştırma yapmıştır. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde öğretmenler için fiziksel istismar

bulgularını saptamanın cinsel ya da duygusal istismar bulgularını saptamaktan daha kolay olduğu, bu konudaki farkındalıklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Durmuşoğlu ve Doğru (2006) tarafından çocukluk dönemindeki istismar öykülerinin bir takım bireysel faktörlere göre ergenlerin ilişkisel benlik saygısı, ilişkisel depresyon ve ilişkisel saplantılı düşüncelerine etkisi araştırılmıştır. Bireysel faktörler için demografik değişkenler kullanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen verilere göre; ilişkisel benlik saygısı ile ilişkisel depresyonun cinsiyete göre farklılaştığı; kızların ilişkisel benlik saygısı puanlarının erkeklerden, erkeklerin ilişkisel depresyon puanlarının kızlardan yüksek olduğu saptanmıştır. Babanın eğitim durumuna göre ergenlerin ilişkisel benlik saygısı puanlarında farklılaşma görüldüğü; babası üniversite mezunu olan çocukların ilişkisel benlik saygısı puanlarının babası lise ve ortaokul mezunu çocukların ilişkisel benlik saygısı puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

Dağlı (2008) Van ilinde Meb'na bağlı bir okulun 4. ve 5. Sınıf öğrencileri ile aile içi çocuk istismarı ile bilişsel işlevlerin incelenmesine yönelik bir çalışma yapmıştır. Araştırmada bilişsel işlemler, ders başarısı gibi alt boyutlar arasında ilişki olduğu gözlenmiştir. Ayrıca puanlarda annenin Türkçe bilmesine, ebeveynlerin yaşına, kardeş sayısına, doğum sırasına, evdeki kişi sayısına, annenin mezuniyet durumuna göre farklılaşmalar görülmüştür.

Bilgin (2015) Evreninin Samsun ve Ordu illerinde bulunan ve ASPB ÇHGM'ye bağlı 3 BSRM'den oluştuğu, örnekleminin ise bu üç kuruluştan oluşan 46 araştırma evreninde, kendisi tarafından çalışma grubu olarak seçilen 54 çocuğu kapsayan bir çalışma yapmıştır. Cinsel istismar mağduru çocukların psiko-sosyal durumlarının istismara ait özellikler açısından tanımlanmasını amaçlamıştır. Cinsel istismarın çocukların yarısına yakınında kendi bildirimleri ile ortaya çıkmasına karşılık çocukların yarısından fazlasında istismarın; aile, okul, akraba, tanıdık birisi veya arkadaşları tarafından veya sağlık kuruluşları tarafından yapılan bildirimle ortaya çıkması, çocukların uğradıkları cinsel istismarı ifade etmeleri konusunda korku veya baskı nedeniyle engellendikleri, cinsel istismarı ifade ettiklerinde suçlanacakları veya kendilerine inanılmayacağını düşünceleri, cinsel istismarı ifade

etmeye yönelik çocuğun yeterli düzeyde bilgilendirilmediği veya çocuğun kendini ifade edemediği, aile içi ilişkilerde çocuğun aile bireyleri ile yeterli düzeyde sağlıklı ilişkiler geliştirmediği veya aile yapısında ve işlevselliğinde yaşanan sorunlardan dolayı çocuğun fark edilmediği sonucuna varmıştır. Aile ilişkileri ele alındığında çocukların yarısından fazlasının ailesiyle nadir görüşmelerin oranı (%50) olup hiç görüşmeyenlerin oranı (%3,7) bulunmuştur. Bu durum istismar öyküsü olanların büyük bir kısmının aileleriyle ilişkilerinin sağlıklı olmadığını göstermektedir. Kurumsal hizmetlerde cinsel istismar mağduru çocuklarla yapılması planlanan mesleki çalışmalarda çocuk ailesiyle ve çevresiyle birey yaklaşımı kullanılarak değerlendirilmeli ve sosyal destek sistemlerini artırıcı çalışmalar yapılmalıdır. Cinsel istismar mağduru olması nedeniyle kurumların bakımına alınan çocuklar, aile ortamı veya yaşadığı çevreden uzaklaştırıldığında cezalandırıldığını düşünmekte; aile ilişkilerinin kopması, bu ilişkileri sağlayıcı ve onarıcı çalışmaların yapılmaması, sosyal destek sistemlerinden yoksun olan çocuğu yalnızlığa itmektir.

Long ve Arkadaşları (2014) Birleşik Krallıkta *Çocuk İhmali Projesinin* 4 yıllık etkisi üzerine bir araştırma yapmışlardır. Bu çalışmada çocuk ihmalinin çocuklar, çocukların davranışları, aileleri ve tüm ülke (UK) üzerine nasıl etki ettiğine dair veriler toplanmaya çalışılmıştır. Birleşik Krallık'ın 7 merkezinden 8 yaş altındaki ihmal vakası bulunan 85 çocuk üzerinde 2008-2012 yılları arasında yapılan çalışma sonucunda çocukların; duygusal ve davranışsal problemlerinin ailelerindeki düzensiz ve kaotik durumdan kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Kanak (2015) Okul öncesi öğretmenliği bölümü öğrencilerinin çocuk istismarı ve ihmal konusunda farkındalıklarına destek eğitim programının etkisini araştırmak amacıyla; eğitimden önce ve sonra, kontrol ve deney gruplarında ölçme yapılmasını gerektiren, ön test-son test kalıcılık kontrol odaklı deneysel model kullanmıştır. Desende bağımlı değişken “okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal ihmal/istismara yönelik bilgi ve farkındalık düzeyleri” bağımsız değişken ise “Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Duygusal İhmal ve İstismara Yönelik Bilgi ve Farkındalıklarına Destek Eğitim Programı”dır. Araştırmanın geçerlik ve güvenilirlik çalışma grubunu Cumhuriyet Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği öğrencileriyle

2014-2015 akademik yılında 4. Sınıfta öğrenim gören 153 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Normal öğretim ve ikinci öğretim şubelerinde öğrenimine devam eden 204 öğretmen adayına ölçme araçları ulaştırmıştır. Çalışma grubu belirlenirken tam örnekleme yöntemi tercih etmiştir. Geçerli ve güvenilirlik çalışma grubundaki katılımcıların %83,7'sinin kadın, %16,3'ünün ise erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşlarına ait veriler incelendiğinde; %2'sinin 20 yaşında, %73,9'unun 21 yaşında, %20,9'unun 22 yaşında %2,6'sının 23 yaşında, %0,7'sinin ise 25 ve üzeri yaşta olduğu görülmüştür. Araştırmada, çalışma grubundan bahsederken, insanlarla yapılan çalışmalarda özen gösterilmesi gereken etik kurallar gereği deney ve kontrol grubu kavramları yerine, eğitim alan grup ve eğitim almayan grup kavramları kullanıldığı görülmüştür. Çalışmaya dahil olan 153 öğretmen adayından çalışmaya katılım konusunda istekli olan 120 kişiyle çalışmanın ikinci aşamasına geçmiştir. Bu 120 katılımcı puanları benzer dağılacak şekilde eğitim alan ve eğitim almayan gruplara 60'şar katılımcı olarak atamıştır. Eğitim alan grupta bulunan katılımcıların %85'inin kadın, %15'inin ise erkek olduğu, eğitim almayan grupta bulunan katılımcıların ise %81,6'sının kadın, %18,3'ünün ise erkek olduğu görülmüştür. Eğitim alan grupta bulunan katılımcıların yaşlara göre dağılımı incelendiğinde; %1,7'sinin 20 yaşında, % 76, 7'sinin 21 yaşında, % 26,7'sinin 22 yaşında olduğu görülmüştür. Eğitim almayan grupta bulunan katılımcıların yaşlara göre dağılımı incelendiğinde; %3,3'ünün 20 yaşında, %80'inin 21 yaşında, % 13,3'ünün 22 yaşında, %3,3'ünün ise 23 yaşında olduğu görülmüştür. Eğitim alan grupta bulunan katılımcıların program sonunda eğitim almayan gruptaki katılımcılara göre bilgi ve farkındalık düzeylerinde bir artış olduğunu gözlemiştir. Bu sonuç, eğitim alan gruba uygulanan programın etkiliği olduğunu göstermiştir. Eğitim alan gruba son testten dört hafta sonra uygulanan kalıcılık testi sonuçlarına göre de programın etkisinin kalıcı olduğu söylenmiştir.

Mc. Grath, Cappelli, Wiseman, Khahl ve Allan (1987) tarafından yapılan bir çalışma öğretmenlere, çocuk istismarı konusunu içeren bir eğitim almalarının; konu hakkındaki bilgi düzeylerine etkisinin olup olmadığını test etmek için hazırlanmıştır. Örneklem olarak 184 ilkokul öğretmenini aldığı araştırma da iki ölçek kullanılmıştır. İlk ölçekle, öğretmenlerin istismar konusundaki deneyimleri,

istismarın belirtileri hakkındaki bilgileri, buldukları eyalette çocuk istismarının rapor edilmesi için bulunan yasal yükümlülükler hakkındaki bilgileri, okul idaresinin çocuk istismarı konusundaki politikası hakkındaki görüşleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bulgular incelendiğinde öğretmenlerin aldıkları eğitimle çocuk istismarı ile ilgili daha fazla bilgi sahibi oldukları saptanmıştır. Eğitimin etkilerinin iki ay sonra halen sürmesi öğrenilen bilgilerin kalıcı olduğunu göstermiştir (Akt: Sağır, 2013).

Çağlarırnak (2006)'ın yerleşik aileler ile yerleşik olmayan aileler arasında çocuk istismarı oranını incelemek amacıyla yaptığı çalışmada sosyal destek ile çocuk istismarı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla örnekleminin bir grubunda asker ailesi çocukları, diğer grubunda ise sivil aile çocukları yer almıştır. İlköğretimin ikinci kademe (6. 7. ve 8. sınıf) düzeyindeki öğrenciler, belirli kriterlerle seçilmişlerdir. Bu öğrencilere araştırmanın konusuyla ilgili ölçme araçları uygulanmıştır. Çocuğun istismara uğrama oranı ile sosyal destek alma arasında ters yönlü, anlamlı ilişki saptanmıştır. Asker ailelerinde, sivil aileler kadar çocuk istismarının yaygın olmaması, onların nitelik ve nicelikleri bakımından sivil ailelerden farklı özelliklere sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Nitekim araştırmada, asker ailelerinin anne-baba eğitim ve gelir düzeylerinin, sivil ailelerden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Harford, Yi ve Grant yetişkinler üzerinde çocukluk döneminde yaşanan istismar öyküsünün kişiler arası saldırganlık ve intihar girişimiyle olan ilişkisini tespit etmek amacıyla yaptıkları araştırmada çocukluk çağında yaşanan fiziksel, cinsel ve duygusal istismarın kişinin kendisi ve çevresindekiler üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Yetişkinlerin geçmiş yaşantılarında uğradıkları istismar ile kişinin kendisine ve çevresine şiddet içeren davranışlarda bulunması arasında ilişki tespit edilmiştir. Ancak fiziksel ve özellikle cinsel istismara uğrayan bireylerin saldırganlıktan daha çok intihara meyilli oldukları sonucuna ulaşmışlardır (TIJ,2014)

Tugay (2008) Ordu il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 43 okulda 1000 öğretmen ile öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonucunda

görülmüştür ki öğretmenler çocuk ihmal ve istismarını tanımlama konusunda kendilerinden emin değildirler. Bu doğrultuda H1 (Öğretmenler çocuk ihmal ve istismarının farkındadır) hipotezi geçerli değilken H2 (Öğretmenler çocuk ihmal ve istismarının farkında değildir) hipotezi doğrulanmıştır. Ayrıca öğretmenler karşılaştıkları çocuk ihmal ve istismarını bildirmemektedir. Bu doğrultuda da H3 (Öğretmenler çocuk ihmal ve istismarını bildirmektedir) hipotezi reddedilmiş ve H4 (Öğretmenler çocuk ihmal ve istismarını bildirmemektedir) hipotezi kabul edilmiştir.

Knox, Burkhart ve Hunter (2011) yılında ailelerin çocuklarına karşı olan şiddetini önlemeye yönelik olan bir aile eğitim programı uygulamışlardır. Programın ebeveynlik davranışları üzerindeki etkileri çalışmasına 92 ebeveyn, çocuk bakıcısı katılmıştır. 50 kişilik birinci grup programı tamamlamış, 42 kişi ise kontrol grubu olarak belirlenmiş ve programa katılmamıştır. Deney grubundaki katılımcıların, şiddet eğilimi ve herhangi bir nesneyle çocuğa vurma davranışlarında azalma olduğu gözlenmiştir. Programa 74 anne, 13 baba katılmıştır. Program sonunda katılımcıların şiddeti önlemeye yönelik bilgilerinde, davranışlarında ve ebeveynlik inançlarında grupça gelişme olduğu gözlenmiştir.

Renschmidt ve Belfer çocuk ve ergen akıl sağlığı ile ilgili kanıta dayalı bir politikanın üzerinde durulması gerektiğine dikkat çekmek üzere yaptıkları araştırmada çocuk istismarı ve ihmalinin hem kısa hem uzun vadedeki hasarları üzerinde durdukları gözlenmiştir. Araştırma sonucunda çocuk istismarı ve ihmali konusunda farkındalık oluşturmanın ve müdahale etmenin gerekli olduğu, ihmal ve istismarın her çeşidinin kısa ve uzun vadede psikolojik hasar bıraktığı kanısına varmışlardır. Özellikle istismara uğrayan çocukların yaşadıkları dünyayı algıladıkları ve ilerleyen dönemlerde şiddete meyilli, saldırgan kişilere dönüşebildiklerini gözlemlemişlerdir. İhmale uğrayan çocukların ise çaresiz ve pasif karakterlere bürünmeye yatkın oldukları sonucuna varılmıştır (Essali, 2005).

BÖLÜM III

3.YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren, örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada bilimsel araştırma yöntemlerinden olan nicel yöntem ve tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri geçmişte olan veya hala devam eden bir durumun var olan haliyle betimlenmesini amaç edinen araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2007).

3.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama amacıyla kullanılmak üzere anket tekniğinin uygulanması belirlenmiştir. Dizgisel bir veri toplama aracı olan anket uygulanırken veriler daha önceden belirlenmiş kişilere hazırlanan belli sorular yöneltilerek elde edilir (Sanal ve Abdil, 2015). Bu çalışmada yapılandırılmış anketlerden 5li likert tipi bir skala seçilerek verilerin toplanması sağlanmıştır. Anket, literatür taraması ve uzman görüşü alınarak, aynı zamanda Sarıbaş (2013)'ın yüksek lisans tezinde kullandığı Öğretmen Anket Formu'ndan faydalanılarak geliştirilmiştir. Öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmali konusundaki farkındalıklarını ölçmek için farklı alt boyutlardan oluşan “Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeği (ÇİHFÖ)” ve “Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeği (ÇİFÖ)” olmak üzere 2 ayrı ölçek kullanılmıştır.

Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeği (ÇİHFÖ): Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk ihmali konusunda farkındalık düzeylerini ölçmek için geliştirilen ölçek hazırlanırken Unicef Türkiye'nin yayınladığı Çocuk Hakları başlıkları baz alınmış ve bu doğrultuda 4 temel alt boyut oluşturulmuştur.

1. İfade Özgürlüğü Hakkı (İÖH)
2. İnsana Yakışır Bir Yaşam Standardına Erişim Hakkı(İYYSEH)
- 3.Yaşam Ve Gelişim Hakkı(YGH)

4. Özel Gereksinimleri Ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları(ÖGYOH)

Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeği (ÇİFÖ): Literatür taraması yapılarak elde edilen bilgiler sonucu 3 farklı alt boyutta oluşturulan bu ölçek ile öğretmen adaylarının çocuk istismarı konusundaki farkındalık düzeylerini ölçmeyi amaçlanmaktadır.

1. Fiziksel İstismar
2. Cinsel İstismar
3. Duygusal İstismar

3.3.Evren

Çalışma okul öncesi öğretmen adaylarına yönelik olup evreni, Yüksek Öğretim Kurulu'na bağlı tüm üniversitelerin Eğitim Fakülteleri'nde halen öğrenimine devam etmekte olan Okul Öncesi Öğretmenliği Programı öğrencileri oluşturmaktadır.

3.4.Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Programı 1. sınıf, 2. sınıf, 3 sınıf. ve 4. sınıf öğrencileri olarak belirlenmiştir.

3.5.Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması için yaklaşık 5 ay süresince literatür taramalarından ve kavramsal araştırmalardan faydalanılarak ölçek geliştirilmiştir. Araştırmalar sonucunda ölçek oluşturulmuş uzman görüşlerine sunulmuştur. En az iki uzmanın uygun bulmadığı maddeler çıkarılmış, uzman görüşleri doğrultusunda tekrar düzenlendikten sonra pilot uygulamaları yapılmıştır. Pilot uygulama sonucunda tekrar değerlendirme yapılmış ve uzman görüşleri neticesinde anket araştırma için uygun hale getirilmiştir. Veriler araştırmacı tarafından geliştirilen “Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeği” (ÇİHFÖ) ve “Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeği” (ÇİFÖ) ile toplanmıştır. Toplamda 420 anket dağıtılmış, her sınıf için veri toplama işlemi ayrı

ayrı yapılmıştır. Ölçekler uygulanmadan önce katılımcıların tümüne maddeleri değerlendirirken okul öncesi dönem çocuğunu temel almaları gerektiği belirtilmiştir.

3.6.Verilerin Analizi

I.Aşama: Çalışmada ilk olarak madde analizi yapılmıştır. Daha sonra ölçeklere ait geçerlilik çalışması yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini saptamak amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi, faktör yapısını belirlemek için de dönüştürülmüş temel bileşenler analizi yapılmış ve bazı maddeler atılmıştır. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) sonucunda belirlenen boyutlar doğrultusunda Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Birinci düzey doğrulamalı faktör analizi sonucunda ölçekten bazı maddeler atılmıştır. Ayrıca geliştirilen ölçeklerin verilerinin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısına bakılmıştır. Alt boyutların birbirleri arasındaki ilişkilerini ölçmek için Pearson Korelasyon katsayısı kullanılmıştır.

II. Aşama: Çalışmasında istatistiksel analizler ve yorumlar için SPSS 21 istatistik paket programı kullanılmıştır. Genel olarak verilere dayalı frekans ve ortalamalar verilmiştir. Bu bilgiler verildikten sonra veriler için hangi testlerin kullanılacağına karar vermek için verilerin Normal Dağılım Uygunluğu Normallik Testi ile test edilmiştir. Skewness ve Kurtosis değerleri ve P-P Plot grafikleri incelenerek ortaya konulmuştur. Skewness değerinin $+1$, Kurtosis değerinin ise $+2.0$ arasında olması, dağılımın normallikten aşırı bir sapma göstermediği yönünde değerlendirilmektedir. Verilerin normalliği ve homojen varyansı sonucu Parametrik Testlerin kullanılması için varsayımları sağladığı görülmüştür. Bu çalışmada genel olarak ölçeklerin toplam puanları ve alt boyutları ile gruplar arasındaki ortalamaların farkı için bağımsız örneklem T Testi ve Tek yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi kullanılmıştır. Katılımcıların farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla ölçek ifadelerine vermiş oldukları cevapların frekans analizi yapılmıştır.

BÖLÜM IV

4.BULGULAR

4.1. ÇİHFÖ Ve ÇİFÖ Ölçeklerinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Bu bölümde ölçeğin geliştirilmesi sırasında yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları açıklanmıştır. Bu sebeple açımlayıcı faktör analizi (AFA), güvenilirlik katsayıları (Cronbach alfa) sonuçlarına yer verilmiştir. Daha sonra elde edilen sonuçlar ile normallik analizi ve demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını ölçmek için Independent-t testi ve Anova testi yapılmıştır.

4.1.1. Kapsam Geçerliliği

Kapsam geçerliliğini test etmede kullanılan mantıksal yollardan biri, uzman görüşüne başvurmaktır (Büyüköztürk, 2008). Bu amaçla yapılan çalışmada, toplam 122 maddeden oluşan madde havuzu, çocuk gelişimi ve çocuk ihmal ve istismarı konusunda çalışmaları bulunan on öğretim üyesinin görüşüne sunulmuş ve maddeleri çocuk ihmal farkındalık değerlendirmede Uygun- Uygun Değildir- Düzeltilmeli (Açıklama) aralığında değerlendirmeleri, düzeltilmesi gereken maddeleri açıklamalarıyla belirtmeleri istenmiştir. Bu süreçte, 5'i Necmettin Erbakan Üniversitesi'nden, 2'si Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nden, 1'i Aksaray Üniversitesi'nden, 1'i Selçuk Üniversitesi'nden olmak üzere toplamda on uzman öğretim üyesi görüş bildirmiştir. Öğretim üyelerinden alınan tüm geri bildirimler değerlendirilerek, gerekli düzenlemelerle birlikte 32 madde çıkarılarak 90 madde ile pilot çalışması formuna son hali verilmiştir.

4.1.2. Pilot Çalışması

Uzman görüşü doğrultusunda belirlenen maddeler, okul öncesi öğretmenliği programı bölümünde öğrenim gören 200 öğrenciye sunularak uygulanmıştır. Çıkan sonuçlar ile birlikte tüm maddeler, uzman görüşleri ve desteği doğrultusunda yeniden düzenlenmiş ve ÇİHFÖ 54, ÇİFÖ 36 olmak üzere toplamda ölçek 60 maddeye düşürülerek uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

4.1.2.1.Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeğinin (ÇİHFÖ) Geçerlik Çalışmaları

ÇİHFÖ geçerlik çalışmaları doğrultusunda, ölçeğin kapsam geçerliği ve yapı geçerliği incelenmiştir.

4.1.2.1.1.Madde Analizi

Madde toplam test korelasyonları (çift serili korelasyon) bakıldığında 1, 2, 3, 4 ve 5 maddelerin 0.30 altında olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle bu maddeler çıkarılarak analize tabi tutulmamıştır.

Tablo 1.Madde Toplam Korelasyonu

	ScaleMeanifItem Deleted	ScaleVarianceifItem Deleted	CorrectedItem-Total Correlation	Cronbach's Alpha ifItemDeleted
I1	230,9210	434,475	,217	,937
I2	230,6657	436,992	,193	,936
I3	230,7234	434,268	,299	,936
I4	230,5015	437,976	,248	,936
I5	230,6869	435,801	,233	,936
I6	230,6474	431,503	,415	,935
I7	230,7112	430,804	,415	,935
I8	231,3009	429,309	,357	,936
I9	231,1581	425,286	,489	,935
I10	231,0760	424,625	,518	,935
I11	231,0973	423,503	,556	,934
I12	231,0365	425,371	,524	,935
I13	231,0426	424,199	,576	,934
I14	231,5988	417,320	,505	,935
I15	231,5653	417,112	,498	,935
I16	231,1003	421,139	,580	,934
I17	231,0030	424,954	,521	,935
I18	231,0456	423,635	,557	,934
I19	231,0395	424,569	,544	,934
I20	231,1277	423,167	,559	,934
I21	231,0426	425,029	,458	,935
I22	231,1033	423,221	,481	,935
I23	231,4802	426,592	,336	,936
I24	230,9544	425,160	,505	,935
I25	232,0274	410,911	,548	,935
I26	231,4043	416,114	,508	,935
I27	231,3587	414,822	,616	,934
I28	231,2492	418,060	,563	,934
I29	231,8116	420,775	,443	,935
I30	231,4985	422,086	,470	,935
I31	231,4954	417,306	,528	,934

I32	231,0912	422,388	,473	,935
I33	231,2857	422,113	,517	,935
I34	230,8784	427,351	,487	,935
I35	231,0122	424,750	,583	,934
I36	231,0973	422,399	,588	,934
I37	230,5866	435,694	,347	,936
I38	230,8389	428,977	,443	,935
I39	230,7538	430,351	,449	,935
I40	230,8116	426,995	,547	,935
I41	230,8237	427,981	,499	,935
I42	230,8024	429,732	,453	,935
I43	230,6900	431,367	,445	,935
I44	230,7082	432,116	,363	,936
I45	230,7173	430,508	,431	,935
I46	230,8845	428,724	,443	,935
I47	230,7021	432,716	,414	,935
I48	231,1581	427,493	,389	,935
I49	231,0547	427,967	,386	,935
I50	230,7660	432,192	,397	,935
I51	230,6930	433,390	,374	,935
I52	230,6383	434,665	,353	,936
I53	230,6869	433,045	,379	,935
I54	230,6596	434,865	,318	,936

4.1.2.1.2.Yapı Geçerliliği

Yapı geçerliliğini incelemek amacıyla faktör analizi, iç tutarlık analizi ve hipotez testi gibi analiz yöntemleri kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2008). Bu çalışma kapsamında yapı geçerliliğini saptamak amacı ile AFA yapılmıştır.

4.1.2.1.3.Açımlayıcı Faktör Analizi

Taslak ölçek 200 fakülte öğrencisine uygulandıktan sonra; açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Örneklem büyüklüğü açısından, faktör analizi için veri yapısının uygunluğunu test etmek için kullanılan bir ölçüt Kaiser- Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliği testidir. KMO değerinin 50'den düşük çıkması durumunda faktör analizi yapılamayacağı, KMO değerinin .50-.60 arasında olmasının 'kötü', .60-.70 arasında olmasının 'zayıf', .70-.80 arasında olmasının 'orta', .80-.90 arasında olmasının 'iyi' ve .90 üzerinde ise 'mükemmel' şeklinde yorumlanacağı ifade edilmektedir (Şencan, 2005). Taslak formu oluşturan 62 maddeli ölçek şablonu ile toplanan verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) kat sayısı ve verilerin faktör çıkarmaya uygunluğunu belirlemek için de Bartlett Küresellik testi kullanılmıştır. Analize ait sonuçlar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. KMO ve Bartlett Küresellik Testi

Kaiser-Meyer-Olkin(KMO)		,873
Örnekleme yeterliliği		
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Kay-Kare	7635,687
	Serbestlik Derecesi	728
	Anlamlılık Düzeyi	,000

Tablo 2’de gözlendiği gibi ölçek maddelerine ait KMO değeri .87 ve Bartlett Küresellik testi anlamlılık düzeyi .00 çıkmıştır. Bu değerler verilerin faktör analizine uygun olduğu göstermektedir. Her bir faktörün kendi başına toplam varyansın en az %5’ini açıklaması ve toplam faktörlerin açıklama oranının %50’nin üzerinde olması durumu dikkate alınarak ölçeğin 4 faktörden oluştuğu tekrar desteklenmiştir (Büyüköztürk, 2008). Faktör öz değerleri, varyans ve yığılımlı varyans değerleri Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Varimax Döndürme Öncesi Özdeğer, Varyans ve Yığılımlı Varyans Değerleri

Bileşen	Özdeğer	Varyans	Yığılımlı Varyans
1	10,346	27,445	27,445
2	5,112	13,430	40,875
3	2,417	6,812	47,687
4	2,013	5,345	53,032

Tablo 3’de ki açıklanan toplam varyans tablosuna göre birinci faktör toplam varyansın %27,44’ünü, iki faktör birlikte varyansın %40,87’sini, üç faktör birlikte %47’sini ve dört faktör birlikte %53,03’ünü açıklamıştır. Ayrıca faktör öz değerlerinin 1’den büyük olduğu gözlenmiştir. Alan yazında her bir maddenin faktör yük değeri hakkında farklı görüşler bulunmakla birlikte araştırmada gerçekleştirilen faktör analizinde temel bileşenler analizi tekniği kullanılmıştır. Faktör analizi kapsamında faktörleştirme tekniği seçilirken, hangi faktörleştirme tekniği seçilirse seçilsin, döndürme teknikleri kullanılmaksızın analizin yorumlanabilir sonuçlar vermeyebileceği ifade edilmektedir. Araştırma kapsamında varimax döndürme yöntemi kullanılmış ve 4 faktörlü yapıda olduğu görülmüştür. Varimax döndürme ile yapılan faktör analizi kapsamında, maddenin açıkladığı ortak varyans değeri. 40 sınırının altında kalan maddeler (21 ve 22); Varimax döndürme ile yapılan faktör

analizi kapsamında, birden fazla faktörde yer alan binişik maddeler (6,7, 8, 23, 24, 35, 37, 43 ve 44.) veri setinden çıkarılmıştır. Toplamda 11 madde ölçek dışında bırakılmıştır. Tablo 4’de ise varimax döndürme sonucunda maddelerin faktörlere dağılımları ve faktör yükleri gösterilmiştir.

Tablo 4. Varimax Döndürme Sonrası Maddelerin Faktörlere Dağılımı

Madde Numarası	Bileşenler			
	İÖH	ÖGYOH	YGH	İYYSEH
I11	,801			
I16	,768			
I12	,757			
I10	,750			
I13	,749			
I18	,698			
I19	,628			
I9	,617			
I14	,602			
I15	,601			
I17	,589			
I20	,567			
I51		,816		
I53		,814		
I52		,810		
I54		,776		
I50		,765		
I47		,605		
I45		,536		
I49		,534		
I46		,507		
I48		,451		
I31			,725	
I29			,702	
I30			,665	
I28			,653	
I27			,624	
I32			,620	
I26			,604	
I25			,574	
I34			,532	
I33			,482	
I36			,464	
I41				,754
I40				,742
I39				,719
I38				,683
I42				,648

Tespit edilen bu dört faktörün toplam varyansın % 53,03'ünü açıkladığı görülmektedir. Çocuk İhmal Farkındalık Ölçeğinin birinci faktörü I11, I16, I12, I10, I13, I18, I19, I9, I14, I15, I17 ve I20 maddeleriyle, toplamda 12 maddeden oluşmaktadır. Maddeler toplam varyansın% 27.44'ünü açıklamaktadır. Bu faktördeki maddeler İfade Özgürlüğü Hakkı (İÖH) ile ilgili maddelerden oluşmaktadır. Birinci faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .50 ile .80 arasında değişmektedir.

ÇİHFÖ'nün ikinci faktörü, I51, I53, I52, I54, I50, I47, I45, I49, I46 ve I48 madde ile birlikte, toplam 10 maddeden oluşmaktadır. İkinci faktör toplam varyansın% 13,43 açıklamaktadır. Bu faktördeki maddeler Özel Gereksinimleri ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları (ÖGYOH) olarak nitelendirilebilecek maddelerden oluşmaktadır. İkinci faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .40 ile .81 arasında değişmektedir.

ÇİHFÖ'de üçüncü faktör ise I31, I29, I30, I28, I27, I32, I26, I25, I34, I33 ve I36madde ile birlikte toplam 11maddeden oluşmaktadır. Üçüncü faktör toplam varyansın % 6,81'ini açıklamaktadır. Bu faktördeki maddeler Yaşam ve Gelişim Hakkı(YGH)ile ilgili maddelerden oluşmaktadır. Üçüncü faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .46 ile .72 arasında değişmektedir.

ÇİHFÖ'de dördüncü faktör ise I41, I40, I39, I38 ve I42 madde ile birlikte toplam 5 maddeden oluşmaktadır. Dördüncü faktör toplam varyansın % 5,34'ün açıklamaktadır. Bu faktördeki maddeler İnsana Yakışır Bir Yaşam Standardına Erişim Hakkı (İYYSEH) ile ilgili maddelerden oluşmaktadır. Dördüncü faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .64 ile .75 arasında değişmektedir. Açımlayıcı faktör analizine ek olarak alt boyutların toplam puan korelasyonları değerlendirilmiştir. Ölçek alt boyutları toplam puan arasındaki korelasyonlar Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. ÇİHFÖ Ölçeğın Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	İÖH	YGH	ÖGYOH	İYYSEH
İÖH	1	,571	,244	,285
YGH		1	,279	,366
İYYSEH			1	,543
				1

**p<.01

Tablo 5’de gözlendiği üzere Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeğinden alınan toplam puanlar ile tüm alt boyutlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler vardır (**p<.01). İÖH ile YGH boyutu arasında .57**, İYYSEH ile YGH arasında .27**, İÖH ile İYYSEH arasında .28** düzeyinde bir ilişki , İYYSEH ile ÖGYOH boyutu arasında .54**ve İÖH ile ÖGYOH .28**, olduğu gözlenmektedir. Yapılan analizde tüm maddeler için madde toplam korelasyonlarının .20’den daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

4.1.2.2.Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeğinin (ÇİFÖ) Geçerlik Çalışmaları

4.1.2.2.1.Madde analizi

Madde toplam test korelasyonları (çift serili korelasyon) bakıldığında 1.maddenin 0.30 altında olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle bu maddeler çıkarılarak analize tabi tutulmamıştır.

Tablo 6. Madde Toplam Korelasyonu

	ScaleMeaniflte mDeleted	ScaleVarianceifltem Deleted	CorrectedItem- Total Correlation	Cronbach's Alpha ifltemDeleted
S1	139,8933	369,358	,257	,933
S2	140,3287	362,024	,437	,932
S3	140,4326	358,945	,474	,931
S4	140,3820	360,147	,464	,931
S5	139,9551	365,243	,378	,932
S6	140,6601	354,248	,567	,930
S7	141,2697	349,775	,562	,930
S8	140,6517	352,870	,571	,930
S9	140,4185	353,236	,589	,930
S10	140,3904	357,163	,518	,931
S11	140,7978	353,046	,573	,930
S12	140,1601	359,695	,489	,931
S13	140,5506	355,014	,521	,931
S14	140,6404	352,637	,526	,931
S15	140,8034	348,936	,641	,929
S16	140,3287	355,782	,517	,931
S17	140,1236	360,655	,460	,931
S18	140,2893	358,494	,542	,931
S19	140,6770	352,073	,575	,930
S20	140,8708	347,335	,677	,929
S21	141,1433	347,396	,635	,930
S22	140,6124	354,114	,589	,930
S23	140,8764	351,641	,561	,930
S24	140,8539	356,767	,456	,932

S25	140,5281	355,067	,595	,930
S26	140,3764	358,241	,492	,931
S27	140,3174	358,521	,456	,931
S28	140,3624	359,037	,473	,931
S29	140,5955	356,022	,547	,931
S30	140,8006	355,332	,471	,931
S31	140,5000	357,068	,519	,931
S32	140,4326	355,863	,579	,930
S33	140,5562	351,695	,659	,929
S34	140,1798	365,703	,293	,933
S35	140,2472	364,874	,283	,933
S36	140,4775	360,453	,339	,933

4.1.2.2.2. Açıklayıcı Faktör Analizi

Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeği'ne (ÇİFÖ) ait açıklayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. KMO ve Bartlett Küresellik Testi

Kaiser-Meyer-Olkin(KMO)		,891
Örnekleme yeterliliği		
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Kay-Kare	4551,532
	Serbestlik Derecesi	369
	Anlamlılık Düzeyi	,000

Tablo 7'de gözlendiği gibi ölçek maddelerine ait KMO değeri .89 ve Bartlett Küresellik testi anlamlılık düzeyi .00 çıkmıştır. Bu değerler verilerin faktör analizine uygun olduğu göstermektedir. Her bir faktörün kendi başına toplam varyansın en az %5'ini açıklaması ve toplam faktörlerin açıklama oranının %50'nin üzerinde olması durumu dikkate alınarak ölçeğin 3 faktörden oluşması tekrar desteklenmiştir (Büyüköztürk, 2008). Faktör özdeğerleri, varyans ve yığılımlı varyans değerleri Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Varimax Döndürme Öncesi Özdeğer, Varyans ve Yığılımlı Varyans Değerleri

Bileşen	Özdeğer	Varyans	Yığılımlı Varyans
1	8,016	34,841	34,841
2	2,180	9,467	44,208
3	1,747	7,587	51,795

Tablo 8’ de açıklanan toplam varyans tablosuna göre birinci faktör toplam varyansın %34,84’ünü, ikinci faktör varyansın %9,46’sını ve üçüncü faktör %7,58’ini ve toplamda %51,79’unu açıklamıştır. Ayrıca faktör öz değerlerinin 1’den büyük olduğu gözlenmiştir. Varimax döndürme ile yapılan faktör analizi kapsamında 3 faktörlü olduğu görülmüştür. Maddenin açıkladığı ortak varyans değeri .40 sınırının altında kalan maddeler (S4, S17 ve S24); Varimax döndürme ile yapılan faktör analizi kapsamında, birden fazla faktörde yer alan binişik maddeler (S7, S11, S13, S16, S18, ve S33) veri setinden çıkarılmıştır. Toplamda 9 madde ölçek dışında bırakılmıştır. Tablo 9’da ise varimax döndürme sonucunda maddelerin faktörlere dağılımları ve faktör yükleri gösterilmiştir.

Tablo 9. Varimax Döndürme Sonrası Maddelerin Faktörlere Dağılımı

Madde Numarası	Bileşenler		
	Fiziksel İstismar	Cinsel İstismar	Duygusal İstismar
S10	,806		
S3	,758		
S2	,720		
S12	,710		
S5	,676		
S9	,657		
S8	,442		
S6		,741	
S20		,682	
S21		,671	
S23		,633	
S19		,622	
S15		,601	
S22		,588	
S14		,582	
S26			,721
S27			,708
S32			,702
S30			,642
S28			,633
S29			,541
S31			,522
S25			,510

Tespit edilen bu dört faktörün toplam varyansın % 51,79’unu açıkladığı görülmektedir. Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeğinin birinci faktörü S10, S3, S2, S12,

S5, S9, S8 ve S6 maddeleriyle, toplamda 7 maddeden oluşmaktadır. Maddeler toplam varyansın %34,84'ini açıklamaktadır. Bu faktördeki maddeler Fiziksel İstismar ile ilgili maddelerden oluşmaktadır. Birinci faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .44 ile .80 arasında değişmektedir.

ÇİFÖ'nün ikinci faktörü, S20, S21, S23, S19, S15, S22 ve S14 madde ile birlikte, toplam 8 maddeden oluşmaktadır. İkinci faktör toplam varyansın% 9,46'sını açıklamaktadır. Bu faktördeki maddeler Cinsel İstismar olarak nitelendirilebilecek maddelerden oluşmaktadır. İkinci faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .58 ile .74 arasında değişmektedir.

ÇİFÖ'de üçüncü faktör ise S26, S27, S32, S30, S28, S29, S31 ve S25 madde ile birlikte toplam 8 maddeden oluşmaktadır. Üçüncü faktör toplam varyansın % 7.58'sini açıklamaktadır. Faktördeki maddeler Duygusal İstismar ile ilgili maddelerden oluşmaktadır. Üçüncü faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .51 ile .72 arasında değişmektedir.

Açımlayıcı faktör analizine ek olarak alt boyutlar maddeler arası toplam puan korelasyonları değerlendirilmiştir. Ölçek alt boyutları toplam puan arasındaki korelasyonlar Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. ÇİFÖ'nün Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	Fiziksel İstismar	Cinsel İstismar	Duygusal İstismar
Cinsel İstismar	,561		
Duygusal İstismar	,447	,552	1

**p<.01

Tablo 10'da gözlemlendiği üzere Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeğinden alınan toplam puanlar ile tüm alt boyutlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler vardır (**p<.01). Fiziksel İstismar boyutu ile Cinsel İstismar alt boyutu arasında .56**, cinsel istismar boyutu ile Duygusal İstismar boyutu arasında .55**, Duygusal İstismar boyutu ile Fiziksel İstismar boyutu arasında .44** düzeyinde bir ilişki

olduğu gözlenmektedir. Yapılan analizde tüm maddeler için madde toplam korelasyonlarının .20'den daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

4.1.2.3.Çocuk İstismarı ve Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeklerinin Güvenirlik Çalışması

Çocuk İstismarı ve Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeklerinin güvenirliliğinin belirlenmesi için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı, uygulamanın yapıldığı 332 kişilik örneklem grubu verileriyle değerlendirilmiştir. Tüm ölçek maddeleriyle, alt faktörlere ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı değerleri Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 11.ÇİHFÖ ve ÇİFÖ ölçekleri ve Alt Boyutlarına İlişkin Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayıları

		Faktörler			
ÇİHFÖ	İÖH	ÖGYOH	YGH	İYYSEH	Tüm Ölçek
Cronbach Alfa	,907	,867	,872	,874	,926
ÇİFÖ	Fiziksel İstismar	Cinsel İstismar	Duygusal İstismar		Tüm Ölçek
Cronbach Alfa	,836	,872	,847		,867

Tablo 11 incelendiğinde ÇİHFÖ ölçeğinin iç tutarlılık katsayısının .92, birinci faktör olan İfade Özgürlüğü Hakkı (İÖH) alt ölçeği için iç tutarlılık katsayısı .90, ikinci faktör olan Özel Gereksinimleri ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları (ÖGYOH) alt ölçeği için .86, üçüncü faktör olan Yaşam ve Gelişim Hakkı (YGH) alt ölçeği için .87ve dördüncü faktör olan İnsana Yakışır Bir Yaşam Standardına Erişim Hakkı (İYYSEH) alt ölçeği için .87olduğu gözlenmektedir. İstismar ölçeği için iç tutarlılık katsayısının .86, birinci faktör olan Fiziksel İstismar ölçeği için iç tutarlılık katsayısı 83, ikinci faktör olan Cinsel İstismar alt ölçeği için .87 ve üçüncü faktör olan Duygusal İstismar alt ölçeği için .86 olduğu gözlenmektedir bir ölçme aracı için hesaplanan güvenirlilik katsayısının .70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenirliliği için genel olarak yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2008). Buna göre ÇİFÖ ve ÇİHFÖ ölçeklerinden elde edilen katsayılar, ölçeklerin yeterli oranda güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır.

4.1.3. Esas Uygulama

Ölçeğe yönelik yapılan, pilot uygulama sonucunda elde edilen veriler için uygulanan Açıklayıcı Faktör Analizi ve Chronbach's Alfa katsayısı analizi sonucunda doğrultusunda anket formunun bir ölçek olduğuna karar verilip anketin esas uygulamasına geçilmiştir. Ölçekte ve ÇİHFÖ 37, ÇİFÖ 23 olmak üzere toplamda ölçek 60 maddeye düşürülerek esas uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Anketin esas uygulanma aşamasında ise, 387 fakülte öğrencisine anket yaptırılmıştır. Aday ölçek 387 fakülte öğrencisine uygulandıktan sonra verilerin kontrolü tekrar açıklayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi, normallik analizi yapılmıştır. Daha sonra hipotez testleri test edilmiş ve farklılık düzeylerini ölçmek için ölçek ortalamaları alınmıştır.

4.1.3.1.Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeğinin (ÇİHFÖ) Geçerlik Çalışmaları

4.1.3.1.1.Açıklayıcı Faktör Analizi

Aday ölçek 387 fakülte öğrencisine uygulandıktan sonra; açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Toplanan verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) kat sayısı ve verilerin faktör çıkarmaya uygunluğunu belirlemek için de Bartlett Küresellik testi kullanılmıştır. Analize ait sonuçlar Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12. KMO ve Bartlett Küresellik Testi

Kaiser-Meyer-Olkin(KMO)		,896
Örnekleme yeterliliği		
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Kay-Kare	7747,699
	Serbestlik Derecesi	741
	Anlamlılık Düzeyi	,000

Tablo 12'de gözlendiği gibi ölçek maddelerine ait KMO değeri .89 ve Bartlett Küresellik testi anlamlılık düzeyi .00 çıkmıştır. Bu değerler verilerin faktör analizine uygun olduğu göstermektedir. Aynı zamanda her bir faktörün kendi başına toplam varyansın en az %5'ini açıklaması ve toplam faktörlerin açıklama oranının %50'nin üzerinde olması durumu dikkate alınarak ölçeğin 4 faktörden oluşması tekrar

desteklenmiştir (Büyüköztürk, 2008). Faktör öz değerleri, varyans ve yığılımlı varyans değerleri Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13. Varimax Döndürme Öncesi Özdeğer, Varyans ve Yığılımlı Varyans Değerleri

Bileşen	Özdeğer	Varyans	Yığılımlı Varyans
1	10,471	27,556	27,556
2	5,145	13,540	41,095
3	2,627	6,912	48,007
4	2,035	5,354	53,361

Tablo 13'de ki açıklanan toplam varyans tablosuna göre birinci faktör toplam varyansın %27,55'ini, iki faktör birlikte varyansın %41,09'unu, üç faktör birlikte %48'ini ve dört faktör birlikte %53,36'sını açıklamıştır. Ayrıca faktör öz değerlerinin 1'den büyük olduğu gözlenmiştir. Araştırma kapsamında varimax döndürme yöntemi kullanılmış ve 4 faktörlü olduğu görülmüştür.

Tablo 14. Varimax Döndürme Sonrası Maddelerin Faktörlere Dağılımı

Madde Numarası	Bileşenler			
	İÖH	ÖGYOH	YGH	İYYSEH
I11	,804			
I16	,770			
I12	,768			
I10	,761			
I13	,750			
I18	,700			
I19	,631			
I9	,619			
I14	,605			
I15	,601			
I17	,592			
I20	,577			
I51		,827		
I53		,825		
I52		,821		
I54		,782		
I50		,771		
I47		,616		
I45		,548		
I49		,547		
I46		,517		
I48		,462		
I31			,731	
I29			,710	

I30	,676	
I28	,667	
I27	,643	
I32	,635	
I26	,610	
I25	,586	
I34	,544	
I33	,491	
I36	,476	
I41		,768
I40		,750
I39		,727
I38		,691
I42		,657

Tespit edilen bu dört faktörün toplam varyansın % 53,36'sını açıkladığı görülmektedir. Çocuk İhmalî Farkındalık Ölçeğinin birinci faktörü I11, I16, I12, I10, I13, I18, I19, I9, I14, I15, I17 ve I20 maddeleriyle, toplamda 12 maddeden oluşmaktadır. Maddeler toplam varyansın%27.55'ini açıklamaktadır. Bu faktördeki maddeler İfade Özgürlüğü Hakkı (İÖH) ile ilgili maddelerden oluşmaktadır. Birinci faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .50 ile .80 arasında değişmektedir.

ÇİHFÖ'nün ikinci faktörü, I51, I53, I52, I54, I50, I47, I45, I49, I46 ve I48madde ile birlikte, toplam 10 maddeden oluşmaktadır. İkinci faktör toplam varyansın%41,09'unu açıklamaktadır. Bu faktördeki maddeler Özel Gereksinimleri ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları (ÖGYOH) olarak nitelendirilebilecek maddelerden oluşmaktadır. İkinci faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .40 ile .82 arasında değişmektedir.

ÇİHFÖ'de üçüncü faktör ise I31, I29, I30, I28, I27, I32, I26, I25, I34, I33 ve I36madde ile birlikte toplam 11 maddeden oluşmaktadır. Üçüncü faktör toplam varyansın % 8.10'unu açıklamaktadır. Bu faktördeki maddeler Yaşam ve Gelişim Hakkı (YGH) ile ilgili maddelerden oluşmaktadır. Üçüncü faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .47 ile .73 arasında değişmektedir.

ÇİHFÖ'de dördüncü faktör ise I41, I40, I39, I38 ve I42 madde ile birlikte toplam 5 maddeden oluşmaktadır. Dördüncü faktör toplam varyansın % 8.10'unu açıklamaktadır. Bu faktördeki maddeler İnsana Yakışır Bir Yaşam Standardına Erişim

Hakkı (İYYSEH) ile ilgili maddelerden oluşmaktadır. Dördüncü faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .65 ile .76 arasında değişmektedir.

Açımlayıcı faktör analizi yapıldıktan sonra modelin uygunluğunu test etmek için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

4.1.3.1.2.Doğrulayıcı Faktör Analizi

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) araştırmaların ileri aşamalarında, bir teorinin test edilmesinde kullanılan gelişmiş bir tekniktir (Tabachnick ve Fidell, 2013). DFA, yapısal eşitlik modeline dayanan bir hipotez testidir ve bu teknik uyum istatistiklerine dayanır. DFA, öngörülen modelin gözlenen değişkenlerle ne derece örtüşüğünü ortaya koyar (Şencan, 2005). Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeğinin faktör yapısını test etmek amacıyla yapılan DFA için AFA'nın yapıldığı veri seti kullanılmıştır. DFA ile Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeğinin faktör yapısı AMOS programında incelenmiştir. DFA'nın kullanıldığı faktör analizi yöntemlerinde modelin istatistiksel uygunluğunu gösteren bazı referans değerleri kullanılmaktadır.

Bu çalışmada; sıklıkla kullanılan ki-karenin serbestlik derecesine bölümünden elde edilen değer (χ^2/ sd), Uyum İyiliği Endeksi (Goodness of Fit Index; GFI), Düzeltilmiş İyilik Uyum Testi (Adjusted Goodness of Fit Index; AGFI), Karşılaştırmalı Uyum Endeksi (Comparative Fit Index; CFI), Artan Uyum Endeksi (Incremental Fit Index; IFI), ve Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Squared Error of Approximation; RMSEA), Normleştirilmiş Uyum İndeksi (Normed Fit Index; NFI), Normleştirilmemiş Uyum İndeksi (Non-Normed Fit Index; NNFI), Standardize Edilmiş Artık Ortalamaların Karekökü (Standardized Root Mean Square Residual; SRMR) ölçütlerinden yararlanılmıştır. Bir modelin iyi uyum göstermesi için RMSEA değerinin .06'dan küçük olması gerekmekte ancak bu değer .08'e kadar çıkması da kabul edilebilir sınırlar içerisinde yer almaktadır. Ki-karenin serbestlik derecesine bölümünden çıkan sonucun 5'ten küçük olması yeterli görülürken, 2'den küçük olması modelin mükemmel uyumunun işareti olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, GFI, CFI, IFI, değerlerinin .90'ın üzerinde çıkması kabul edilebilir olduğu, .95 ile 1.00 arasında olması ise modelin mükemmel uyum gösterdiği anlamına gelmektedir (Aksu vd., 2017, 79).

DFA sürecinde, ilk olarak hiçbir modifikasyon gerçekleştirmeden birinci düzey DFA gerçekleştirilmiştir. Analizlere bağlı olarak ortaya çıkan uyum indeksleri Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15. Modifikasyon Öncesi Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri

Uyum İndeksleri	Değerler
X_2/ sd (1208.46 / 296)	3,371
RMSEA (0.091; 0.10)	,079
NFI	,857
CFI	,822
IFI	,883
AGFI	,725
GFI	,756

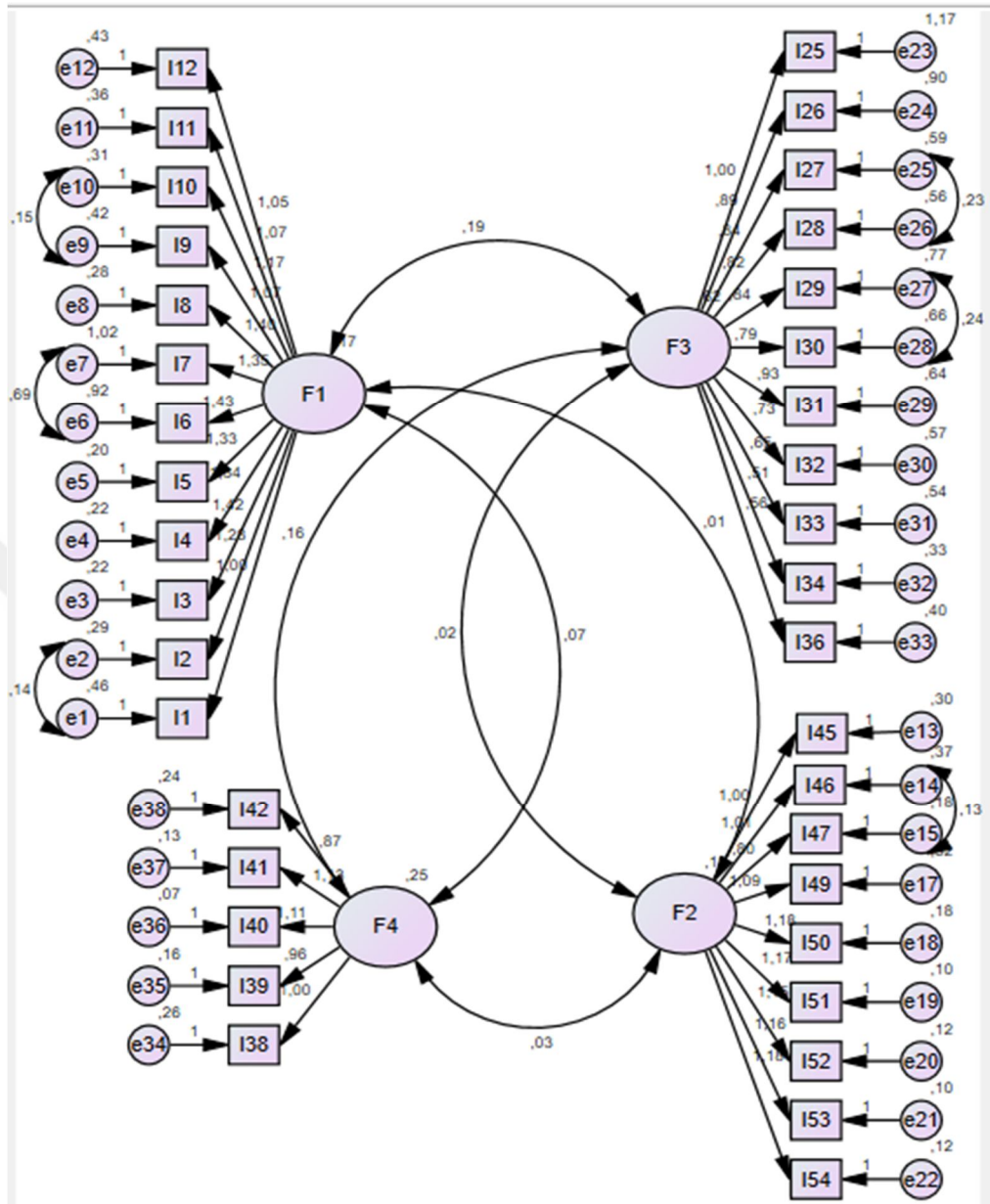
Tablo 15’de ki sonuçlar incelendiğinde, ÇİHFÖ’nün bazı uyum indekslerinin (RMSEA, GFI, CFI, AGFI ve NFI) kabul edilebilir sınırlar içinde yer almadığı gözlenmiştir. Analizin sonucunda I48 maddesinin standardize regresyon katsayı madde değeri 0.70’in altında olduğu gerekçesiyle çıkarılması uygun görülmüştür. Aynı zamanda ortaya çıkan modifikasyon önerileri incelenmiş ve model üzerinde gerçekleştirilecek altı modifikasyon ile ölçme modeline ait uyum değerlerinin iyileştirilebileceği belirlenmiştir. Modifikasyon önerilerine göre madde 1 ile madde 2 arasına eklenecek hata kovaryansının Kay-Kare üzerinde 49.64’lük, madde 6 ile 7 arasına eklenecek hata kovaryansının Kay-Kare üzerinde 194.54’lik, madde 9 ile madde 10 arasına eklenecek hata kovaryansının ise Kay-Kare üzerinde 60.99’lik, 46 ile madde 47 arasına eklenecek hata kovaryansının ise Kay-Kare üzerinde 86.79’luk, madde 27 ile madde 20 arasına eklenecek hata kovaryansının ise Kay-Kare üzerinde 86.99’lik; 29 ile madde 30 arasına eklenecek hata kovaryansının ise Kay-Kare üzerinde 79.79’luk bir azalmaya yol açacağı gözlenmiştir.

Bu maddeler incelendiği zaman içerik bakımından da birbirlerine benzer nitelikte oldukları görülmüştür. Bu doğrultuda, söz konusu maddeler arasına hata kovaryansları eklenerek ölçüm modeli yeniden test edilmiştir. Birinci düzey DFA sonuçları, Tablo 16’de; birinci düzey DFA diyagramı Şekil 1’de gösterilmiştir.

**Tablo 16. Modifikasyon Sonrası Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi
Uyum İndeksleri**

Uyum İndeksleri	Değerler
χ^2/ sd (1208.46 / 296)	2,210
RMSEA (0.091; 0.10)	,066
NFI	,910
CFI	,932
IFI	,920
AGFI	,882
GFI	,950

Tablo 16’de görülen birinci düzey DFA sonuçları değerlendirildiğinde, modifikasyon öncesi kabul edilebilir sınırlarda olmayan uyum değerlerinin (RMSEA,NFI, AGFI, GFI) diğer uyum indeksleri ile birlikte değerlendirildiğinde kabul edilebilir uyuma işaret ettiği gözlenmiştir.

Şekil 1. Birinci Düzey DFA Diyagramı

4.1.3.2. Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeğinin (ÇİFÖ) Geçerlik Çalışmaları

4.1.3.2.1. Açıklayıcı Faktör Analizi

Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeği'ne (ÇİFÖ) ait açıklayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 17'de gösterilmiştir.

Tablo 17. KMO ve Bartlett Küresellik Testi

Kaiser-Meyer-Olkin(KMO)		,909
Örnekleme yeterliliği		
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Kay-Kare	4562,543
	Serbestlik Derecesi	378
	Anlamlılık Düzeyi	,000

Tablo 17’de gözlendiği gibi ölçek maddelerine ait KMO değeri .90 ve Bartlett Küresellik testi anlamlılık düzeyi .00 çıkmıştır. Bu değerler verilerin faktör analizine uygun olduğu göstermektedir. Yamaç birikinti dağılımı grafiğindeki (ScreePlot) kırılmalar ile birlikte faktör öz değerlerine bakıldığında ölçeğin 3 faktörlü bir yapıya uygun olduğu görülmüştür. Aynı zamanda her bir faktörün kendi başına toplam varyansın en az %5’ini açıklaması ve toplam faktörlerin açıklama oranının %50’nin üzerinde olması durumu dikkate alınarak ölçeğin 3 faktörden oluşması tekrar desteklenmiştir (Büyüköztürk, 2008). Faktör özdeğerleri, varyans ve yığılımlı varyans değerleri Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18. Varimax Döndürme Öncesi Özdeğer, Varyans ve Yığılımlı Varyans Değerleri

Bileşen	Özdeğer	Varyans	Yığılımlı Varyans
1	8,016	34,853	34,853
2	2,180	9,478	44,331
3	1,747	7,598	51,929

Tablo 18’de açıklanan toplam varyans tablosuna göre birinci faktör toplam varyansın %34.85’ini, iki faktör birlikte varyansın %9,09’unu ve üç faktör birlikte %7,59’ini %53,36’sını açıklamıştır. Ayrıca faktör öz değerlerinin 1’den büyük olduğu gözlenmiştir. Tablo 19’da ise varimax döndürme sonucunda maddelerin faktörlere dağılımları ve faktör yükleri gösterilmiştir.

Tablo 19. Varimax Döndürme Sonrası Maddelerin Faktörlere Dağılımı

Madde Numarası	Bileşenler		
	Fiziksel İstismar	Cinsel İstismar	Duygusal İstismar
S10	,808		
S3	,768		
S2	,721		

S12	,716		
S5	,684		
S9	,669		
S8	,449		
S6		,752	
S20		,694	
S21		,682	
S23		,645	
S19		,632	
S15		,607	
S22		,597	
S14		,596	
S26			,733
S27			,710
S32			,708
S30			,654
S28			,644
S29			,552
S31			,536
S25			,523

Tespit edilen bu dört faktörün toplam varyansın % 51,91'ini açıkladığı görülmektedir. Çocuk İhmalî Farkındalık Ölçeğinin birinci faktörü S10, S3, S2, S12, S5, S9, S8 ve S6 maddeleriyle, toplamda 7 maddeden oluşmaktadır. Maddeler toplam varyansın %34,86'ini açıklamaktadır. Bu faktördeki maddeler Fiziksel İstismar ile ilgili maddelerden oluşmaktadır. Birinci faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .44 ile .80 arasında değişmektedir.

ÇİFÖ'nün ikinci faktörü, S20, S21, S23, S19, S15, S22 ve S14 madde ile birlikte, toplam 8 maddeden oluşmaktadır. İkinci faktör toplam varyansın %9,19'unu açıklamaktadır. Bu faktördeki maddeler Cinsel İstismar olarak nitelendirilebilecek maddelerden oluşmaktadır. İkinci faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .59 ile .75 arasında değişmektedir.

ÇİFÖ'de üçüncü faktör ise S26, S27, S32, S30, S28, S29, S31 ve S25 madde ile birlikte toplam 8 maddeden oluşmaktadır. Üçüncü faktör toplam varyansın % 7,10'unu açıklamaktadır. Faktördeki maddeler Duygusal İstismar ile ilgili maddelerden oluşmaktadır. Üçüncü faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .52 ile .73 arasında değişmektedir.

Açımlayıcı faktör analizi yapıldıktan sonra modelin uygunluğunu test etmek için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

4.1.3.2.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi

DFA analizi aşamasında, ilk olarak hiçbir modifikasyon gerçekleştirilmeden birinci düzey DFA gerçekleştirilmiştir. Analizlere bağlı olarak ortaya çıkan uyum indeksleri Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. Modifikasyon Öncesi Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri

Uyum İndeksleri	Değerler
χ^2 / sd (1208.46 / 296)	3,652
RMSEA (0.091; 0.10)	,086
NFI	,840
CFI	,865
IFI	,877
AGFI	,735
GFI	,810

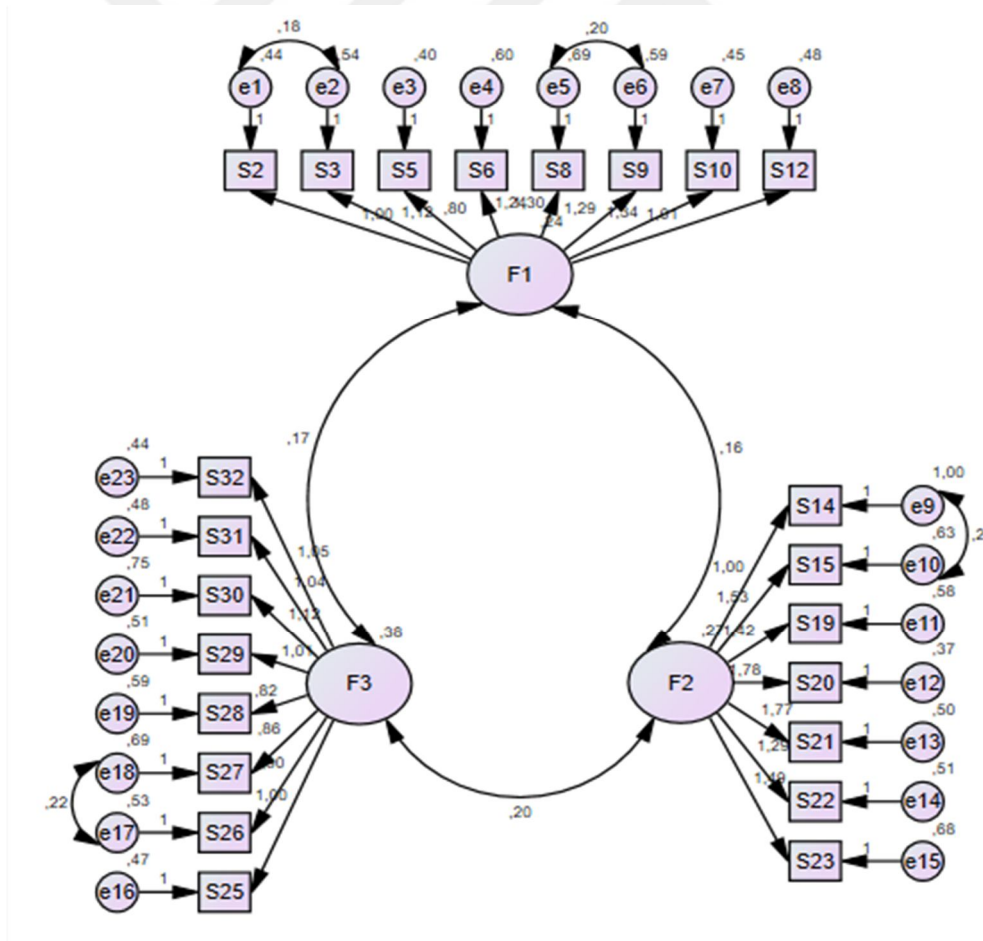
Tablo 20’de ki sonuçlar incelendiğinde, ÇİFÖ’nün bazı uyum indekslerinin (RMSEA, IFI, CFI, GFI, AGFI ve NFI) kabul edilebilir sınırlar içinde yer almadığı gözlenmiştir. Araştırma sonucunda ortaya çıkan modifikasyon önerileri incelenmiş ve model üzerinde gerçekleştirilecek dört modifikasyon ile ölçme modeline ait uyum değerlerinin iyileştirilebileceği belirlenmiştir. Modifikasyon önerilerine göre madde 8 ile madde 9 arasına eklenecek hata kovaryansının Kay-Kare üzerinde 84.00’lik, madde 14 ile 15 arasına eklenecek hata kovaryansının Kay-Kare üzerinde 57.20’lik, madde 27 ile madde 28 arasına eklenecek hata kovaryansının ise Kay-Kare üzerinde 80.20’lik; madde 2 ile madde 3 arasına eklenecek hata kovaryansının ise Kay-Kare üzerinde 40.80’luk bir azalmaya yol açacağı gözlenmiştir.

Maddeler incelendiğinde içerik bakımından da birbirlerine benzer nitelikte oldukları görülmüştür. Bu doğrultuda, söz konusu maddeler arasına hata kovaryansları eklenerek ölçüm modeli yeniden test edilmiştir. Birinci düzey DFA sonuçları, Tablo 21’de; birinci düzey DFA diyagramı Şekil 2’de gösterilmiştir.

Tablo 21. Modifikasyon Sonrası Birinci Düzey Doğrulatory Faktör Analizi Uyum İndeksleri

Uyum İndeksleri	Değerler
χ^2 / sd (1208.46 / 296)	2,710
RMSEA (0.091; 0.10)	,074
NFI	,910
CFI	,928
IFI	,900
AGFI	,882
GFI	,953

Tablo 21’de görülen birinci düzey DFA sonuçları değerlendirildiğinde, modifikasyon öncesi kabul edilebilir sınırlarda olmayan uyum değerlerinin (RMSEA, NFI, AGFI, GFI) diğer uyum indeksleri ile birlikte değerlendirildiğinde kabul edilebilir uyuma işaret ettiği gözlenmiştir.

Şekil 2. Birinci Düzey DFA Diyagramı

Tablo 22. Araştırmaya Katılanlara İlişkin Demografik Özellikler

Kategori	F	%	Kategori	F	%
Cinsiyet			Yaş		
Kadın	337	86.9	17	2	.5
Erkek	50	12.9	18	39	10.1
Sınıflar			19	74	20
1.Sınıf	86	22.2	20	92	23.7
2.Sınıf	109	28.1	21	79	20.4
3.Sınıf	92	23.7	22	41	10.6
4.Sınıf	95	24.5	23	11	2.8
Eğitim Alanlar			24	8	2.1
İstismar	31	8.0	25	8	2.1
İhmal	18	4.6	26	2	0.5
İstismar-İhmal	124	32.0	27	8	2.1
Hiçbiri	210	54.1	28	8	2.1
Yaş			29	2	0.5
17-20	208	53.9	30	8	2.1
21-34	177	45.6	31	1	0.3
			34	1	0.3

Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Programında öğrenimlerine devam eden öğrenciler üzerinde gerçekleştirilen anket çalışması sonucunda araştırmaya katılan 387 öğrencinin bilgisine ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğrenciler ile ilgili demografik bilgiler incelendiğinde, öğrencilerin yaklaşık %86,9'unun kadın %12,9'unun erkek olduğu, %53,9'unun 17-20 yaş aralığında, yaklaşık %45,6'sının 21-34 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık %22,2'sinin 1.sınıf, %28,1'inin 2.sınıf, 23,7'sinin 3.sınıf ve %24,5'inin 4.sınıf düzeyinde olduğu ortaya çıkarılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %4,6'sının sadece çocuk ihmali konusunda, %8,0'inin sadece çocuk istismarı konusunda, %32,0'sinin de çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önceden eğitim almış olduğu tespit edilirken %54,1'inin ise daha önce konu ile ilgili herhangi bir eğitim almadığı görülmektedir.

4.1.4. Normal Dağılım Analizi

Tablo 23. Normal Dağılım Testi (n:388)

Değişkenler	Skewness	Kurtosis
ÇİHFÖ	-.43	-.41
İfade Özgürlüğü Hakkı(İÖH)	-.901	1.207
Özel Gereksinimleri ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları(ÖGYOH)	-1.299	2.336
Yaşam ve Gelişim Hakkı(YGH)	-.700	.615
İnsana Yakışır Bir Yaşam Standardına Erişim Hakkı(İYYSEH)	-1.403	2.121
ÇİFÖ	-.29	-.36
Fiziksel İstismar	-.829	1.124
Cinsel İstismar	-.357	-.177
Duygusal İstismar	-.549	-.020

Ölçekler ve boyutlara ait görüşlerin dağılımının normalliği SPSS programı yardımıyla Skewness ve Kurtosis değerleri ve P-P Plot grafikleri incelenerek ortaya konulmuştur. Normal dağılım test sonuçları Tablo 17’de sunulmuştur. Skewness değerinin +1, Kurtosis değerinin ise +2.0 arasında olması, dağılımın normallikten aşırı bir sapma göstermediği yönünde değerlendirilmektedir (TabachnickveFidell, 2013; George ve Mallery, 2010).

Test sonucuna göre, değişkenlerin belirlenen değerler arasında değer aldığı ve normal dağılım gösterdiği saptanmaktadır. Bu nedenle çözümlenelerde parametrik teknikler kullanılmıştır.

4.1.5.Hipotezlerin Test Edilmesi

Tablo 24. Katılımcıların Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeği (ÇİHFÖ) Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyetlerine Göre t-testi İstatistikleri

		N	$\bar{X}$	S.s	t	P
ÇİHFÖ	Kadın	337	4.3654	.37867	-2.148	.032
	Erkek	50	4.2382	.46684		
İÖH	Kadın	337	4.0512	.72000	-2.037	.042
	Erkek	50	4.2372	.58343		
ÖGYOH	Kadın	337	4.4244	.55609	-2.254	.025
	Erkek	50	4.5839	.45224		
YGH	Kadın	337	3.8220	.73758	-1.651	.100
	Erkek	50	3.9943	.68131		
İYYSEH	Kadın	337	4.6120	.57628	.808	.419
	Erkek	50	4.5448	.54445		

Çocuk ihmali farkındalığının okul öncesi öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($t=-2,148$, $p<0,05$). H_1 hipotezi kabul edilmektedir. Buna göre cinsiyetin, çocuk ihmali farkındalığında farklılaşan bir faktör olduğu söylenebilir. Çocuk ihmali farkındalığının alt boyutu olan İfade Özgürlüğü Hakkı (İÖF)'nin okul öncesi öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda Özel Gereksinimleri ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları (ÖGYOH)'nin ortalamalar arasında anlamlı farklılığın olduğu bulunmuştur ($t=-2,037$, $p<0,05$). Çocuk ihmali farkındalığının alt boyutu olan okul öncesi öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem için t testi ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($t=-2,254$, $p<0,05$). Çocuk ihmali farkındalığının Yaşam ve Gelişim Hakkı (YGH)'nin okul öncesi öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($t=-1,651$, $p>0,05$). Çocuk ihmali farkındalığının sonucunda İnsana Yakışır Bir Yaşam Standardına Erişim Hakkı (İYYSEH)'nin okul öncesi öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda ortalamalar

arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($t=-,808$, $p>0,05$). Tablo 24’de görüldüğü üzere cinsiyetin, çocuk ihmali farkındalığında, genel Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeği (ÇİHFÖ) için İfade Özgürlüğü Hakkı (İÖF) için ve Özel Gereksinimleri ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları (ÖGYOH) için farklılaşan bir faktör olduğu, Yaşam ve Gelişim Hakkı (YGH) ile İnsana Yakışır Bir Yaşam Standardına Erişim Hakkı (İYYSEH) için farklılaşan bir faktör olmadığı söylenebilir. Katılımcıların çocuk ihmali farkındalık düzeyleri ÇİHFÖ için cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Kadın öğrencilerin ($\bar{X} = 4,36$) oranla, erkeklere ($\bar{X} = 4,23$) göre farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. İfade Özgürlüğü Hakkı alt boyutundaki maddelerin ne kadarının ihmal olduğu konusunda erkek öğrencilerin ($\bar{X} = 4,23$) oranla kadınlara ($\bar{X} = 4,05$) göre farkındalıkları daha yüksek bulunmuştur. Özel Gereksinimleri ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları alt boyutundaki maddelerin ihmal olup olmadığı konusunda erkek öğrencilerin farkındalık düzeyleri ($\bar{X} = 4,58$) oranla yine kadınlara ($\bar{X} = 4,42$) göre daha yüksek çıkmıştır. Yaşam ve Gelişim Hakkı ile İnsana Yakışır Bir Yaşam Standardına Erişim Hakkı ile ilgili maddelerde farkındalık düzeyinin cinsiyete göre değişmediği görülmüştür. Genel toplamda kadın öğrencilerin farkındalık düzeyi yüksek çıkarken bazı alt boyutlarda erkeklerin farkındalık düzeyi daha düşük bulunmuştur.

Tablo 25. Katılımcıların Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeği (ÇİHFÖ)’nin Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Yaş Aralığına Göre t-testi İstatistikleri

		N	$\bar{X}$	S.s	T	P
ÇİHFÖ	17-20	207	4,3035	.34542	-.842	.614
	21-25	147	4,3169	.43408		
	26-34	30	4,2570	.41942		
İÖH	17-20	207	4.1951	.56585	-.589	.423
	21-25	147	4.2377	.64933		
	24-34	30	4.1656	.		
ÖGYOH	17-20	207	4.5758	.45586	.652	.586
	21-25	147	4.5474	.48636		
	24-34	30	4.5150	.44530		
YGH	17-20	207	3.9405	.64400	-.587	.516
	21-25	147	3.9984	.74394		

	24-34	30	3.9632	.63542		
	17-20	207	4.5292	.53068		
İYYSEH	21-25	147	4.5797	.56932	-.850	.493
	24-34	30	4.5376	.54134		

Çocuk ihmali farkındalığının okul öncesi öğretmen adaylarının yaş aralığına göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($t=-,742$, $p>0,05$). H_0 hipotezi kabul edilmektedir. Tablo 25'e bakıldığında $p>0,05$ olması sebebiyle yaş aralığının çocuk ihmali farkındalığında farklılaşan bir faktör olmadığı söylenebilir. Çocuk ihmali farkındalığının alt boyutu olan İfade Özgürlüğü Hakkı (İÖF)'nin okul öncesi öğretmen adaylarının yaş aralığına göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($t=-,689$, $p>0,05$). Çocuk ihmali farkındalığının Özel Gereksinimleri ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları (ÖGYOH)'nin okul öncesi öğretmen adaylarının yaş aralığına göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($t=-,591$, $p>0,05$). H_0 hipotezi kabul edilmektedir. Çocuk ihmali farkındalığının alt boyutu olan Yaşam ve Gelişim Hakkı (YGH)'nin okul öncesi öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($t=-,679$, $p>0,05$). Çocuk ihmali farkındalığının alt boyutu olan İnsana Yakışır Bir Yaşam Standardına Erişim Hakkı (İYYSEH)'nin okul öncesi öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($t=-,900$, $p>0,05$). Buna göre çocuk ihmali farkındalığında yaş aralığının farklılaşan bir faktör olmadığı söylenebilir. Tablo 25'de görüldüğü üzere yaş aralığının, çocuk ihmali farkındalığında İfade Özgürlüğü Hakkı (İÖF) ve Özel Gereksinimleri ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları (ÖGYOH) için farklılaşan bir faktör olduğu, Yaşam ve Gelişim Hakkı (YGH) ile İnsana Yakışır Bir Yaşam Standardına Erişim Hakkı (İYYSEH) için farklılaşan bir faktör olmadığı söylenebilir.

**Tablo 26. Katılımcıların Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeği
(ÇİHFÖ)Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Anova
İstatistikleri**

		n	$\bar{X}$	S.s	Sd	f	P
ÇİHFÖ	1.Sınıf	86	4.3963	.32502	3/378	.707	.548
	2.Sınıf	109	4.3278	.35733			
	3.Sınıf	92	4.3182	.42680			
	4.Sınıf	95	4.3543	.45574			
İÖH	1.Sınıf	86	4.3232	.46073	3/378	.966	.119
	2.Sınıf	109	4.1136	.59372			
	3.Sınıf	92	4.2310	.56382			
	4.Sınıf	95	4.2130	.74917			
İYYSEH	1.Sınıf	86	4.5909	.37820	3/378	2.093	.101
	2.Sınıf	109	4.5923	.42419			
	3.Sınıf	92	4.4548	.57735			
	4.Sınıf	95	4.6023	.47683			
YGH	1.Sınıf	86	4.0157	.57060	3/378	.180	.910
	2.Sınıf	109	3.9574	.62164			
	3.Sınıf	92	3.9465	.77041			
	4.Sınıf	95	3.9573	.79161			
ÖGYOH	1.Sınıf	86	4.6459	.45866	3/378	1.942	.122
	2.Sınıf	109	4.5729	.42254			
	3.Sınıf	92	4.4522	.64816			
	4.Sınıf	95	4.5347	.63744			

Tablo 26'daki değerler incelendiğinde Okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre Çocuk İhmali Farkındalığı arasında anlamlı farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F=0,707$, $p>0,05$). Katılımcıların çocuk ihmali farkındalığı sınıf düzeyine göre değişmemektedir. Okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre Çocuk İhmali Farkındalığının alt boyutu olan İfade Özgürlüğü Hakkı (İÖF) arasında anlamlı farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F=1,966$, $p>0,05$). Okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre Çocuk İhmali Farkındalığının alt boyutu olan Özel Gereksinimleri ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları (ÖGYOH) arasında anlamlı farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F=2,093$, $p>0,05$). Okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre Çocuk İhmali Farkındalığının alt boyutu

olan Yaşam ve Gelişim Hakkı (YGH) arasında anlamlı farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F=,180$, $p>0,05$). Okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre Çocuk İhmali Farkındalığının alt boyutu olan İnsana Yakışır Bir Yaşam Standardına Erişim Hakkı (İYYSEH) arasında anlamlı farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F=1,942$, $p>0,05$). Katılımcıların çocuk ihmali farkındalığı sınıf düzeylerine göre değişmemektedir. Tablo 26’da görüldüğü üzere sınıf düzeyine göre, çocuk ihmali farkındalığında İfade Özgürlüğü Hakkı (İÖF) ve Özel Gereksinimleri ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları (ÖGYOH) için farklılaşan bir faktör olduğu, Yaşam ve Gelişim Hakkı (YGH) ile İnsana Yakışır Bir Yaşam Standardına Erişim Hakkı (İYYSEH) için farklılaşan bir faktör olmadığı söylenebilir.

Tablo 27. Katılımcıların Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeği (ÇİHFÖ) Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Daha Önce Eğitim Almış Olma Durumlarına Göre Anova İstatistikleri

		N	$\bar{X}$	S.s	Sd	F	P	Anlamlı Farklılık
ÇİHFÖ	^a İstismar	31	4.1277	.42977	3/379	4.351	.005	c-d
	^b İhmali	18	4.2614	.37575				
	^c İstismar-İhmali	210	4.3841	.37317				a
	^d Hiçbiri	124	4.3666	.39913				a
İÖH	İstismar	31	4.0814	.56125	3/379	.597	.617	
	İhmali	18	4.1852	.46138				
	İstismar-İhmali	210	4.2354	.59358				
	Hiçbiri	124	4.2142	.65228				
ÖGYOH	^a İstismar	31	4.2386	.70313	3/379	6.278	.000	c-d
	^b İhmali	18	4.5432	.45075				
	^c İstismar-İhmali	210	4.6195	.41437				a
	^d Hiçbiri	124	4.5533	.45385				a
YGH	^a İstismar	31	3.6070	.91133	3/379	3.540	.015	c-d
	^b İhmali	18	3.8737	.70351				
	^c İstismar-İhmali	210	4.0028	.65224				a
	^d Hiçbiri	124	4.0357	.67601				a
İYYSEH	İstismar	31	4.4452	.66475	3/379	1.314	.269	
	İhmali	18	4.4556	.56070				
	İstismar-İhmali	210	4.6012	.45381				
	Hiçbiri	124	4.5190	.63737				

Çocuk ihmali farkındalığının okul öncesi öğretmen adaylarında çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarına göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda ortalamalar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir ($F=4,351$, $p<0,05$). Katılımcıların çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumları açısından meydana gelen farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu ölçmek amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Tukey testi sonucunda sadece çocuk istismarı konusunda eğitim alanlar ile hem ihmal hem de istismar eğitiminin ikisini beraber alanlar ve bu konuda hiç eğitim almayanlar arasında farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Buna göre çocuk ihmali farkındalığının okul öncesi öğretmen adaylarında çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarının farklılaşan bir faktör olduğu söylenebilir. Çocuk ihmali farkındalığının alt boyutu olan İfade Özgürlüğü Hakkı (İÖF) okul öncesi öğretmen adaylarında çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarına göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F=,597$, $p>0,05$). Çocuk ihmali farkındalığının alt boyutu olan Özel Gereksinimleri ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları (ÖGYOH)'nın okul öncesi öğretmen adaylarında çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarına göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda ortalamalar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir ($F=6,278$, $p<0,05$). Katılımcıların çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumları açısından meydana gelen farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu ölçmek amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Tukey testi sonucunda sadece çocuk istismarı konusunda eğitim alanlar ile hem ihmal hem de istismar eğitiminin ikisini beraber alanlar ve bu konuda hiç eğitim almayanlar arasında farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Çocuk ihmali farkındalığının alt boyutu olan Yaşam ve Gelişim Hakkı (YGH) okul öncesi öğretmen adaylarında çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarına göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda ortalamalar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir ($F=3,540$, $p<0,05$). Katılımcıların çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumları açısından

meydana gelen farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu ölçmek amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Tukey testi sonucunda sadece çocuk istismarı konusunda eğitim alanlar ile hem ihmal hem de istismar eğitiminin ikisini beraber alanlar ve bu konuda hiç eğitim almayanlar arasında farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Çocuk ihmali farkındalığının alt boyutu olan İnsana Yakışır Bir Yaşam Standardına Erişim Hakkı (İYYSEH)'nin okul öncesi öğretmen adaylarında çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarına göre anlamlı farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F=1,314$, $p>0,05$). Tablo 27'deki verilere göre çocuk ihmali farkındalığının okul öncesi öğretmen adaylarında çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarına göre farkındalık düzeyleri İfade Özgürlüğü Hakkı (İÖF) ve İnsana Yakışır Bir Yaşam Standardına Erişim Hakkı (İYYSEH) için değişmediği, ÇİHFÖ ve Yaşam ve Gelişim Hakkı (YGH) ile Özel Gereksinimleri ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları (ÖGYOH) için ise farklılaşan bir faktör olduğu söylenebilir. ÇİHFÖ için çocuk ihmali farkındalığının okul öncesi öğretmen adaylarında çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarına göre farkındalık düzeyleri istismar-ihmal dersi almış olanlarda ($\bar{X} = 4,38$) oranıyla en yüksek iken konu ile ilgili hiç eğitim almayanların ($\bar{X} = 4,36$) oranıyla sadece istismar eğitimi almış olanlardan ($\bar{X} = 4,12$) daha yüksek çıktığı görülmüştür. İYYSEH boyutuna bakıldığında çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarına göre farkındalık düzeyleri istismar-ihmal dersi almış olanlarda ($\bar{X} = 4,61$) oranıyla en yüksek iken konu ile ilgili hiç eğitim almayanların ($\bar{X} = 4,55$) oranıyla sadece istismar eğitimi almış olanlardan ($\bar{X} = 4,23$) daha yüksek çıktığı görülmüştür. YGH boyutunda ise yine çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarına göre farkındalık düzeyleri istismar-ihmal dersi almış olanlarda ($\bar{X} = 4,60$) oranıyla en yüksek iken konu ile ilgili hiç eğitim almayanların ($\bar{X} = 4,51$) oranıyla sadece istismar eğitimi almış olanlardan ($\bar{X} = 4,44$) daha yüksek çıktığı görülmüştür.

Tablo 28. Katılımcıların Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeği (ÇİFÖ) Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyetlerine Göre t-testi İstatistikleri

		N	$\bar{X}$	S.s	T	P
ÇİFÖ	Kadın	336	4.0192	.56064	-2.655	.008
	Erkek	50	3.7948	.53690		
Fiziksel İstismar	Kadın	336	4.1721	.61333	-1.883	.060
	Erkek	50	3.9936	.70295		
Cinsel İstismar	Kadın	335	3.7645	.82027	-3.539	.000
	Erkek	50	3.3262	.79508		
Duygusal İstismar	Kadın	335	4.0553	.65585	-1.989	.047
	Erkek	50	3.9936	.70295		

Çocuk istismarı farkındalığının öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($t=-2,655$, $p < 0,05$). H_1 hipotezi kabul edilmektedir. Buna göre cinsiyetin, çocuk istismarı farkındalığında konusunda farklılaşan bir faktör olduğu söylenilebilir. Çocuk istismarı farkındalığının alt boyutu olan Fiziksel İstismar öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda fiziksel istismar için ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($t=-1,883$, $p > 0,05$). Çocuk istismarı farkındalığının alt boyutu olan Cinsel İstismar öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($t=-3,539$, $p < 0,05$). Çocuk istismarı farkındalığının alt boyutu olan Duygusal İstismarın öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($t=-1,989$, $p < 0,05$). Tablo 28'deki verilere göre cinsiyetin, çocuk istismarı farkındalığında, cinsel istismar ve duygusal istismar konusunda farklılaşan bir faktör olduğu, fiziksel istismar da ise farklılaşan bir faktör olmadığı söylenebilir. Çocuk istismarı farkındalık düzeyleri ÇİFÖ de kadınların ($\bar{X} = 4,01$) oranıyla, erkeklerden ($\bar{X} = 4,01$) daha yüksek bulunduğu görülmektedir. Cinsel İstismar alt boyutunda çocuk

istismarı farkındalık düzeyleri kadınların ($\bar{X} = 3,76$) oranıyla, erkeklerden ($\bar{X} = 3,32$) daha yüksek bulunduğu görülmektedir. Duygusal İstismar alt boyutunda çocuk istismarı farkındalık düzeyleri kadınların ($\bar{X} = 4,05$) oranıyla, erkeklerden ($\bar{X} = 3,99$) daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 29. Katılımcıların Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeği (ÇİFÖ) Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Yaş Aralığına Göre t-testi İstatistikleri

		N	$\bar{X}$	S.s	t	P
ÇİFÖ	17-20	207	3.9514	.52691	-1.652	.234
	21-25	147	4.0357	.60086		
	26-34	30	5.316	.72731		
Fiziksel İstismar	17-20	207	4.0849	.64958	-1.988	.021
	21-25	147	4.2251	.59508		
	26-34	30	4.685	.62651		
Cinsel İstismar	17-20	207	3.6873	.75344	-.662	.627
	21-25	147	3.7327	.91531		
	26-34	30	4.2031	.9968		
Duygusal İstismar	17-20	207	4.0007	.59719	-.988	.469
	21-25	147	4.0642	.74809		
	26-34	30	4.1852	.8132		

Çocuk istismarı farkındalığının okul öncesi öğretmen adaylarının yaş aralığına göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($t=-1,466$, $p > 0,05$). H_0 hipotezi kabul edilmektedir. Buna göre yaş aralığı çocuk istismarı farkındalığında konusunda farklılaşan bir faktör değildir. Çocuk istismarı farkındalığının alt boyutu olan Fiziksel İstismar okul öncesi öğretmen adaylarının yaş aralığına göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($t=-2,192$, $p < 0,05$). Çocuk istismarı

farkındalığının alt boyutu olan Cinsel İstismar okul öncesi öğretmen adaylarının yaş aralığına göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($t=-,533$, $p > 0,05$). Çocuk istismarı farkındalığının alt boyutu olan Duygusal İstismar okul öncesi öğretmen adaylarının yaş aralığına göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($t=-,925$, $p > 0,05$). Tablo 29'daki verilere göre yaş aralığının, çocuk istismarı farkındalığında cinsel istismar ve duygusal istismar konusunda farklılaşan bir faktör olmadığı, fiziksel istismar da ise farklılaşan bir faktör olduğu söylenebilir. Yaş aralığının çocuk istismarı farkındalığındaki etkisine bakıldığında 21-34 yaş aralığının ($\bar{X} = 4,22$) oranla, 17-20 yaş aralığına ($\bar{X} = 4,08$) göre farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 30. Katılımcıların Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeği (ÇİFÖ) Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Sınıf Düzeylerine Göre Anova İstatistikleri

		n	$\bar{X}$	S.s	Sd	f	P
ÇİFÖ	1.Sınıf	86	3.8775	.62359	3/377	2.077	.103
	2.Sınıf	109	3.9627	.48978			
	3.Sınıf	92	4.0104	.60012			
	4.Sınıf	94	4.0798	.53295			
Fiziksel İstismar	1.Sınıf	86	4.0220	.71422	3/376	1.897	.130
	2.Sınıf	109	4.1653	.55341			
	3.Sınıf	92	4.1333	.68331			
	4.Sınıf	94	4.2415	.55792			
Cinsel İstismar	1.Sınıf	86	3.5565	.84541	3/376	1.199	.310
	2.Sınıf	108	3.7134	.71705			
	3.Sınıf	92	3.7777	.89993			
	4.Sınıf	94	3.7353	.85563			
Duygusal İstismar	1.Sınıf	86	4.0083	.64573	3/376	.810	.489
	2.Sınıf	108	3.9550	.60437			
	3.Sınıf	92	4.0489	.73027			
	4.Sınıf	94	4.0973	.70805			

Okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre çocuk istismarı farkındalığı arasında anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda fiziksel istismar için H_0 hipotezi kabul edilerek ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F=2,077$, $p>0,05$). H_1 hipotezi

reddedilmiştir. Okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre çocuk istismarı farkındalığının alt boyutu olan Fiziksel İstismar arasında anlamlı farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F=1,897$, $p>0,05$). Okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre çocuk istismarı farkındalığının cinsel istismar alt boyutu olan arasında anlamlı farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F=1,199$, $p>0,05$). Okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre çocuk istismarı farkındalığının duygusal istismar arasında anlamlı farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda için ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F=,810$, $p>0,05$). Katılımcıların çocuk istismarı farkındalıklarının sınıf düzeylerine göre değişmediği görülmektedir. Tablo 30'daki verilere göre sınıf düzeylerine göre, çocuk istismarı farkındalığında, cinsel istismar ve duygusal istismar konusunda farklılaşan bir faktör olmadığı, fiziksel istismar da ise farklılaşan bir faktör olduğu söylenebilir.

Tablo 31. Katılımcıların Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeği (ÇİFÖ)

Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Çocuk İstismarı ve İhmal Konusunda Daha Önce Eğitim Almış Olma Durumlarına Göre Anova İstatistikleri

		n	$\bar{X}$	S.s	Sd	f	p	Anlamlı Farklılık
ÇİFÖ	^a İstismar	31	3.8505	.59158	3/368	3.349	.019	C
	^b İhmal	18	3.7992	.63585				
	^c İstismar-İhmal	210	3.9718	.55357				a-d
	^d Hiçbiri	123	4.1129	.54063				C
Fiziksel İstismar	İstismar	31	4.1659	.57754	3/377	1.562	.198	
	İhmal	18	3.9762	.74082				
	İstismar-İhmal	210	4.1246	.64224				
	Hiçbiri	123	4.2459	.55900				
Cinsel İstismar	^a İstismar	31	3.4171	.84114	3/377	3.100	.027	C
	^b İhmal	18	3.6323	.70001				
	^c İstismar-İhmal	209	3.6774	.81771				A
	^d Hiçbiri	123	3.8744	.84193				
Duygusal İstismar	İstismar	31	3.8185	.77851	3/377	2.530	.057	
	İhmal	18	3.7986	.74525				
	İstismar-İhmal	209	4.0354	.64980				
	Hiçbiri	123	4.1218	.65731				

Çocuk istismarı farkındalığının okul öncesi öğretmen adaylarında çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarına göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda ortalamalar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir ($F=3,392$, $p<0,05$). H_1 hipotezi kabul edilmiştir. Katılımcıların çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumları açısından meydana gelen farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu ölçmek amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Tukey testi sonucunda cinsel istismar ile hem istismar hem ihmal eğitimi ikisini birden alanlar arasında ve her iki eğitimi alanlar ile hiçbir eğitimi almamış olanlar arasında farklılık görülmektedir. Buna göre her iki eğitimi almış katılımcılar ile istismar eğitimi alanlar ve hiçbir eğitimi almayanlar arasında farklılık vardır. Çocuk istismarı farkındalığının alt boyutu olan Fiziksel İstismar okul öncesi öğretmen adaylarında çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarına göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda ortalamalar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir ($F=1,562$, $p>0,05$). Çocuk istismarı farkındalığının alt boyutu olan Duygusal İstismar okul öncesi öğretmen adaylarında çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarına göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda ortalamalar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir ($F=2,530$, $p>0,05$). Çocuk istismarı farkındalığının alt boyutu olan Cinsel İstismar okul öncesi öğretmen adaylarında çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarına göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Anova testi sonucunda ortalamalar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir ($F=3,100$, $p<0,05$). Katılımcıların çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumları açısından meydana gelen farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu ölçmek amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Tukey testi sonucunda cinsel istismar ile sadece istismar konusunda eğitim alanlar ve hem istismar hem ihmal eğitimi ikisini birden alanlar arasında farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Buna göre çocuk istismarı farkındalığının okul öncesi öğretmen adaylarında çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarının cinsel istismar için farklılaşan bir faktör olduğu söylenebilir.

Tablo 31'deki verilere göre her iki eğitimi almış katılımcılar ile istismar eğitimi alanlar ve hiçbir eğitimi almayanlar arasında farklılığın olduğu söylenebilir. ÇiFÖ için farkındalık düzeyi daha önce hiç ders almayanlar ($\bar{X} = 4,11$) oranla, istismar-ihmal dersi alanlara ($\bar{X} = 3,85$) göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Sadece istismar dersi alanlar ise ($\bar{X} = 3,85$) oranla en düşük çıkmıştır. Konu ile ilgili daha önce hiç eğitim almayanların sayısı diğerlerine göre daha fazla olduğu için

oranı yükselttiği düşünülmektedir. Cinsel İstismar alt boyutundaki maddelere göre ihmal istismar eğitimi almış olanların ($\bar{X} = 3,67$) oranla farkındalık düzeyleri sadece istismar dersi alanlara ($\bar{X} = 3,41$) göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 32. Katılımcıların Ölçek İfadelerine Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımı

Boyutlar	Madde Numarası	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		$\bar{X}$	S.S.
		f	%	f	%	f	%	f	%	F	%		
İÖH	I9	2	,5	13	3,4	48	12,4	160	41,2	163	42,0	4,2	,82
	I10	2	,5	9	2,3	40	10,3	151	38,9	185	47,7	4,3	,79
	I11	2	,5	10	2,6	37	9,5	160	41,2	179	46,1	4,2	,78
	I12	2	,5	7	1,8	31	8,0	159	41,0	187	48,2	4,3	,74
	I13	1	,3	7	1,8	33	8,5	162	41,8	182	46,9	4,3	,73
	I14	24	6,2	31	8,0	80	20,6	129	33,2	119	30,7	3,7	1,16
	I15	27	7,0	31	8,0	75	19,3	124	32,0	128	33,0	3,7	1,19
	I16	7	1,8	6	1,5	39	10,1	155	39,9	179	46,1	4,2	,84
	I17	2	,5	11	2,8	34	8,8	138	35,6	203	52,3	4,3	,80
	I18	1	,3	10	2,6	36	9,3	148	38,1	193	49,7	4,3	,77
	I19			13	3,4	39	10,1	148	38,1	187	48,2	4,3	,78
I20			17	4,4	49	12,6	153	39,4	169	43,6	4,2	,83	
İYYSEH	I25	50	12,9	60	15,5	90	23,2	86	22,2	99	25,5	3,3	1,35
	I26	23	5,9	30	7,7	63	16,2	95	24,5	173	44,6	3,9	1,21
	I27	16	4,1	20	5,2	62	16,0	140	36,1	150	38,7	4,0	1,06
	I28	12	3,1	19	4,9	47	12,1	146	37,6	160	41,2	4,1	1,00
	I29	23	5,9	40	10,3	114	29,4	85	21,9	124	32,0	3,5	1,12
	I30	10	2,6	33	8,5	84	21,6	147	37,9	112	28,9	3,8	1,02
	I31	14	3,6	34	8,8	76	19,6	129	33,2	132	34,0	3,8	1,09
	I32	10	2,6	18	4,6	29	7,5	127	32,7	199	51,3	4,2	,97
	I33	1	,3	3	,8	17	4,4	67	17,3	153	39,4	4,07	,91
	I34	1	,3	8	2,1	23	5,9	121	31,2	233	60,1	4,4	,72
	I36	1	,3	11	2,8	46	11,9	149	38,4	180	46,4	4,2	,80
YGH	I38	3	,8	3	,8	27	7,0	119	30,7	235	60,6	4,4	,72
	I39			3	,8	20	5,2	103	26,5	261	67,3	4,6	,62
	I40			5	1,3	21	5,4	110	28,4	252	64,9	4,5	,65
	I41	1	,3	3	,8	25	6,4	117	30,2	241	62,1	4,5	,67
	I42			4	1,0	24	6,2	110	28,4	249	64,2	4,5	,65
	I43	1	,3	3	,8	13	3,4	93	24,0	278	71,6	4,6	,60
	I44	2	,5	5	1,3	16	4,1	86	22,2	278	71,6	4,6	,67
ÖGYOH	I45	2	,5	2	,5	22	5,7	84	21,6	278	71,6	4,6	,66
	I46	3	,8	1	,3	33	8,5	114	29,4	235	60,6	4,4	,72
	I48	2	,5	15	3,9	57	14,7	139	35,8	173	44,6	4,2	,87
	I49	5	1,3	8	2,1	37	9,5	139	35,8	198	51,0	4,3	,83
	I50	1	,3	1	,3	19	4,9	110	28,4	256	66,0	4,5	,62
	I51			1	,3	16	4,1	91	23,5	278	71,6	4,6	,56
	I52			3	,8	83	21,4	83	21,4	292	75,3	4,7	,53
	I53	2	,5			10	2,6	91	23,5	286	73,7	4,6	,57
	I54	2	,5			8	2,1	91	23,5	286	73,7	4,7	,55

Okul öncesi öğretmenliği bölümü öğrencileri, “Kendisi ile ilgili kararlar almasının engellenmesi (I9)” ifadesine %42 oranında; “Kendisini ilgilendiren konularda fikrinin sorulmaması(I10)” ifadesine% 47oranında; “Aile içerisinde edilen sohbette çocuğa söz hakkı verilmemesi (I11)” ifadesine %46 “Okulda herhangi bir konuda kendini ifade etmesine müsaade edilmemesi (I12)” ifadesine %48; “Kendi düşüncelerini geliştirebilmesi için gereken özenin gösterilmemesi(I13)” %46oranında olumlu katılım sağlamıştır. Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu bu maddelerin çocuğun İfade Özgürlüğü Hakkı’nın ihmali olduğunu düşünmektedir.

Öğrencilerin, “İstediği dine inanmayı seçebilmesi için gereken ortamın oluşturulmaması (I14)”ifadesine %20,6’sı kararsız kalınırken %30’u oranında katıldığını; “İstediği dine inanmayı seçme özgürlüğünün önemsenmemesi (I15)” ifadesine % 19,3’ü kararsız kalınırken %33’ü oranında katıldıklarını ifade etmiştir. Çocuğun istediği dine inanmayı seçebilmesi için gereken ortamın oluşturulmaması ve istediği dine inanmayı seçme özgürlüğünün önemsenmemesi maddelerinin öğrencilere ihmali düşündürmediği söylenebilir.

Tablo 32’deki verilere göre katılımcılar, “Yönelttiği soruların cevaplanmaması (I16)” ifadesine %46 oranında; “Gün içinde ne yaptığıyla ilgilenilmemesi (I17)” ifadesine %53 oranında; “Hayalleriyle ilgilenilmemesi (I18)” ifadesine %49 oranında; “İsteklerinin görmezden gelinmesi (I19)” ifadesine %48 oranında katıldığı görülmektedir. “Daha önce vefat etmiş bir çocuğun kimliğini kullanması (I26)” ifadesine %15,5 oranında katılmadığını ifade etmektedir.Katılımcıların, “Gelişim dönemine göre olması gerekenden şişman ya da zayıf olması(I29) ifadesine % 29,4’ükararsız kalınırken %32’si tarafından katılım sağlandığı görülmektedir. “Ailesinde arkadaşlarını tanıma isteği olmaması (I33)” ifadesine %39 oranında; “Evden dışarı çıktığında nereye gittiğinin bilinmemesi (I34)” %60 ile yüksek derecede katılım sağlandığı görülmektedir. Aynı zamanda “Çocuğun ev içinde yaşamsal tehlikeye uğrayabileceği etmenlere karşı tedbir alınmaması (I39)”ifadesine % 67 oranında; “Düşmelere karşı (balkon, pencere, duvar v.b) gerekli önlemlerin alınmaması (I40)” ifadesine %64 oranında; “Elektrik prizlerinde çocuk için tedbir

alınmaması (I41)” ifadesine %62 oranında; “Çocuğun ev dışında bulunduğu zamanlar için güvenlik önlemlerinin alınmaması (I42)” ifadesine %64 oranında; “Üstün zekalı çocukların eğitimleri için gereken koşulların sağlanmaması (I46) ifadesine %60 oranında olumlu katılım sağlanmıştır. “Gelişim dönemine göre olması gerekenden şişman ya da zayıf olması (I29) ifadesine % 29,4’ünün kararsız kalması ve sadece %32’sinin katılım sağlaması, gelişim dönemine göre normal olmayan fiziksel özelliklerin katılımcılar tarafından ihmal olarak algılanmadığını düşündürür.

Araştırmada katılımcıların%14’ü “Farklı etnik kökene sahip çocukların kendi kültürlerine uygun ortamların hazırlanmaması (I48)”ifadesine katılmamaktadır. “Mülteci ya da sığınmacı çocukların eğitimlerinin devam ettirilmemesi (I49)” ifadesine %35 katılmaktadır.Katılımcılar, “Fiziksel yetersizliği olan çocuk için ev ve okul ortamının düzenlenmemesi (I50)” ifadesine %66 oranında; “Görme yetersizliği olan çocuğun eğitimi için gerekli ortamın sağlanmaması (I51)”ifadesine %71 oranında;“Görme yetersizliği bulunan çocuk sokağa çıkmadan önce gerekli tedbirlerin alınmaması (I53)” ifadesine %73 oranında; İşitme yetersizliği bulunan çocuğun eğitim ortamının ona göre düzenlenmemesi (I54) ifadesine %73 oranında katılım sağlanmıştır.“Zihinsel yetersizliği olan çocuğun tuvalet ihtiyacının zamanında karşılanmaması (I52)” ifadesine katılımcıların %21’i kararsız kalırken %75’i katılım sağlamıştır. Sonuç olarak öğrencilerin yetersizliği olan çocukların ihmali konusundaki farkındalıklarının özel gereksinimi olan çocukların ihmali konusundan fazla olduğu gözlenmektedir.

Tablo 33. Katılımcıların Ölçek İfadelerine Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımı

Boyutlar	Madde Numarası	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		$\bar{X}$	S.S.
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Fiziksel İstismar	S2	4	1,0	7	1,8	56	14,4	158	40,7	160	41,2	4,2	,82
	S3	7	1,8	9	2,3	77	19,8	137	35,3	155	39,9	4,1	,92
	S5	4	1,0	3	,8	27	7,0	93	24,0	260	67,0	4,5	,74
	S6	4	1,0	31	8,0	100	25,8	126	32,5	123	31,7	3,8	,99
	S8	7	1,8	40	10,3	78	20,1	128	33,0	132	34,0	3,8	1,05
	S9	6	1,5	20	5,2	80	20,6	103	26,5	175	45,1	4,0	1,00
	S10	6	1,5	15	3,9	67	17,3	131	33,8	168	43,3	4,1	,94
	S12	2	,5	16	4,1	36	9,3	112	28,9	219	56,4	4,3	,85
Cinsel İstismar	S14	17	4,4	23	5,9	101	26,0	91	23,5	151	38,9	3,8	1,13
	S15	19	4,9	29	7,5	120	30,9	101	26,0	117	30,2	3,6	1,12
	S19	12	3,1	25	6,4	108	27,8	107	27,6	132	34,0	3,8	1,06
	S20	17	4,4	31	8,0	141	36,3	84	21,6	112	28,9	3,6	1,11
	S21	31	8,0	41	10,6	142	36,6	88	22,7	81	20,9	3,3	1,16
	S22	7	1,8	27	7,0	85	21,9	147	37,9	119	30,7	3,8	,98
	S23	23	5,9	29	7,5	117	30,2	106	27,3	107	27,6	3,6	1,14
Duygusal İstismar	S25	5	1,3	22	5,7	70	18,0	161	41,5	126	32,5	3,9	,92
	S26	3	,8	18	4,6	65	16,8	126	32,5	173	44,6	4,1	,92
	S27	11	2,8	15	3,9	48	12,4	126	32,5	186	47,9	4,1	,99
	S28	6	1,5	13	3,4	63	16,2	132	34,0	171	44,1	4,1	,92
	S29	4	1,0	19	4,9	107	27,6	124	32,0	129	33,2	3,9	,95
	S30	13	3,4	45	11,6	94	24,2	117	30,2	115	29,6	3,7	1,11
	S31	4	1,0	22	5,7	79	20,4	135	34,8	143	36,9	4,0	,95
	S32	4	1,0	17	4,4	79	20,4	132	34,0	153	39,4	4,0	,93

Araştırmaya katılan okul öncesi öğrencileri “Kendine, çevresindeki insanlara/nesnelere zarar verme eğiliminin olması (S2)” %41 oranında; “Hayvanlara kötü davranması (S3)” ifadesine %39 oranında; “Yanına yaklaşıldığında ürkmesi (S5)” ifadesine %67 oranında; “Konuşmaktan çekinmesi ya da alçak tonda konuşması (S8)” ifadesine %34 oranında; “Sık sık altını ıslatması (S9)” ifadesine %45 oranında olumlu katılım sağlamışlardır. Katılımcıların genel olarak fiziksel istismar konusunda farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. İlave olarak

katılımcıların çocuğun hayvanlara kötü davranmasının sebebinin fiziksel istismar öyküsüne sahip olabileceğinden kaynaklandığını düşünmedikleri kanısına varılabilir.

Katılımcılar, “Hata yaptıktan sonra ağlamaya başlaması (S6)” ifadesine %25’i katılmazken, %31 katılmaktadır. Aynı zamanda katılımcılar, “Sıklıkla şiddet içeren oyunlar ya oyuncaklarla oynaması (S10)” ifadesine %43 oranında; “Yanında sıklıkla kesici/delici aletle okula gelmesi (S12) ifadesine %56 oranında; “Cinsel organıyla oynaması (S14)” ifadesine %32’si kararsız kalırken %38’i katılmaktadır. Katılımcıların içerisinde şiddeti ifade eden maddeleri daha çok fiziksel istismarla bağdaştırdığı, bu açıdan fiziksel istismarın davranışsal belirtilerine göre farkındalıklarının daha yüksek olduğu söylenilebilir.

Tablo 33’deki verilere göre katılımcılar, “Tuvalet alışkanlığının bozulması (S15)” ifadesine %30 oranında kararsız; “Gaitasını (kaka) tutması (S20)” ifadesine %36 oranında kararsız; “Şişe/suluktan su içmek istememesi (S21)” ifadesine %36 oranında kararsız; “Resimlerinde sivri nesnelere (kuleler vb.) çizmesi (S23)” ifadesine %30 oranında kararsız kamışlardır. “Nedensiz ve sürekli karın ağrısından şikayet etmesi (S19) ifadesine %27 oranında kararsız kalırken %34 katılmıştır. “Yetişkinlerle iletişim kurmaktan çekinmesi (S22)” ifadesine %37 oranında katılım sağlamışlardır. Sonuçlar yorumlanacak olursa okul öncesi öğretmen adaylarının cinsel istismarın davranışsal belirtilerine yönelik farkındalık düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir.

“Eşyalarını kullanırken aşırı kaygılı davranması (S25)” ifadesine %41 oranında; “Kendi bedenini beğenmemesi (S26)” ifadesine %44 oranında; “Cinsiyetinden utanması (S27)” ifadesine %47 oranında; “Diğer insanlara karşı aşağılayıcı dile ya da davranışa sahip olması (S28)” ifadesine %44 oranında olumlu katılım sağlamışlardır. “Lider rolünü üstlenmeme ya da sürekli lider rolünü üstlenme isteğinin olması (S30)” ifadesine %32 oranında; “Konuşurken göz teması kurmaması, sesini alçak tonda kullanması (S31)” ifadesine %36 oranında; “Konuşmasında sonradan meydana gelen bozulmalar olması (S32)” ifadesine %39 oranında katılmışlardır. Son olarak katılımcıların %27’si “Grup etkinliklerine katılmak istememesi (S29)” ifadesine kararsız kalırken %33’ü olumlu katılım sağlamıştır. Öğrencilerin çocuğun eşyalarına karşı kaygılı davranışlarını, bedenini

beğenmemesini, cinsiyetinden utanmasını, aşağılayıcı bir dile sahip olmasını içeren maddeleri duygusal istismar belirtisi olarak görmüşlerdir. Yine çocuğun kendini ifade etmesindeki güçlüğüle ilgili olan maddeleri de duygusal istismarla ilişkilendirmişlerdir. Bu anlamda duygusal istismarla ilgili farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu söylenilebilir.

BÖLÜM V

5.TARTIŞMA

Bu araştırma çocukların karşılaştıkları ilk öğretmenler olan okul öncesi öğretmen adaylarının istismar ve ihmali önleme veya tekrarlanmasına engel olma konusundaki yadsınamaz öneminden dolayı onların istismar ve ihmal ile ilgili farkındalıklarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmada okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmali konusundaki farkındalıkları incelenirken aynı zamanda katılımcıların yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi ve konu ile ilgili daha önce eğitim almış olma durumları gibi değişkenlere göre farklılıklarına bakılmıştır. Bu doğrultuda elde edilen bulgular literatürde yer alan kaynaklar ile desteklenerek tartışılmıştır.

Çalışmaya katılan okul öncesi öğretmen adaylarının %54.1'i daha önce çocuk istismarı ya da ihmali ile ilgili herhangi bir eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Hem çocuk istismarı hem de ihmali konulu eğitim alanların oranlarının %32 olduğu görülürken sadece çocuk istismarı konulu eğitim alanların %8, sadece çocuk ihmali konusunda eğitim alanların oranının ise %4,6 olduğu gözlenmiştir. Genel toplamda ÇİHFÖ ölçeğine bakıldığında çocuk ihmali farkındalığının okul öncesi öğretmen adaylarında çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarına göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan test sonucunda ortalamalar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir ($F=4,351, p<0,05$). Sadece çocuk istismarı konusunda eğitim alanlar ile hem ihmal hem de istismar eğitiminin ikisini beraber alanlar ve bu konuda hiç eğitim almayanlar arasında farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Buna göre çocuk ihmali farkındalığının okul öncesi öğretmen adaylarında çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarının farklılaşan bir faktör olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda ÇİFÖ ölçeğine baktığımızda çocuk istismarı farkındalığının okul öncesi öğretmen adaylarında çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarına göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan test sonucunda ortalamalar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir ($F=3,392, p<0,05$). Cinsel istismar ile hem

istismar hem ihmal eğitimini ikisini birden alanlar arasında ve her iki eğitimi alanlar ile hiçbir eğitimi almamış olanlar arasında farklılık görülmektedir. Buna göre her iki eğitimi almış katılımcılar ile istismar eğitimi alanlar ve hiçbir eğitimi almayanlar arasında farklılık vardır.

Sonuçlar incelendiğinde katılımcıların çocuk istismarı ve ihmali konusundaki farkındalık düzeyleri üzerinde yaş aralığı ve sınıf düzeylerinin hem ÇİHFÖ hem de ÇİFÖ de anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır

ÇİHFÖ için çocuk ihmali farkındalığının okul öncesi öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan test sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($t=-2,148$, $p<0,05$). Buna göre cinsiyetin, çocuk ihmali farkındalığında farklılaşan bir faktör olduğu söylenebilir. ÇİFÖ’de ise çocuk istismarı farkındalığının öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan test sonucunda ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($t=-2,655$, $p < 0,05$). Buna göre cinsiyetin, çocuk istismarı farkındalığında konusunda farklılaşan bir faktör olduğu söylenilebilir.

Çocuk istismarı farkındalık düzeyleri ÇİFÖ de kadınların ($\bar{X} = 4,01$) oranıyla, erkeklerden ($\bar{X} = 4,01$) daha yüksek bulunduğu görülmektedir. Katılımcıların çocuk ihmali farkındalık düzeyleri ÇİHFÖ için cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Kadın öğrencilerin ($\bar{X} = 4,36$) oranla, erkeklere ($\bar{X} = 4,23$) göre farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bunun sebebinin çalışmaya katılan kadın öğrencilerin sayısının erkek öğrencilere oranla daha yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Genel olarak ÇİHFÖ için farkındalık düzeylerinin incelenmesi amacıyla alt boyutlara bakıldığında ise İÖH ve YGH alt boyutlarını oluşturan ihmal belirtileri konusunda katılımcıların farkındalık düzeylerinin genel olarak yüksek olduğu görülmektedir.

ÖGYOH boyutunun sonuçlara baktığımızda ise gelişim dönemine göre normal düzeyde olmayan fiziksel özelliklerin ihmalî düşündürebileceği konusunda katılımcıların yoğunlukla kararsız kalması ya da katılmaması bu durumların ihmal olarak algılanmadığını düşündürürken diğer maddeler için verilen cevaplar incelendiğinde çocuğa hayati risk oluşturabilecek ihmaller konusunda farkındalıklarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

İYYSEH boyutunun sonuçları incelendiğinde ise öğrencilerin yetersizliği olan çocukların ihmalî konusundaki farkındalıklarının özel gereksinimi olan çocukların ihmalî konusundaki farkındalıklarından yüksek olduğu gözlenmektedir. Mülteci, sığınmacı çocukların eğitimlerinin devam ettirilmemesi, eğitim ortamlarına katılımlarının sağlanması için gerekenlerin yapılmaması, farklı etnik kökene ait çocukların kendi dillerini öğrenebileceği, kültürlerini tanıyabileceği, öğrenip yaşatabileceği ortamlar sunulmaması durumlarının çocuk ihmalî olarak görülmediği sonucuna varılmıştır.

ÇİFÖ'nün alt boyutları incelendiğinde ise katılımcıların genel olarak Fiziksel İstismar konusunda farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu görülmekte olup çocuğun hayvanlara kötü davranmasının sebebinin fiziksel istismar öyküsüne sahip olma ihtimalinden kaynaklandığını düşünmedikleri kanısına varılabilir. Cinsel İstismar alt boyutu ile ilgili sonuçlar yorumlanacak olursa; anal yolla istismara uğrayan çocukların gaitasını yapmak istememesi, oral yolla istismara uğrayan çocukların penis şeklini andıran nesnelere ağzına yaklaştırmak istememesi, uygulanan istismar şeklinin içinde penis varsa eğer resimlerinde sürekli penise benzeyen sivri kuleler/nesnelere çizmesi gibi alan yazında ifade edilen belirtilerle ilgili maddelere cevap verirken yoğunlukla kararsız kalmaları ya da katılmamaları okul öncesi öğretmen adaylarının cinsel istismarın davranışsal belirtilerine yönelik farkındalık düzeylerinin düşük olduğu kanısına ulaşılmasına neden olmuştur. Duygusal İstismar alt boyutu incelendiğinde katılımcıların çocuğun eşyalarına karşı kaygılı davranışlarını, bedenini beğenmemesini, cinsiyetinden utanmasını, aşağılayıcı bir dile sahip olmasını içeren maddeleri duygusal istismar belirtisi olarak kabul ettikleri görülmüştür. Yine çocuğun kendini ifade edebilmesindeki güçlüğüyle ilgili

olan maddeleri de duygusal istismarla ilişkilendirmişlerdir. Bu anlamda duygusal istismarla ilgili farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu söylenilebilir. Literatür incelendiğinde araştırma sonuçlarıyla aynı doğrultuda bulgular olduğu gözlenmiştir.

Mckee ve Dillenburger'ın 2009 yılında Kuzey İrlanda'da öğretmenlik eğitimi alan 216 1. sınıf öğrencisi ile yaptığı araştırmada istismar ve ihmalin belirtileri ile risk oluşturduğu durumları tanımlama anketi uygulanmış birçok öğrencinin istismar türleri arasındaki farkları bilmediği tespit edilmiştir (Sağır, 2013; Mckee ve Dillenburger, 2009).

Pala (2011) öğretmen adaylarının henüz eğitim aşamasındayken çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerini ölçmek amacıyla yaptığı çalışmada, çalışma grubunu fen ve matematik bölümü öğretmen adayları oluşturmuştur. Çalışmaya 171 öğrenci davet edilmiştir. Araştırmaya katılanların 156'sı (%91.2) daha önce konu ile ilgili eğitim almadıklarını belirtirken katılımcıların %20.5'inin fiziksel, %28.1'inin cinsel, %16.4'ünün de duygusal istismarı tanımlamakta, %18.7'sinin ise çocuk ihmali tanımlamakta yetersiz olmaları dikkat çekmiştir. katılımcıların 23'ünün istismar ve ihmalden şüphelendiği durumlarda herhangi bir yere bildirmediği belirtilmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%87.7) hukuki açıdan bildirmekle yükümlü olduklarını bilmektedirler. Yüzde 73.7'si bildirimde bulunmanın Milli Eğitim'in politikasının gereği olduğunu belirtirken %96.5'i ahlaki açıdan bildirmek gerektiğini ifade etmişlerdir.

Sağır (2013) Kayseri ilindeki okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali konusundaki görüşlerini ve farkındalık düzeylerini tespit etmek için yapılmıştır. Öğretmenlerin %89,7'si konu ile ilgili daha önce hiç eğitim almadıklarını, %75,8'i çocuk koruma kanunu bilmediklerini ve %70,8'i bilgilendirilmelerine ihtiyaç olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar kendilerinin orta düzeyde yeterli olduklarını belirtirken çalışmanın sonucuna göre farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu gözlenmiştir.

Sarıbaş (2013) okul öncesi öğretmenleriyle çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili farkındalık düzeylerini ölçmek için anket kullanarak tarama niteliğinde araştırma

yapmıştır.Çalışmanın sonuçları incelendiğinde öğretmenler için fiziksel istismar bulgularını saptamanın cinsel ya da duygusal istismar bulgularını saptamaktan daha kolay olduğu, bu konudaki farkındalıklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir

BÖLÜM VI

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma sonucu elde edilen verilere ait bulgulara dayanarak sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

6.1.Sonuç

Araştırmanın verilerinin analizlerinin değerlendirilmesinden sonra şu sonuçlara varılmıştır:

1. Katılımcıların demografik grafikleri incelendiğinde yaş aralığı değişkeninin Çocuk İhmali Farkındalığı'nı ve Çocuk İstismarı Farkındalığı'nı etkilemediği görülmüştür.

2. Katılımcıların demografik grafikleri incelendiğinde cinsiyetin Çocuk İhmali Farkındalığı'nı ve ÇİHFÖ'nin alt boyutu olan İfade Özgürlüğü Hakkı (İÖH) ile Özel Gereksinimleri ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları (ÖGYOH)'nın farkındalık düzeyi belirlemede etkili olduğu gözlenmiştir. Cinsiyet, ÇİFÖ ile onun alt boyutları olan duygusal ve cinsel istismar konusunda da farkındalık düzeyini yükselten bir değişken olmuştur. Bunun nedeninin kadın öğrencilerin sayısının erkek öğrencilere oranla çok daha fazla olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

3. Demografik grafiklerde bulunan sınıf düzeyinin çocuk istismarı ve çocuk ihmali konusundaki farkındalık düzeylerini etkilemediği görülmüştür. Staj ile uygulamalı derslerin ve bu sebeple çocukları daha çok gözlemleme fırsatı elde etmenin tek başına çocuk ihmali farkındalığını arttırmak için yeterli olmadığı yorumu yapılabilir.

4. Çocuk istismarı ve ihmali kavramları ile ilgili farkındalık kazandırmanın en çok tercih edilen yolu konu ile ilgili insanlara eğitim vermektir. Demografik grafiklere bakıldığında okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmali konusunda daha önce eğitim almış olma durumlarının ÇİHFÖ, Özel Gereksinimleri ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları (ÖGYOH) ve Yaşam Ve Gelişim Hakkı (YGH) için aynı zamanda ÇİFÖ için farklılaşan bir faktör olduğu görülmektedir. Hem istismar hem ihmal eğitimi alanlar ile sadece istismar eğitimi

alanlar ya da bu konuda hiç ders almayanlar arasında farklılık olduğu görülmüştür. İstismar ve ihmal eğitimi birlikte alanların sadece istismar eğitimi alanlara göre farkındalığının yüksek çıkması, eğitimin kapsamının genişlemesi sebebi ile beklenen bir durumdur. Ancak bu noktada konu ile ilgili hiç eğitim almamış olanların sadece istismar eğitimi almış olanlara göre farkındalık düzeylerinin yüksek çıktığı görülmüş, bunun sebebi olarak sayıca üstün olmalarının oranı yükseltmiş olabileceği düşünülmüştür. Bunun yanında ÇİFÖ'nün alt boyutu olan cinsel istismarda ise ihmal-istismar eğitimi alanların farkındalık düzeyinin sadece istismar eğitimi alanlara göre yüksek çıktığı görülmektedir. Alınan eğitimin kapsamının genişlemesinin bu duruma yol açtığı düşünülebilir.

5. Öğretmen adaylarının ÇİHFÖ'nün alt boyutu olan İfade Özgürlüğü Hakkı (İÖH) ile ilgili maddelere yönelik farkındalığının yüksek olduğu görülmüştür. Ancak maddelerin içerisinde yer alan din seçme özgürlüğü içeren tanımlara katılımın düşük olduğu gözlenmiştir. Katılımcıların dogmatik ve kültürel aktarımda çocuğa ısrar edilmesi dolayısı ile çocuğun kendi özgün fikrini bu konuda savunamamasını ihmal kapsamında görmedikleri yorumu yapılabilir.

6. Öğretmen adaylarının ÇİHFÖ'nün alt boyutu olan Özel Gereksinimleri ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları (ÖGYOH) ile ilgili maddelere verilen cevapların oranına bakıldığında çocuk için hayati tehlike oluşturmayacak davranışları ihmal olarak görmeyebildikleri ancak çocuk için hayati tehlikelere yol açabilecek davranışlar için farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu gözlenmiştir.

7. Öğretmen adaylarının İnsana Yakışır Bir Yaşam Standardına Erişim Hakkı (İYYSEH) ile ilgili farkındalıklarının oldukça yüksek olduğu gözlenmiştir. Ancak yetersizliği olan çocukların haklarının ihmal edilmesi konusunda özel gereksinimleri olan çocukların haklarının ihmal edilmesine göre farkındalıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun sebebinin öğretmen adaylarının bu hakları önem sırasına koymuş olabileceği dolayısı ile en temel gereksinimlerin ihmaline karşı daha hassas olabilecekleri düşünülmektedir.

8. Öğretmen adaylarının ÇİFÖ'nün alt boyutu olan Fiziksel İstismar ile ilgili farkındalık düzeylerine bakıldığında, davranışsal belirtileri tespit etmekte oldukça yüksek olduğu gözlenirken şiddetin ruhsal belirtileri konusunda daha düşük

kalmışlardır. Bunun sebebinin şiddeti şiddetin doğurabileceği kanısıyla şiddet içeren hareketleri fiziksel istismarla daha kolay eşleştirebiliyor olmaları ancak şiddetin sebep olduğu duygusal bozukluklar dolayısıyla oluşan davranışları eşleştiremiyor olmalarıdır.

9. Öğretmen adaylarının ÇİFÖ'nün alt boyutu olan Cinsel İstismar ile ilgili farkındalık düzeylerine bakıldığında diğer boyutlara göre farkındalıklarının oldukça düşük olduğu gözlenmiştir. Cinsel istismarın sonucunda oluşan davranış direkt olarak cinselliğe işaret etmiyorsa öğretmen adaylarının bunları tanımlamakta güçlük çektiği düşünülebilir.

10. Duygusal istismar alt boyutuna bakıldığında ise öğretmen adaylarının farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının duygusal istismar belirtilerini daha kolay adlandırabildiği yorumu yapılabilir.

6.2.Öneriler

1. Çocuk ihmali ve istismarı konusunda öğretmen adaylarının lisans döneminde ve sonrasında gerekli eğitimi ders kapsamında almaları sağlanılabilir.

2. Geleceğimiz olan çocukların fiziksel, zihinsel, psikolojik gelişimleri hepimizin ilk önceliği olması gerektiği için öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmali konusunda farkındalıklarını artırmak için mezuniyet öncesi konu ile alakalı proje ya da bitirme tezi hazırlamaları istenebilir.

3. Öğretmen adaylarının, çocuk istismarı ve ihmali konusunda ilk öğretim öğrencilerini bilinçlendirmek amaçlı ders kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda uygulamalı olarak çocukların yaş ve seviyesine uygun olarak seminer ya da etkinlik düzenlemeleri istenilebilir.

4. Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği içerisinde öğretmen adayları mesleğe başlamadan önce çocuk istismarı ve ihmali konusunda zorunlu hizmet içi eğitime tabi tutulabilir.

5. Toplumun geleceği toplumda yetişen sağlıklı bireylerin niteliğiyle doğru orantılıdır. Bu anlamda çocukların sağlık birey olarak yetişebilmeleri, istismar

ve ihmalden korunabilmeleri için gereken farkındalık ve sorumluluk sadece öğretmen adaylarında değildir. Her bireyin çocuk istismarı ve ihmali konusunun ciddiyetinin farkında olması, tanısı, önlemleri ve tedavi süreci hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bu nedenle üniversitelerin tüm bölümlerinde çocuk istismarı ve ihmali konusu zorunlu ders kapsamında okutulmalıdır.

6. Çocuk istismarı ve ihmali sorununun çözümü için tüm kurumların ve kişilerin ortaklaşa çalışması gerekmektedir. Bu nedenle öğretmen adaylarının, yetişkinlerin ve çocukların bilinçlendirilmesi için kitle iletişim araçlarından faydalanılarak konu hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanabilir.

7. İstismar ve ihmalin büyük çoğunluğunun ebeveynler ya da çocuğa bakmakla yükümlü kişiler tarafından yapıldığı göz önünde bulundurulursa, ebeveynlerin ya da çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin Halk Eğitim Merkezlerinde çocuk istismarı ve ihmali konusunda eğitim almaları sağlanabilir.

8. Farkındalık ve bilinç kazanmak için üniversiteye kadar beklenmemesi adına çocuk istismarı ve ihmali konusu MEB tarafından ders kapsamına alınabilir hatta sınıf düzeylerine göre ayrıca bir ders olarak müfredatta yer alabilir.

9. Öncelikli olarak çocuk hakları bu doğrultuda istismar ve ihmalin tanımı, belirtileri, şahit olunması durumunda bildirim yapılacak kurumlar ile ilgili medyanın gücünden yararlanılarak halkı bilinçlendirme politikaları izlenmelidir.

10. Şiddetin şiddeti doğurduğu bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda televizyonda kadınlara, erkeklere, çocuklara ve hayvanlara uygulanan her türlü fiziksel, cinsel, duygusal şiddetin meşru gösterildiği program ve dizilere yaptırımlar uygulanmalıdır.

11. İnternet kullanımındaki artışın sonucunda çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisinin önlenmesi adına etkili internet denetimi sağlanmalıdır.

12. Ayrıca istismar ve ihmalin önlenmesi için gereken yasal düzenlemeler yapılmalı. Çocuğun fiziksel, zihinsel ve ruhsal bütünlüğüne zarar verecek herhangi bir davranışın karşılığında muhakkak caydırıcı hukuki yaptırımlar olmalıdır.

13. Çocuk istismarı, en temel bakış açısıyla bile bir hak ihlalidir dolayısı ile kişi hak ve hürriyetine saygı duymayı öğrenebilmek adına yapılması gereken en

uzun vadeli ancak en etkili sonuçlar elde edebileceğimiz çalışma; özellikle ülkemizde ataerkil sistemin ve eril düşüncenin otoritesine son vermek olacaktır. Erkeğin üstün kabul edildiği, kadınların ve çocukların üzerinde her türlü hakka sahip olduğuna inanılan, gücü elde eden tarafın karşısındakilere istediğini yaptırabileceği fikrinin yerleştirildiği zihinler hem kadın için hem de erkek için her türlü şiddet ve zorbalığı bilinçaltında ve toplum nezdinde meşru kılmaktadır. Kadınlara ve çocuklara uygulanan her türlü kötü muamelenin genel olarak toplumda atfedilen değer sıralamasından kaynaklandığı herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Bu durumun sadece kadınlar ve çocuklarda değil erkeklerde de psikolojik tahribat yaratması, grift yanlışların da ihmale, istismara sebebiyet vermesi ataerkil kültürün revize edilmesini gerekli kılmaktadır.

KAYNAKÇA

Adalı, N. (2007). *10-12 Yaş Grubu Çocuk İstismarı Ebeveyn Ve Çocuk Bilgilendirme Çalışması*. Tezsiz Yüksek Lisans Programı Dönem Projesi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akçay, Ş. (2008). *İstanbul Üniversitesine Bağlı Tıp Fakültelerinde Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalları İle Travma Ve Acil Cerrahi Birimlerinde Görev Yapan Son Dönem Tıpta Uzmanlık Öğrencilerinin Çocuk İhmali Ve İstismarı Konusunda Bilgi, Deneyim Ve Davranışlarını Belirleme Araştırması*. Uzmanlık Tezi. İstanbul:İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı.

Akgiray, A. (2007). *Çocuk istismarı: 8-10 Yaş Çocuklarda İstismarı Önleme Yöntemleri*. Tezsiz Yüksek Lisans Programı Dönem Projesi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aksoy,İ.(2011). *Türklerde Aile Ve Çocuk Eğitimi*.Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research Cilt: 4 Sayı: 16 Volume: 4 Issue: 16 Kış 2011 Winter 2011

Aksu, G., Eser, M.,T., ve Güzeller, C., O. (2017). *Açımlayıcı Ve Doğrulayıcı Faktör Analizi ile Yapısal Eşitlik Modeli Uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi.

Araz, Y. (2013). *16. yüzyıldan 19. yüzyıl başlarına: Osmanlı Toplumunda Çocuk Olmak*.İstanbul: Kitap Yayın Evi 196 shf.ISBN: 978-605-105-118-5.

Araz, Y. (2014). *Osmanlı Toplumunda Çocukluk*.

<https://soundcloud.com/ottoman-history-podcast/osmanli-toplumunda-cocukluk-yahya-araz>. Erişim Tarihi: 09.10.2018

Arpacı, A. *Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler)*. 2. bs., İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.ğ., 2000, s. 8.

Ayan S., Kocacık F.(2009).*Çocuk İstismarı: Sivas (Türkiye) Örneği* . Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi Cilt:6 sayı:1

Ballı, Ö. (2010). *Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne Başvuran Çocuk İstismarı Ve İhmali Olgularının Değerlendirilmesi*. Uzmanlık Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı.

Bahar, G., Bahar, A. (2009). *Çocuk İstismarı ve İhmali: Bir Gözden Geçirme*. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 4 (12).

Bakır, E. , Kapucu, S., (2017). *Çocuk İhmali ve İstismarının Türkiye'de Yapılan Araştırmalara Yansımaları: Bir Literatür İncelemesi*. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2017, 4(2), 13–24

Bayhan, P., (2017). *Erken Çocukluk Döneminde Değerlendirme*. Ankara: Hedef Cs Basın Yayın.

Bekçi, B. (2006). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Aile İçi Çocuk İstismarı Ve Öfke Tetikleyicileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Beyazıt, U. (2017). *Çocuk İhmalinin Önlenmesine Yönelik Anne Eğitim Programının Etkililiği*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Beyazova, U. ve Şahin, F. (2011). *Çocuk İhmali Ve İstismarı Terimleri Sözlüğü*. SözlükDergisi,2(4) 1-21

Biçer, Ü., Tırtıl, L., Kurtaş, Ö., Aker,T., (2011). *Adli Psikiyatri*. Birinci Basamakta Adli Tıp 2.baskı syf 250

Bilgin, Ö. (2015). *Cinsel İstismar Mağduru Çocukların Psiko-sosyal Durumlarının İstismara Ait Özellikler Açısından Tanımlanması*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Bilginer Ç. ,Tural Hesapçioğlu S. , Kandil S., *Çocukluk Çağı Cinsel İstismarı: Mağdur ve Sanık Açısından Çok Yönlü Bakış*. Düşünen Adam Psikiyatri Ve Nörolojik Bilimler Dergisi The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences 2013;26:55-64

Bozkurt E., Kütükçü M.A., Poyraz Y., *İnsan hakları mevzuatı*. Asil Yayın Dağıtım 1. Baskı Syf. 448, 2004

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak E., Akgün O.E., Karadeniz, S., Demirel, F., (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Can, A. (1995). *Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine Ve İletişimine Etkileri*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Can, T. (1995). *Deri is Kolunda Çalışanların İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Açısından Sorunları*. Türk-İş Deri İş Kolunda Çalışan Çocukların Sorunları Eğitim Semineri. Ankara: TÜRK-İŞ Yayınları, 42.

Cuadra E.L. , Jaffe A.E., Thomas R., Dilillo D., *Child Maltreatmentand Adult Criminal Behavior: Does Criminal Thinking Explain The Association?*.Child Abuse ve Neglect The International Journal (TIJ) Volume 38, Issue 8, August 2014, Pages 1399-1408

Cummings EM, Zahn-Waxler C, Radke-Yarrow M. *Young Children's Response To Expressions Of Danger And Affection By Others In The Family*. Child Development 1981; 56: 1274.

Currie j., Widom S. C.,*Long-Term Consequences Of Child Abuse And Neglect On Adult Economic Weel-Being*.Child Maltreat. 2010 May;15(2):111-20. American Professional Society on the Abuse of Children, SAGE Publications RG Journal Impact: 3.41

Çağlarırnak, A. (2006). *Yerleşik Olan Ve Olmayan Ailelerde Çocuk İstismarı Yaygınlığının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çakıcı, E. (2002). *Çocuk İstismarının Öfke İfade Tarzına Etkisi*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Çelik, M. (2017). *Deneyimsel Oyun Terapisinin Çocuk Evlerinde Kalmakta Olan 3-10Yaş Grubu Çocukların Çocukluk Çağı Travma Sonrası Duygusal Stres Düzeyine Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Dağlı, S. (2008). *Aile İçi Çocuk İstismarı İle Bilişsel İşlevler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dervişoğlu, S. (2012). *Çocuk İstismarı Ve İhmali Açısından SokaktaÇalışan Çocuklar Ve Avrupa Birliği Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Deveci, E., Açık, Y., *Çocuk İstismarı Nedenlerinin İncelenmesi*. Arşiv 2003; 12: 396

Dural M., Öğüz T., *Kişiler Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2001, s.13 9A.e.

Durmuşoğlu, N., Doğru, S.Y., *Çocukluk Ökseleyici Yaşantılarının Ergenlikteki Yakın İlişkilerde Bireye Etkisinin İncelenmesi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2006 Sayı 15 ISSN:1302-1796

Dursunkaya, D, Çetin F.Ç, Coşkun A., Miral S, Motavallı N, Pehlivantürk B (2008). *Duygusal Örselenme Ve İhmal*. Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı. Ankara: Hekimler Yayın Birliği. s, 478-487.

Ergündüz, Z.Ş. (2010). *Çocuk Suçluluğunda Çocuk İstismarıOlgularının Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.

Erikson E.H., (1963). *Childhood And Society*. Newyork; W.W.Norton

Erkman, F. (1999). *Çocukların Duygusal Ezimi*. Ankara: Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi Serbest Bildiriler Kitabı.

Essali, A. (2005). *Intervention In Child Abuse And Neglect: An Emerging Subspecialty In Child And Adolescent Psychiatry*. Official Journal Of The World Psychiatry Association. Oct;4(3): 160.

Garbarino J., *The Human Ecology of Child Maltreatment: A Conceptual Model for Research*. Journal of Marriage and Family, Vol:39, No:4,1977, s. 724

George, D.,ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0update (10a ed.)* Boston: Pearson

Göcek, G.(2009). *Suç Faili Olan Çocuklar Açısından Çocuk Suçluluğu Ve Çocuklara Uygulanan Ceza Ve Güvenlik Tedbirleri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.

Gören, Z. *Çocuğun Temel Hakları*. Anayasa Yargısı 15: Anayasa Mahkemesi'nin 36. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler 27-28 Nisan 1998, No:40, 1998, s. 118

Güçray, S.(1989), *Çocuk Yuvasında Ve Ailesinin Yanında Kalan 9,10,11 Yaş Çocuklarının Öz Saygı Gelişimini Etkileyen Bazı Faktörler*.Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güler, B.(2009). *Televizyon Yayınlarında Çocuk Ve Çocuk Sorunlarının İşlenişi: TRT'de Çocuk Temalı Yayınların Analizi*. Yüksek Lisans Tezi. Konya:Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., ve Aydoğan, S. (2002). *Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal Ve Fiziksel İstismar İhmal Davranışı Ve Bunu Etkileyen Faktörler*. Cumhuriyet Üniversitesi, Tıp Fakültesi Dergisi, 24(3), 128-134.

Gür, A. (2016), *Çocuk Evlerinde Yaşayan Çocuklar İle Ailesiyle Birlikte Yaşayan Çocukların Akran İlişkileriyle Sosyal Davranışlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Güven, S. (2014), *Çocukların Medyada Temsili: İyi, Kötü ve Mağdur Çocuk*. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yavuzer, H. (2006), *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 11. basım, s. 8.

Harford T.C., Yi H., Grant B.F. (2014), *Associations between childhood abuse and interpersonal aggression and suicide attempt among U.S. adults in a national study*. Child Abuse ve Neglect The International Journal (TIJ) Volume 38, Issue 8, August, Pages 1389-1398

İHD (İnsan Hakları Derneği), (2008). *Çocuk İhmali ve İstismarını Önleme*. Öğretmenler ve Aileler İçin Eğitim Kılavuzu, Syf.15 ISBN: 978 - 975-7090- 23-6.

İnanç Yazgan, B. , Bilgin, M. , Atıcı Kılınç, M. (2007), *Gelişim Psikolojisi Çocuk ve Ergen Gelişimi Bölüm II*. Ankara: Pegem A Yayıncılık Syf:11.

İnci, Y. (2010). *Çocukların Cinsel Suistimali ve İstismarının Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Boyutları*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İpek, A. (2010). *Suçta Sürüklenen Çocukların Okul Dönemlerinin İncelenmesi ve Bu Dönemde Barındırdıkları Risk Faktörlerinin Belirlenmesi: Ankara, İstanbul ve İzmir Jandarma Çocuk Merkezleri Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü.

İşmen, Esra A. (2004), *Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçek Geliştirme Çalışması*. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı I 207-221.

Kanak, M. (2011). *0-10 Yaş Çocuk Cinsel İstismarının Sanal Medyadaki Yansıması*. Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kanak, M. (2015). *Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Duygusal İhmal ve İstismara Yönelik Bilgi ve Farkındalıklarına Destek Eğitim Programının Etkisi*. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kara Doruk, S. (2012). *0-14 Yaş Çocuğu Olan Annelerin Çocuklarına Yönelik Fiziksel ve Duygusal İstismar/İhmal Durumu*. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. s.773.

Karataş, Z. (2016). *Çocuk Adalet Sistemi Kapsamında Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Uygulamaların Nitel Analizi*. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Kaya, İ. (2015). *Ergenlerin Çocukluk Dönemi İstismar Yaşantıları İle Davranış Problemleri ve Psikolojik Sağlamlıkları Arasında İlişkinin İncelenmesinde Otomatik Düşünceler ve Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Aracı Rolü*. Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kefeli, H. (2016). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmali Davranışları İle Kurum Personelinin Konuya İlişkin Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kempe H. (1989), *A B C Of Child Abuse*. Br Med J; 26: 1-10.

Knox, M.S., Burkhart, K. ve Hunter, K.E. (2011). *ACT Against Violence Parents Raising Safe Kids Program: Effects On Maltreatment- Related Parenting Behaviors and Beliefs*. Journal of Family Issues,32(1) 55– 74.

Kuyumcu F.N. (2014). *Tarihten Günümüze Çocuk ve Çocukluk Algısı Üzerine Birkaç Söz Çocuk Tiyatrosu ve Çocuklarla Tiyatro*. Türk Dili, ss.709-713.

Kubin Mete, B. (2015). *Çocuk İstismarı: Stres, Aile İşlevselliği, Sosyal Yalıtım, Kabul/Red*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Küçük, S. (2012). *Hafif Zihinsel Engelli Çocuklar ve Ebeveynlerinde Cinsel İstismardan Korunma Konusunda Farkındalık Yaratma*. Doktora Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Long T., Murphy M., Fallon D., Livesley J., Devitt P., McLoughlin M., Cavanagh A.. (2014). *Four Year Longitudinal Impact Evaluation Of The Action For Children UK Neglect Project: Outcomes For He Children, Families, Action for Children and The UK*. Child Abuse ve Neglect The International Journal (TIJ)Volume 38, Issue 8, August, Pages 1358-1369.

Milot T., Lorent A., St-Laurent D., Bernier A., Tarabulsy G., Lemelin P.J., Ethier L.S. (2014). *Hostile-Helpless State Of Mind As Further Evidence Of Adult Disorganized States Of Mind İn Neglecting Families*. Child Abuse ve Neglect The International Journal (TIJ)Volume 38, Issue 8, August, Pages 1351-1357.

Okuşluk Çapur, Ç. (2006). *Çalışan İlköğretim Öğrencilerinin Eğitim Beklentileri*.Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Oral Korkmazlar Ü., Engin P., Büyükyazıcı Z. (2010). *Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması*. Özet Rapor syf.7.

Öktem, D. (2012). *Türkiye’deki Çocuk Adalet Sisteminin Yönetimi ve Yaş Ayrımcılığına İlişkin Paradigmanın İncelenmesi, Türkiye’de Çocuk Adalet Sisteminin Yönetim.*, İHOP, Ankara: Uluslararası Çocuk Merkezi Yayınları Bölüm I Syf: 5.

Örsel S., Karadağ H., Karaoğlan Kahiloğulları A., Akgün Aktaş E. (2011). *Psikiyatri Hastalarında Çocukluk Çağı Travmalarının Sıklığı ve Psikopatoloji İle İlişkisi*. Anatolian Journal of Psychiatry, 12:130-136.

Özcan, Ö. (2017). *Orta Çağ'dan Erken Modern Döneme Çocukluğun Tarihsel Gelişimi*. Çocuk ve Medeniyet Cilt 2, Sayı 4.

Özen, B. (2013). *Düşme Nedeniyle Acile Başvuran 0-3 Yaş Grubu Çocuklarda Fiziksel İstismarın İncelenmesi*. Uzmanlık Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı.

Özdemir, E.E. (2012). *Çocuk İstismarı Haberlerinin Yazılı Basında Sunumu*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara:Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pala, B. (2011). *Geleceğin Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Bilgi ve Farkındalık Düzeyleri*. Tıpta Uzmanlık Tezi. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı.

Pelendecioğlu, B., Bulut, S. (2009). *Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi Cilt:9 Sayı:1 Yıl:9 Haziran.

Çocuğa Yönelik Aile İçi Fiziksel İstismar, UNICEF, 2010.

Polat O.(1999). *Tıbbi Açıdan Çocuk Hakları ve Çocuk İstismarı*. Cumhuriyet ve Çocuk 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1999:517-533.

Polat, O. (2000). *Çocuk istismarı*. Adli Tıp. İstanbul: Der Yayınları, 290.

207-231.

Polat O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: Der Yayınları, 82-97.

Polat, O. (2018). *Türkiye'de Çocuk İstismarı Raporu -2*. ASUMA(Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Suç Ve Şiddetle Mücadele, Uygulama Araştırma Merkezi) ve İMDAT (Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği) syf 2.

Reece RM.(1997). *Background Considerations in Child Maltreatment*. *Child Maltreatment*. 1st Ed., Newyork: Mosby, 666-708,721-725,913-916.

Sarı, İ. (2010). *Emniyet Örgütünde Görevli Anne-Babaların Fiziksel İstismar Potansiyellerinin Belirlenmesi ve İstismarla İlgili Aile Eğitim Programının Etkililiği*. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Sayar K. (2002) *Tibben Açıklanamayan Belirtiler*. Türk Psikiyatri Dergisi;13(3):222-231.

Sağır, M. (2013). *Okul Öncesi ve Sınıf Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Görüşleri ve Farkındalık Düzeyleri (Kayseri İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tez. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Sarıbaş, K. (2013). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarına Yönelik Farkındalıklarının Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Schmitt BD, Mauro RD.(1989). *Nonorganic Failure To Thrive, An Outpatient Approach, Child Abuse Neglect*. 13:235.

Şahin, F. (2002). *Çocuk ihmali: Tanı ve Tedavide Hekimler İçin İpuçları*. Klinik Pediatri, 1(3), 103- 106.

Şahiner, İ. (2010). *Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılarının ve Yaşam Olaylarının Alopesi Areata İle İlişkisi*. Uzmanlık Tezi. Ankara: Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı

Şanyüz, Ö. (2009). *Çocuk İstismarına Hekimlerin Yaklaşımı*. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi İstanbul.

Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık 1. Baskı.

Şenkal İ. , Işık S.(2015).*Çocukluk Çağı Travmalarının ve Bağlanma Biçiminin Depresyon Belirtileri ile İlişkisi: Aleksitiminin Aracı Rolü*. Türk Psikiyatri Dergisi; 26.

Tabachnick, B.G., Fidell, L.S., (2013). *Using Multivariate Statistics*. (sixth ed.) Pearson, Boston

Tan, M. (1989). *Çağlar Boyunca Çocukluk*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi Cilt 22 Sayı 1

Tezcan M. (1995). *Çocuğun Ana Babası Tarafından Fiziksel İstismarı ve İhmali*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tıraşçı Y., Gören S. (2007). *Çocuk İstismarı ve İhmali*. Diyarbakır: Dicle Tıp Dergisi, C:34, S:1, s. 70.

Tugay, D. (2008). *Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Tuna, S. (2010). *Aile İçi Çocuk İstismarı: Annelerin Bazı Risk Faktörleri Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Turhan, E., Sangün, Ö. ve İnandı, T. (2006). *Birinci Basamakta Çocuk İstismarı ve Önlenmesi*. *Child Abuse and Prevention in Primary Care*, 15 (9), 153.

Turla A, Özkanlı Ç. (2006). *Çocuğa Yönelik İstismarda Farklı Bir Boyut: Çocuk Pornografisi*. Polis Bilimleri Dergisi, 8 (1)117-133.

Türk, S. (2010). *Öğretmen Adayları İle İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Çocuk İstismarı Potansiyeli Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uncu, F. (2013). *Elazığ İlinde Görev Yapan Sağlık Çalışanlarının Çocuk İhmali ve İstismarı Konusunda Farkındalık Düzeyleri ve Bu Durumu Etkileyen Faktörler*. Doktora Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Yalçın, S. (2007). *Ergenlerde algılanan duygusal istismar ile uyum düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yavuzer, H. (2006). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi. 11. basım, s. 8.

Yetiş, O. (2017). *Çocuk İstismarı ve İhmalinin Bildirimine Yönelik Öğretmen Tutumları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.

Yolcu, H. (2009). *İstismara Uğramış Çocuğa Eğitim Ortamında Yaklaşım: Rehber Öğretmenin Rolü*. Eğitim Bilim Toplum Dergisi. 7(25), 62-92.

Young J.C ,Widom C.S., *Long-Term Effects Of Child Abuse And Neglect On Emotion Processing İn Adulthood*. Child Abuse ve Neglect The International Journal (TIJ)Volume 38, Issue 8, August 2014, Pages 1369-1381

Yıldız, Y. (2012). *Çocukların Cinsel İstismar Suçu ve İkincil Mağduriyet Sorunu*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.

Yılmaz İrmak, T. (2008). *Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yaygınlığı ve Dayanıklılıkla İlişkili Faktörler, Prevalance Of Child Abuse And Neglect And Resilience Factors*. Doktora Tezi. İzmir:Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yücel Didem, (2014). *Çocukluk Çağı İstismar Yaşantılarının Genç Yetişkinlik Dönemindeki Bağlanma Süreçleri, Psikopatolojik Semptomlar, İlişki Yeterlilikleri ve Aşk Tutumları İle İlişkilerinin İncelenmesi*. Doktora Tezi. İstanbul:İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.

Yüksek Usta, S. (2014). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarda Davranış Problemlerinin Anne-Çocuk ve Öğretmen-Çocuk İlişkileri Açısından İncelenmesi*.Yüksek Lisans Tezi: Ankara. Hacettepe Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitim Bilim Dalı.

Zoroğlu S., Tüzün Ü., Şar V., Öztürk M., Kora Eröcal M., Alyanak B. (2001).*Çocukluk Dönemi İstismar Ve İhmalinin Olası Sonuçları*. Anadolu Psikiyatri Dergisi; 2(2):69-78

Walker C.E., Bonner B. L., Kaufman K. L.*The Physically and Sexually Abused Child*. (1988). NY, US: Pergamon Press. pp. 218.

<https://cocukhaklari.wordpress.com/hakkinda/cocuk-istismari-tarihcesi-ve-tanimi/>

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050715-1.htm>

https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html

<http://www.tdk.org.tr/>

<https://docplayer.biz.tr/5950473-Bilimsel-arastirma-yontemleri-anket.html>

Ekler

Değerli Katılımcı,

Bu anket yüksek lisans tez çalışması için kullanılacaktır. Tüm yanıtlar gizli kalacak ve yalnızca akademik amaçlı kullanılacaktır. Katılımınızdan dolayı sizlere çok teşekkür ederiz.

YL Öğr.Büşra CELİLOĞLU
Dr.Öğrt.Üyesi Kamile ÖZER AYTEKİN

1.Cinsiyetiniz ( ) Erkek ( ) Kadın

2.Yaşınız

3.Medeni Durumunuz ( ) Evli ( ) Bekar

4.Bölümünüz/Sınıfınız:

5.Çocuk İstismarı ve İhmal Konulu bireğitim aldınız mı? İstismar ( ) İhmal ( ) Hiçbiri ( )

ÇOCUK İHMALİ FARKINDALIK ÖLÇEĞİ

Kesinlikle Katılmıyorum(1) Katılmıyorum (2) Kararsızım (3) Katılıyorum (4) Kesinlikle Katılıyorum (5)	1	2	3	4	5
Aşağıdaki durum ve davranışlarla ilgili ifadeler sizce çocuk ihmalini ifade etmekte midir?ÇOCUĞUN;					
1. Yaşına ve gelişimine uygun olmayan tv programları izlemesi					
2. Şiddet, kan, vahşet içeren görüntülere şahit olması					
3. Yanında argo, küfürlü kelimeler kullanılması					
4. Bedensel mahremiyetinin önemsenmemesi					
5. Çıplaklığa şahit olması					
6. Madde bağımlılığı olan bir yetişkinle yalnız bırakılması					
7. Herhangi bir uyuşturucu madde kullanımına şahit olması					
8. Bilgisayar, tablet, cep telefonu ile uzun süre vakit geçirmesi					
9. Kendisi ile ilgili kararlar almasının engellenmesi					
10. Kendisini ilgilendiren konularda fikrinin sorulmaması					
11. Aile içerisinde edilen sohbette çocuğa söz hakkı verilmemesi					
12. Okulda herhangi bir konuda kendini ifade etmesine müsaade edilmemesi					
13. Kendi düşüncelerini geliştirebilmesi için gereken özenin gösterilmemesi					
14. İstedığı dine inanmayı seçebilmesi için gereken ortamın oluşturulmaması					
15. İstedığı dine inanmayı seçme özgürlüğünün önemsenmemesi					
16. Yönelttiği soruların cevaplanmaması					
17. Gün içinde ne yaptığıyla ilgilenilmemesi					
18. Hayalleriyle ilgilenilmemesi					
19. İsteklerinin görmezden gelinmesi					
20. Ailesiyle oyun oynayamaması					
21. Evde yalnız bırakılması					
22. Dışarıda gidilen herhangi bir yerde kaybolması					
23. Sokakta tek başına oyun oynaması					
24. İhtiyaç duyduğunda yetişkin desteği bulamaması					
25. Yeni doğduğunda uzun süre kimliğinin çıkarılmaması					
26. Daha önce vefat etmiş bir çocuğun kimliğini kullanması					
27. Düzenli banyo yaptırılmaması					
28. Mevsime ve hava koşullarına uygun giydirilmemesi					
29. Gelişim dönemine göre olması gerekenden şişman ya da zayıf olması					

30.	Bedene göre küçük ya da büyük kıyafetler giydirilmesi					
31.	Sürekli eski kıyafetler giyinmesi					
32.	Barınma ihtiyacı için gereken evinin olmaması					
33.	Ailesinde arkadaşlarını tanıma isteği olmaması					
34.	Evden dışarı çıktığında nereye gittiğinin bilinmemesi					
35.	Akranlarıyla vakit geçirebileceği ortamlar sunulmaması					
36.	Okul içi/okul dışı düzenlenmiş aktivitelerden mahrum bırakılması					
37.	Çocuğa yeterince sevgi ve ilgi gösterilmemesi					
Aşağıdaki ifadeler size, çocuğun Yaşam ve Gelişme Hakkı açısından ihmale uğradığını düşündürmekte midir?						
1.	Çocuğun yeterli ve dengeli beslenmemesine neden olmak					
2.	Çocuğun ev içinde yaşamsal tehlikeye uğrayabileceği etmenlere karşı tedbir alınmaması					
3.	Düşmelere karşı (balkon, pencere, duvar v.b) gerekli önlemlerin alınmaması					
4.	Elektrik prizlerinde çocuk için tedbir alınmaması					
5.	Çocuğun ev dışında bulunduğu zamanlar için güvenlik önlemlerinin alınmaması					
6.	Hastalandığında doktora götürülmemesi					
7.	Yeni doğan aşılarının yaptırılmaması					
8.	Hastalığının tedavisi için gereken ilaçların temin edilmemesi					

Kesinlikle Katılmıyorum(1) Katılmıyorum (2) Kararsızım (3) Katılıyorum (4) Kesinlikle Katılıyorum (5)	1	2	3	4	5
Aşağıdaki ifadeler size, Özel Gereksinimleri ve Yetersizliği Olan Çocukların Hakları açısından ihmale uğradığını düşündürmekte midir?					
1.	Üstün zekalı çocukların eğitimleri için gereken koşulların sağlanmaması				
2.	Disleksi ya da öğrenme güçlüğü olan çocuklar için gerekli çalışmaların yapılmaması				
3.	Farklı etnik kökene sahip çocukların kendi kültürlerine uygun ortamların hazırlanmaması				
4.	Mülteci ya da sığınmacı çocukların eğitimlerinin devam ettirilmemesi				
5.	Fiziksel yetersizliği olan çocuk için ev ve okul ortamının düzenlenmemesi				
6.	Görme yetersizliği olan çocuğun eğitimi için gerekli ortamın sağlanmaması				
7.	Zihinsel yetersizliği olan çocuğun tuvalet ihtiyacının zamanında karşılanmaması				
8.	Görme yetersizliği bulunan çocuk sokağa çıkmadan önce gerekli tedbirlerin alınmaması				
9.	İşitme yetersizliği bulunan çocuğun eğitim ortamının ona göre düzenlenmemesi				

ÇOCUK İSTİSMARI FARKINDALIK ÖLÇEĞİ

Kesinlikle Katılmıyorum(1) Katılmıyorum (2) Kararsızım (3) Katılıyorum (4) Kesinlikle Katılıyorum (5)	1	2	3	4	5
Aşağıdaki durum ve davranışlar size çocuğun fiziksel istismara uğradığını düşündürmekte midir?ÇOCUĞUN;					
1.	Bedende sık sık rastlanan morluklar ve bereler				
2.	Kendine, çevresindeki insanlara/nesnelere zarar verme eğiliminin olması				
3.	Hayvanlara kötü davranması				
4.	Okuldan/evden kaçma girişiminde bulunması				
5.	Yanına yaklaşıldığında ürkmesi				
6.	Hata yaptıktan sonra ağlamaya başlaması				
7.	Yaptığı herhangi bir işi beğenmeyerek hep daha iyisini yapma çabası				

8.	Konuşmaktan çekinmesi ya da alçak tonda konuşması					
9.	Sık sık altını ıslatması					
10.	Sıklıkla şiddet içeren oyunlar ya oyuncaklarla oynaması					
11.	Büyük grup etkinliklerine katılmaktan kaçınması					
12.	Yanında sıklıkla kesici/delici aletle okula gelmesi					
13.	Okul başarısının düşmesi/ etkinliklere olan ilginin azalması					
Aşağıdaki durum ve davranışlar size çocuğun cinsel istismara uğradığını düşündürmekte midir? <u>ÇOCUĞUN</u> ;						
1.	Cinsel organıyla oynaması					
2.	Tuvalet alışkanlığının bozulması					
3.	Bir başkasını tuvalette/banyoda ya da üzerini değiştirirken gözetlemeye çalışması					
4.	Cinsel içerikli görseller yada videolara ilgili olması					
5.	Tavırlarında sonradan ortaya çıkan içe kapanıklık ya da hırçınlık olması					
6.	Nedensiz ve sürekli karın ağrısından şikayet etmesi					
7.	Gaitasını (kaka) tutması					
8.	Şişe/suluktan su içmek istememesi					
9.	Yetişkinlerle iletişim kurmaktan çekinmesi					
10.	Resimlerinde sivri nesnelere (kuleler vb.) çizmesi					
Aşağıdaki durum ve davranışlar size çocuğun duygusal istismara uğradığını düşündürmekte midir? <u>ÇOCUĞUN</u> ;						
1.	Yaptığı her davranıştan sonra takdir beklemesi					
2.	Eşyalarını kullanırken aşırı kaygılı davranması					
3.	Kendi bedenini beğenmemesi					
4.	Cinsiyetinden utanması					
5.	Diğer insanlara karşı aşağılayıcı dile ya da davranışa sahip olması					
6.	Grup etkinliklerine katılmak istememesi					
7.	Lider rolünü üstlenmeme ya da sürekli lider rolünü üstlenme isteğinin olması					
8.	Konuşurken göz teması kurmaması, sesini alçak tonda kullanması					
9.	Konuşmasında sonradan meydana gelen bozulmalar olması					
10.	Günlük rutin davranışlarında (tuvalet/yeme) bozulmalar olması					
Aşağıdaki durum ve davranışlar size çocuğun ekonomik istismara uğradığını düşündürmekte midir? <u>ÇOCUĞUN</u> ;						
1.	Tam ya da yarı zamanlı bir işte çalışması					
2.	Mevsimlik işçi olarak çalışması					
3.	Sorumluluklarını yerine getirdikten sonra karşılığında para istemesi					

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Büşra CELİLOĞLU
Doğum Yeri:	Selçuklu-KONYA
Doğum Tarihi:	23.08.1991

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı
İlköğretim	Akşehir Mualla Nigar Yamaç İlköğretim Okulu-KONYA
Orta Öğretim	Akşehir Atatürk İlköğretim Okulu- KONYA
Lise	Akşehir Anadolu Öğretmen Lisesi- KONYA
Lisans	Anadolu Üniversitesi- ESKİŞEHİR
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı- KONYA
İş Deneyimi	2013-2016 MEB Kozlu İlkokulu -Gercüş/BATMAN
	2016-Devam ediyor MEB Çölköy İlkokulu- Cihanbeyli/KONYA